

**IDEGENNYELV-OKTATÁS
AZ ÁLTALÁNOS ISKOLÁK 1-3. ÉVFOLYAMÁN**

2009

Készítette: Dr. Morvai Edit
Öveges Enikő
A felmérés portáljának programozását, az adatok
rendszerezését végezte Dr. Ottó István

Tartalomjegyzék

1.1	A felmérés célja	3
1.2	A felmérés háttere.....	4
1.2.1	Törvényi háttér	4
1.2.2	Ajánlások.....	5
1.2.3	Támogató intézkedések, programok	6
1.2.4	Európai trendek	7
2	Résztevők	8
2.1	Első forduló	8
2.2	Második forduló	9
3	Eszközök	10
3.1	Az első forduló eszközei.....	10
3.1.1	Intézményi kérdőív azon intézmények számára, amelyekben VAN idegennyelv- oktatás az 1-3. évfolyamokon.....	10
3.1.2	Intézményi kérdőív azon intézmények számára, amelyekben NINCS idegennyelv-oktatás az 1-3. évfolyamokon.....	11
3.2	A második forduló eszköze – Nyelvtanári kérdőív	12
4	Lebonyolítás	14
5	Eredmények.....	15
5.1	Azon intézmények válaszai, ahol VAN idegennyelv-oktatás az 1-3. évfolyamokon	15
5.1.1	Nyelvtanulók száma, aránya.....	15
5.1.2	Nyelvek szerinti megoszlás	16
5.1.3	A nyelvoktatás körülményei.....	16
5.1.4	Nyelvválasztás.....	25
5.1.5	A nyelvtanulás folyamata	25
5.1.6	A nyelvet tanítók végzettsége	28
5.1.7	Idegen nyelvi programok	29
5.1.8	Finanszírozás	30
5.1.9	Második idegen nyelv az általános iskolában	30
5.2	Azon intézmények válaszai, ahol NINCS idegennyelv-oktatás az 1-3. évfolyamokon	34
5.3	A nyelvtanári kérdőívek eredményei.....	39
5.3.1	Háttér adatok	39
5.3.2	Nyelvtanárok nyelvi háttere	41
5.3.3	Nyelvtanárok szakmai háttere	45
5.3.4	Speciális kompetenciák	46
5.3.5	Tananyagválasztás.....	47
5.3.6	Az eredményes idegennyelv-oktatás feltételei	49
5.3.7	Kezdet ideális időpontja.....	50
5.3.8	A nyelvtanulás folyamatossága.....	52
5.3.9	Az 1-3. évfolyamon zajló idegennyelv-oktatás támogatottsága.....	54
5.3.10	Az 1-3. évfolyamon zajló idegennyelv-oktatás során elért eredmények.....	58
5.3.11	Problémák és megoldások	60
6	Összefoglalás.....	63

1 A felmérés célja és háttere

1.1 A felmérés célja

Az „Idegennyelv-oktatás az általános iskola 1-3. évfolyamán” című felmérést az Oktatási és Kulturális Minisztérium megbízásából végeztük el 2008. december 2. és 2009. május 31. között. A felmérés elődleges célja az volt, hogy az intézmények megkérdezése révén empirikus adatokat gyűjtsünk a kötelező nyelvoktatást megelőző időszak idegennyelv-oktatásáról a következő meghatározó jellemzők mentén:

- az egyes évfolyamokon idegen nyelvet tanulók létszáma
- a tanult nyelvek köre
- a nyelvtanulás megkezdésének időpontja
- az idegen nyelvvel való foglalkozás gyakorisága
- a tanulócsoporthoz létszáma
- a nyelvet tanító pedagógusok felkészültsége
- a nyelvtanítás során alkalmazott programok
- a finanszírozás kérdése.

További célkitűzés volt annak feltérképezése, hogy az 1-3. évfolyamokon idegen nyelvet tanító pedagógusok hogyan vélekednek a kötelező nyelvoktatást megelőző időszak nyelvoktatásának

- szükséges feltételeiről
- lehetséges eredményeiről
- támogatottságáról
- problémáiról.

Mivel a felmérés első ízben gyűjt ilyen széles körben és mélységben adatokat a nyelvoktatásnak erről a korai - és a 4. évfolyamtól kötelező kezdés miatt törvényileg külön nem szabályozott - szakaszáról, az eredmények várhatóan több felhasználási területen hatékony segítséget nyújtanak majd.

Az Oktatási és Kulturális Minisztérium valamint a terület fejlesztésével foglalkozók számára az eredmények alapul szolgálhatnak az oktatáspolitikai irányelvek kidolgozásához. Túl ezen felhasználhatóak lesznek az Európai Unió adatszolgáltatásban és az európai összehasonlító vizsgálatokban is. Fontosak lehetnek a korai nyelvoktatási programok felülvizsgálatának időszerevé okán is: a „Tudást mindenkinek! Cselekvési terv 2006-2010” című, 2006-ban készült dokumentum „Tartalmi reform 2006-2010” fejezetének 13. pontja szerint „Meg kell vizsgálni, mennyire szolgálja a készség, képesség fejlesztést az idegennyelv-oktatás az általános iskola első-negyedik évfolyamán. A vizsgálatnak ki kell terjedni arra is, hogy milyen időkeretben illetve milyen módszerekkel indokolt ezeken az évfolyamokon az idegen nyelv elsajátítására történő felkészítés.”¹

A felmérés eredményeinek további fontos felhasználói lehetnek maguk az intézmények. Mivel az adatok rálátást biztosítanak a kötelező nyelvoktatást megelőző időszak munkájára, módot adnak az egyes iskoláknak arra, hogy fejlesztéseiket biztosabb alapokra helyezték és megbízhatóbban értékeljék saját idegennyelv-oktatási tevékenységüket.

---

¹ <http://www.okm.gov.hu/main.php?folderID=1356&articleID=7301&ctag=articlelist&iid=1>

Az intézmények közötti kommunikáció élénkítése, a tapasztalatcsere elmélyítése révén hozzájárulhatnak ahhoz, hogy összehangottabbá váljon az iskolai idegennyelv-oktatás tervezése, s ezáltal növekedjen annak hatékonysága.

Az eredmények segíthetik a tanárképzés és tanártovábbképzés programjainak kialakítását, lendületet adhatnak a tananyagfejlesztésnek. Azáltal pedig, hogy rávilágítanak mélyebb feltárást igénylő területekre, ösztönözhetik a további kutatásokat, elemzéseket és alapul szolgálhatnak ezekhez.

1.2 A felmérés háttere

1.2.1 Törvényi háttér

A Nemzeti Alaptanterv 4. évfolyamtól teszi kötelezővé az első idegen nyelv bevezetését az általános iskolákban, de nem zárja ki annak a lehetőségét, hogy az iskolák már a korábbi évfolyamokon elindítsák az idegen nyelvvel való foglalkozást, ha biztosítani tudják a színvonalas munkához szükséges feltételeket.

Közismert, hogy számos iskola él ezzel a lehetőséggel. A nyelvtanulás, illetve a használható nyelvtudás iránti megnövekedett társadalmi igény és az annak következtében kialakuló szülői nyomás hatására a rendszerváltással egyidejűleg megkezdődött a nyugati nyelvek oktatásának kiterjesztése minden iskolatípusban. Az általános iskolák 1-8. évfolyamán 1989/1990-ben 735.564 gyermek tanult idegen nyelvet, ebből 655.218-an orosz, 41.889-en németet, 33.120-an angolt, 3337-en franciát, 2000-en pedig más egyéb nyelveket.² A 2007/2008. tanévben, csökkenő nyelvtanulói létszám mellett (568.529 fő), a nyelvek szerinti összetétel egészen más képet mutatott: 1018 fő tanult orosz, 185.624 fő németet, 376.098 fő angolt, 3106 fő franciát és 2683 fő egyéb nyelveket.³ Arról, hogy ugyanebben az időszakban az összes nyelvtanuló közül hányan tanultak vagy tanulnak idegen nyelvet már az alsó tagozatban is, nem születtek évekre lebontott pontos adatok. Ismeretes azonban, hogy az iskolák közötti verseny egyik fontos eleme a korai nyelvoktatás, ami gyakran akkor is bevezetésre került, ha az iskola nem rendelkezett a szükséges feltételekkel.

A korai nyelvoktatás ésszerű keretek közé szorítása, a minőségi nyelvoktatás támogatása volt a cél akkor, amikor a Nemzeti Alaptanterv első változata a nyelvtanulás kötelező kezdő időpontját 5. osztályra tette és kikötötte, hogy ettől lefelé csak akkor lehet eltérni, ha megvannak a korábbi kezdéshez szükséges feltételek. A Nemzeti Alaptanterv 2003. évi átdolgozott és jelenleg is érvényben lévő változata a nemzetközi tendenciával összhangban egy évvel előre hozta a kezdés időpontját és változatlanul hagyta a korábbi kezdésre vonatkozó megengedő rendelkezést: „Meghatározott feltételek teljesülésekor az iskolák a negyedik évfolyamot megelőzően is elkezdhetik a nyelvtanítást.”⁴ A dokumentum nem tartalmazza, hogy pontosan melyek ezek a feltételek, a korai nyelvoktatással kapcsolatban csupán azt szögezi le, hogy annak az első öt évfolyamon elsősorban az idegen nyelvvel való játékos ismerkedés a célja. Előírja továbbá, hogy az általános iskolában minden tanulónak legalább egy idegen nyelvet kell tanulni az anyanyelvén kívül, ami lehet egy gyakran vagy

² Oktatás-statisztikai évkönyv 2004/2005, <http://www.okm.gov.hu/doc/upload/200506/oe050531.pdf>

³ Oktatás-statisztikai évkönyv 2007/2008, http://www.okm.gov.hu/letolt/statisztika/okt_evkonyv_2007_2008_080804.pdf, 23. old.

⁴ NAT 2003, Élő idegen nyelv, Alapelvek, célok fejezet <http://www.okm.gov.hu/main.php?folderID=1824&articleID=6176&ctag=articlelist&iid=1>

kevésbé gyakran tanult nyelv, a kisebbségek nyelve, vagy a nem magyar anyanyelvűek esetében a magyar mint idegen nyelv. Ezzel szabad teret biztosít a nyelvválasztásnak, ami azonban a rendelkezésre álló statisztikai adatok alapján a mindennapi gyakorlatban megmaradt csupán elméleti lehetőségnek. Rendelkezik az óraszámokról, az 1-4. évfolyamon normál idegennyelv-oktatás esetében az összóraszám 2-6 százalékát irányozza elő.⁵ A két tanítási nyelvű iskolák számára a jogszabály 35-50 százalékban határozza meg az idegen nyelv tanítására fordítható órakeretet és legalább háromban azoknak a tantárgyaknak a számát, amelyeket a gyerekek kezdettől fogva célnyelven tanulnak.⁶

1.2.2 Ajánlások

A Nemzeti Alaptanterv biztosítja a lehetőséget a 4. évfolyamot megelőző időszakban az idegennyelv-oktatásra, de műfajánál fogva nem foglalkozik annak részleteivel. Az alapfokú nevelés-oktatás első szakaszára (1-4. évfolyam) kidolgozott kerettanterv gyűjteményben⁷ az idegennyelv-oktatás helyi programjának kidolgozását segítő idegen nyelvi kerettanterv a 4. évfolyamtól tartalmaz ajánlásokat.⁸

A 4. évfolyamot megelőző időszak nyelvoktatásának megtervezéséhez 2004. óta áll rendelkezésre olyan anyag, amely a minisztérium kezdeményezésére és jóváhagyásával készült. Az „Ajánlások az általános iskola első három osztályában folyó idegennyelv-oktatás eredményesebbé tételére” című összeállítás célja az volt, hogy az 1-3. évfolyamokon az idegen nyelv oktatása gyermekközpontú, esélyteremtő és az addigi gyakorlatnál hatékonyabb legyen. A dokumentum, amelynek elkészültéről minden iskolát értesített a minisztérium, felvázolja a kialakult helyzetet, felsorolja az Oktatási Minisztérium Világ – Nyelv programja⁹ keretében 2004-ben megvalósult és a jövőre tervezett intézkedéseit a kisgyermekkorai nyelvoktatást támogatására, majd pontokba foglalva ajánlásokat fogalmaz meg az „általános iskolai idegennyelv-oktatás kezdő szakaszára, az 1-3. évfolyamra”.¹⁰

Ugyancsak 2004-ben készült el az a dokumentum, amelynek célja az 1-3. évfolyamon zajló nyelvoktatás szükséges feltételeinek megfogalmazása és a minőségi programok kidolgozásának segítése. Szakértők állították össze „Idegen nyelvi program az 1-3. évfolyam számára. Ajánlás a 6-9 éves korosztály idegennyelv-tanításához.” címmel. A dokumentum egyrészt rögzíti a sikeres alsó tagozatos nyelvoktatás feltételeit, másrészt segítséget nyújt a helyi programok kidolgozásához az alábbi területeken: célok, a fejlesztés területei, témakörök, tevékenységformák, feladattípusok. Az ajánlások szemléletesebbé tétele és a mindennapi munka megsegítése céljából példaként bemutatja egy témakör lehetséges feldolgozását is. A dokumentum minden érdeklődő számára hozzáférhető a minisztérium honlapján.¹¹

⁵ <http://www.okm.gov.hu/main.php?folderID=1824&articleID=6174&ctag=articlelist&iid=1>

⁶ 26/1997. (VII. 10.) MKM rendelet a Két tanítási nyelvű iskola oktatási irányelveinek kiadásáról

⁷ <http://www.okm.gov.hu/main.php?folderID=390&ctag=articlelist&iid=1&articleID=3667>

⁸ <http://www.okm.gov.hu/letolt/kozokt/i/idegenny1.rtf>

⁹ <http://www.okm.gov.hu/main.php?folderID=412>

¹⁰ Ajánlások az általános iskola első három osztályában folyó idegennyelv-oktatás eredményesebbé tételére. Oktatási és Kulturális Minisztérium, Budapest, 2004 (online: <http://www.okm.gov.hu/main.php?folderID=129&articleID=4196&ctag=articlelist&iid=1> p. 2f, kiemelések az eredeti szövegben

¹¹ <http://www.okm.gov.hu/main.php?folderID=710>

1.2.3 Támogató intézkedések, programok

Fontos lépés volt a Világ – Nyelv program pályázati csomagjának keretében az általános iskolai és ezen belül az alsó tagozatos idegennyelv-oktatás támogatására, fejlesztésére az Alap-osan pályázati alprogram meghirdetése (egy alkalommal, a 2004-es pályázati évben), melynek legfontosabb célkitűzése az volt, hogy olyan oktatási projektek kidolgozására ösztönözze a nyelvtanárokat, amelyek az idegen nyelvi kommunikatív kompetencia fejlesztését az egyéb kompetenciák fejlesztésével szoros egységben és kölcsönhatásban valósítják meg. A kiírás külön figyelmet fordított azokra a tanulókra, akik a kötelező nyelvoktatás szakasza előtt kezdték meg az idegen nyelvvél való foglalkozást. Támazzkodott az 1-3. osztály számára készült programra és ajánlásra, és ezekkel összhangban szorgalmazta az olyan nyelvtanítási eljárások széleskörű alkalmazását, amelyek felkeltik a gyermekekben az idegen nyelvek és a nyelvtanulás iránti érdeklődést, elősegítik a nyelvtanuláshoz nélkülözhetetlen kedvező attitűd kialakítását és ébrentartását, valamint tudatosan építenek a természetes nyelvelsajátítási folyamatokra. Az Alap-osan alprogram keretében benyújtott pályázati dokumentumokból 2007-ben készült egy válogatás, melynek célja az autentikus anyagok felhasználásán alapuló általános iskolai jó nyelvtanítási gyakorlat bemutatása, a résztvevő tanárok tapasztalatainak széles körben történő átadása, tématervek, óravázlatok közkinccsé tétele megfelelő szakmai ajánlással és mindezek révén az általános iskolában idegen nyelvet tanító pedagógusok módszertani kultúrájának fejlesztése, megújítása.¹²

A jó példák megerősítését és terjesztését szolgálja az a mindenki számára térítésmentesen elérhető, 2005-ben készített „Jó gyakorlat” DVD, amely a 6-9 éves korosztály angol és német nyelvóráin bevált eljárásokból ad válogatást. A 60 perces órarészlet-gyűjtemény tudatosan épít az 1-3. osztály számára megfogalmazott ajánlásokra, az azokban megfogalmazott alapelvekre, nyelvtanítási módszerekre és jól illusztrálja azok gyakorlati megvalósítását. Az anyaghoz módszertani útmutató is készült, hogy segítse a látottak feldolgozását akár a tanárképzésben és tanártovábbképzésben, akár az önképzés során.¹³

Fontos szerepe volt az általános iskolai idegennyelv-oktatás és ezen belül a kisgyermekkorai nyelvoktatás fejlesztésében, korszerűsítésében a 2004 óta kétévenként megrendezésre kerülő, országosan meghirdetett szakmai konferenciáknak: „Jó gyakorlat” (2004)¹⁴, „Újdonságok a nyelvoktatásban” (2006)¹⁵ és „Régi-új témák a 4-14 éves tanulók idegennyelv-oktatásában” (2008)¹⁶.

Az 1-3. évfolyamon zajló idegennyelv-oktatásra is frissítő hatással volt a Világ – Nyelv program „Forrás” alprogramja, amelynek általános célja a közoktatásban hátrányt szenvedő tanulók felzárkóztatása volt idegen nyelvi könyvtár-tanulóközpontok létrehozása révén. A támogatást elnyerő iskolákat egy szakértők által összeállított ajánló lista segítette a megfelelő anyagok kiválasztásában. Ezek között szép számmal szerepeltek olyanok, amelyek alkalmazhatók az általános iskola alsó tagozatában zajló nyelvoktatásban.¹⁷

¹² http://www.okm.gov.hu/letolt/vilagnyelv/alaposan_beszamolo_070109.pdf

¹³ <http://www.okm.gov.hu/main.php?folderID=710&articleID=5109&ctag=articlelist&iid=1>

A jó gyakorlatok tanórákon történő bemutatására egyébként minden iskolatípus és évfolyam számára adott volt a lehetőség a Világ - Nyelv pályázati csomag keretében egészen 2008-ig:

http://www.tpf.hu/pages/content/index.php?page_id=792

¹⁴ <http://www.okm.gov.hu/main.php?folderID=129&articleID=3960&ctag=articlelist&iid=1>

¹⁵ http://www.tka.hu/pages/subpage/index.php?sourcepage_id=368&id=843&lang_type=hu

¹⁶ http://www.tpf.hu/pages/news/index.php?page_id=815

¹⁷ <http://www.okm.gov.hu/main.php?folderID=134&articleID=362&ctag=articlelist&iid=1>

Számos pedagógus vett részt a Forrás központokban rendszeresen meghirdetett továbbképzéseken is. 2008-ban került sor arra a rendezvénysorozatra, amelynek a címe „Projektalapú nyelvoktatás autentikus anyagokkal” volt, a célja pedig az, hogy segítse a tanárokat az 1-3. évfolyamon is nagyon fontos tartalomalapú, a tantárgyközi integrációt szem előtt tartó nyelvoktatás megvalósításában.¹⁸

Előrelépés történt a tananyagfejlesztés területén is: a 2004-2008 között zajló kompetencia alapú programfejlesztés, amelyre a HEFOP 3.1.1 központi program keretében került sor, kiterjedt az idegen nyelvek területére és ezen belül az 1-3. évfolyamon zajló angol, német nyelvoktatásra is. A fejlesztés keretében olyan tananyagok készültek, amelyek figyelembe veszik a tanulók életkori sajátosságait, érdeklődését és ismereteit, témakörök és beszédzándékok köré szerveződnek, és lehetővé teszik, hogy a tanulók értelmes cselekvések során, kommunikatív feladatok végrehatása közben sajátítsák el az idegen nyelvet.¹⁹

1.2.4 Európai trendek

A 90-es évek végétől a korai kezdés mellett szóló pozitív tapasztalatok és az azokat alátámasztó kutatási eredmények mellé egy új, elem társult, mégpedig az anyanyelve mellett két idegen nyelvet beszélő európai polgár eszményképe. 2005. november 22-én hozta nyilvánosságra az Európai Közösségek Bizottsága az Európai Tanács, az Európai Parlament, a Gazdasági és Szociális Bizottság és a Régiók Bizottsága részére megfogalmazott közleményét „Új keretstratégia a többnyelvűség ösztönzésére” címmel.²⁰ A Bizottság ebben a dokumentumban az Európai Unió többnyelvűségi politikájának célkitűzéseit foglalta össze. „A többnyelvű társadalom” című fejezet nyelvtanulással kapcsolatos részében hivatkozik az Európai Unió 2002 márciusában Barcelonában ülésező állam- és kormányfői találkozására, ahol megfogalmazódott az egyéni többnyelvűség fokozásának igénye az Unió országaiban, illetve az a célkitűzés, hogy hosszú távon az Unió valamennyi polgára az anyanyelvén kívül legalább két nyelven használható nyelvtudással rendelkezzen.²¹

Az egyéni többnyelvűséggel kapcsolatosan az európai dokumentumokban három prioritás fogalmazódik meg:

- a nyelvtanulás egy egész életen át tartó folyamat,
- kezdő időpontja az igen korai életkor,
- megvalósításához célszerű kiaknázni a tartalomalapú nyelvoktatásban rejlő lehetőségeket.

A korai nyelvoktatás hazai elterjedése párhuzamosan zajlik az európai fejlődéssel. Egész Európában megfigyelhető, hogy az idegennyelv-tanulás kezdete lefelé tolódik, a programok azonban nagyon különbözőek.²²

¹⁸ http://www.tpf.hu/pages/news/index.php?page_id=762

¹⁹ Az anyagok és az alapul szolgáló koncepciók leírása elektronikusan letölthetők az alábbi címen:
http://www.sulinovaadatbank.hu/index.php?akt_menu=257

²⁰ A New Framework Strategy for Multilingualism (2005): Commission of the European Communities, Brussels, COM (2005) 596, <http://europa.eu/languages/servlets/Doc?id=913>

²¹ Presidency Conclusions Barcelona European Council 15 and 16 March 2002 (2002): European Council, Brussels,

<http://www.eng.unibo.it/NR/rdonlyres/F3A0A962-3AB9-478B-8FCF398A4F530448/25824/BarcelonaEuropeanCouncilConclusion.pdf>

²² http://eacea.ec.europa.eu/ressources/eurydice/pdf/0_integral/095DE.pdf

Az Európai Bizottság a korai nyelvoktatás helyzetének és gyakorlatának feltérképezésére átfogó kutatásokat kezdeményezett, amelyek eredményét beszámolók és ajánlások formájában az alábbi dokumentumok tartalmazzák:

- Ch. Blondin/M. Candelier/. Edelenbo/R. Johnstone/A. Kubanek-German/T. Taechner: Foreign languages in Primery and Pree-school Education: Context and Outcomes. A summary.²³
- P. Edelenbos/R. Johnstone/A. Kubanek (2007): The main pedagogical underlying the teaching of languages to very young learner. Language for the children of Europe. Published research, good practice and main principles. Final report of the EAC 89/04, Lot 1 study. Oktober 2006.²⁴

A korai nyelvoktatás támogatottsága az Unió népességének körében általában igen nagy. Egy 2006. évi felmérés szerint a megkérdezettek 55 százaléka gondolja úgy, hogy 6 éves kortól, 39 százaléka pedig, hogy már az előtt el lehetne kezdeni az idegennyelv-oktatást. Sokan (64%) vélik úgy, hogy 6 és 12 éves kor között már a második idegen nyelv tanulásába is bele lehetne fogni.²⁵ Ugyanakkor mind hazánkban, mind Európa más országaiban komoly kihívást jelent a minden gyermek számára elérhető, színvonalas és hatékony korai programok kidolgozása és megvalósítása.

2 Résztvevők

2.1 Első forduló

Az első forduló adatgyűjtésébe a felmérés feltáró jellegéből adódóan minden általános iskolai feladatellátási helyet bevontunk. Az Oktatási és Kulturális minisztérium által rendelkezésünkre bocsátott adatbázisban 2415 ilyen jellegű, OM azonosítóval rendelkező intézmény található. A felmérés során ezek közül mindegyiknek, azaz összesen 2415 intézménynek küldtük ki a felkérő levelet. A lista több egyesített intézményt is tartalmaz, ezektől az egy OM azonosítóval szereplő tagintézményektől azt kértük, hogy külön-külön töltsék ki az intézményi kérdőívet.

A résztvevőket elektronikus úton kértük fel a kérdőív kitöltésére. Az összesen 2415 kiküldött felkérő e-mailből többszöri próbálkozás után 71 maradt kézbesíthetetlen, ez a bevontak köréhez képest kevesebb, mint három százalék. A kézbesíthetetlen státusz oka a postafiók túlterheltsége vagy a cím megszűnése volt. Telefonos egyeztetés után még további öt helyre, így összesen 2344 intézménybe sikerült eljuttatnunk a felkérést.

A kitöltés kéthetes időszaka alatt 1286 kitöltött kérdőív érkezett be adatbázisunkba, ebből 740 intézmény töltött ki VAN kérdőívet (van náluk idegennyelv-oktatás az 1-3. évfolyamokon, lásd 3.1) és 546 NINCS kérdőívet (nincs náluk idegennyelv-oktatás az 1-3. évfolyamokon, lásd 3.2). Ez mindösszesen 53 százalékos, azaz megfelelő visszaküldési arányt jelent, mely részben az igen kurrens témának, részben a folyamatos telefonos és e-mailes információvonal fenntartásával biztosított segítségnyújtásnak köszönhető. A részleteket az 1. táblázat foglalja össze.

---

²³ http://ec.europa.eu/education/languages/archive/key/foreign_en.html

²⁴ http://ec.europa.eu/education/policies/lang/doc/youngsum_en.pdf

²⁵ Europeans and their languages. Social Eurobarometer 243 Wave 64.3, 2006, p.10
http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_243_sum_en.pdf

<i>1. forduló</i>	<i>Kitöltők száma</i>	<i>A VAN/NINCS kérdőívet kitöltők százalékos aránya</i>
VAN kérdőív	740	58%
NINCS kérdőív	546	42%
Összesen	1286	100%

2.1 táblázat: Az első forduló résztvevői

A felmérésben való részvétel az önkéntesség elve alapján, névtelenül történt, így a kérdőívet ki nem töltő intézmények nem azonosíthatók, indokaik nem meghatározhatóak.

Itt fontos kiemelni, hogy az általános iskolákkal való elektronikus kapcsolattartás technikai szempontból nem volt zökkenőmentes. A 2415 darab, e tanévben leadott, azaz friss e-mail címből 697 cím sulinet, 553 freemail, 92 pedig gmail levelezőrendszerhez tartozott, ami esetünkben azt jelentette, hogy a kiküldéssel (fiók megtelt, túl nagy levél stb.) vagy a csatolmánnyal (megnyithatatlan win.dat fájlként érkeztek meg vagy egyáltalán nem stb.) kapcsolatos problémák miatt többszöri újraküldésre volt szükség. A gondok számosabbnak és komolyabbnak tűntek, mint a korábban, középiskolákkal való interakciók során tapasztaltak. Ezt egy elektronikus általános iskolai hálózat létrehozása és működtetése orvosolhatná, ami egyben lehetővé tenné a gyors és hatékony információcserét.

2.2 Második forduló

A második fordulóban azoknak az intézményeknek egy-egy 1-3. évfolyamon tanító pedagógusát kértük fel egy elektronikusan kiküldött levélben válaszadásra, amelyek VAN kérdőívet töltötték ki és abban megadták egy kapcsolattartó személy nevét és elérhetőségét, ezzel jelezve, hogy készek részt venni a felmérés folytatásában.

Mivel a részvétel a második fordulóban is az önkéntesség elve alapján, névtelenül történt, a kapcsolattartó személyeket arra kértük, hogy válasszanak ki intézményükben egy olyan pedagógust, aki érintett az 1-3. évfolyamon zajló idegennyelv-oktatásban és kérjék fel az online kérdőív kitöltésére.

Összesen 701 kapcsolattartó személynek küldtük ki ezt az elektronikus levelet, amelynek ezúttal – a technikai jellegű problémák minimalizálása érdekében - a kérdőív kitöltését segítő „Kitöltési segédlet” is része volt. A kiküldést követően 47 e-mail címről érkezett ismételt próbálkozás után is kézbesíthetetlen visszajelzés.

A kérdőív kitöltésére két hét állt rendelkezésre. Ez alatt az időszak alatt összesen 512 kitöltött kérdőívet kaptunk vissza, ami igen magas, 73 százalékos visszaküldési arány. Az első fordulóhoz hasonlóan ezúttal is fenntartottuk a folyamatos telefonos és e-mailes információvonalat, de csupán néhány válaszadó vette igénybe a közvetlen segítséget.

A magas válaszadási arány vélhetően a felkért pedagógusok személyes érintettségével, a szakma és a feladat iránti elkötelezettségével magyarázható. Mivel a válaszadás névtelenül történt, nem azonosíthatók azok a kapcsolattartó személyek/pedagógusok, akik nem továbbították a felkérést/nem töltötték ki a kérdőívet, ebből eredően nem állapítható meg, hogy milyen okból tartózkodtak a válaszadástól.

3 Eszközök

3.1 Az első forduló eszközei

A felmérés első fordulójában minden érintett intézményt arra kértünk, hogy töltsenek ki egy online intézményi kérdőívet a www.altisk-okm09.hu portálon. A felmérés honlapján két kérdőív volt található, egy VAN kérdőív azon iskolák számára, ahol bármilyen formában, bármilyen feltételek között létezik normál vagy két tanítási nyelvű idegennyelv-oktatás az 1-3. évfolyamok bármelyikén, valamint egy NINCS kérdőív azok részére, ahol nincs ilyen. Normálnak tekintettük a nem nemzetiségi és nem két tanítási nyelvű nyelvoktatást óraszámától, szintjétől, az iskola által megadott elnevezéstől függetlenül. A nemzetiségi osztályokkal működő intézményektől azt kértük, hogy a nemzetiségi nyelvoktatást ne, csupán az emellett esetlegesen működő normál vagy két tanítási nyelvű idegennyelv-oktatást vegyék figyelembe kitöltéskor. Ha nincs ilyen az intézményükben az 1-3. évfolyamokon, akkor a NINCS kérdőívet töltsék ki.

Mindkét kérdőív összeállításakor törekedtünk arra, hogy a kitöltés minél kevesebb energiát, időt vegyen igénybe. A kérdések többségénél a választ csupán be kellett jelölni választógombokra, jelölőnégyzetekre történő kattintással, illetve legördülő menük segítségével. A nyitott kérdéseknél minden esetben rövid válaszokat vártunk. A válaszokat a kérdőív végén található gombra kattintással egyszerűen és közvetlenül az adatbázisunkba juttatta a kitöltő. A kitöltés a NINCS kérdőív esetében néhány percet, a VAN kérdőívénél maximum egy órát vett igénybe. A kitöltött kérdőív elküldéséről a rendszer automatikus visszaigazolást küldött.

A két kérdőív részletes leírása a 3.1.1 és a 3.1.2 fejezetekben található. A kérdőívek a függelékben olvashatók. A kitöltést mindkét kérdőív esetében egy részletes kitöltési segédlet segítette, melyek szintén a függelékben találhatóak.

3.1.1 Intézményi kérdőív azon intézmények számára, amelyekben VAN idegennyelv- oktatás az 1-3. évfolyamokon

A VAN kérdőív összesen 14 + 1 kérdésből állt (12 zárt és 2 nyitott kérdés, az előbbiekből többségében - 9 esetben - az egyik opció választása esetén rövid szöveges választ kértünk vagy lehetőséget biztosítottunk megjegyzés begépelésére). A 15. (azaz a + 1) kérdés nem az első forduló adatgyűjtésének része volt, hanem elérhetőségi adatokat kértünk azokról, akik részt kívántak venni a felmérés második fordulójában. Az adatok kitöltése a második fordulóra történő jelentkezésnek számított.

Az első három kérdés mindegyikében a tanulókról kértünk adatokat. Az elsőben a három érintett évfolyam teljes tanulói létszámának megadását kértük. A másodikban az 1-3. évfolyamos diákok idegennyelv-oktatásba történő bevonásának mértékét vizsgáltuk. Amennyiben nem minden tanuló tanul idegen nyelvet, kértük a nyelvtanulók körének meghatározását oly módon, hogy a válaszadó a szempontokat egy szövegdobozba gépelte be. A harmadik kérdés azt kutatta, pontosan hány tanuló tanul és milyen idegen nyelvet évfolyamonként, normál vagy két tanítási nyelvű rendszerben. Az angolon és németen túl az egyéb nyelveket legördülő menü segítségével lehetett kiválasztani.

A 4. kérdés az idegennyelv-oktatás kereteit volt hivatott felmérni tanulócsoportonként, normál és két tanítási nyelvű oktatás szerint szétválasztva. Az évfolyam megadásával (évfolyamonként több sort lehetett kitölteni) a legördülő opciókból kellett kiválasztani a tanított nyelvet, a heti idegen nyelvi foglalkozások számát, időtartamát és keretét (tanóra, szakkör).

Az 5. kérdés szintén a tanulócsoportokra vonatkozott, itt a csoportbontásra és a csoportlétszámra voltunk kíváncsiak (átlag létszám, legkisebb és legnagyobb csoport).

A 6. kérdés nyitott kérdés formájában a nyelvválasztás szempontjait vizsgálta.

A 7. kérdés az iskolai tanulmányok megkezdését megelőző időszakban folytatott nyelvtanulás gyakoriságára kérdezett rá. A válaszadás a megadott négy opció (nagyon gyakori, gyakori, ritka, nem fordul elő) közül egy kiválasztásával történt.

A következő két kérdés a nyelvtanulás folytonosságát mérte fel. A 8. kérdés a tanult nyelv szempontjából tette ezt: arra vonatkozóan kért választ, hogy 4. osztálytól a tanulók az előző évfolyamokon tanult nyelvet tanulják-e tovább. A 9. kérdés a nyelvtanulói csoportok együtt maradására kérdezett rá. Mindkét esetben kértünk indoklást, ha „nem” volt a válasz.

A 10. kérdésben a nyelvet ezeken az évfolyamokon tanító tanárok végzettségéről kértünk adatokat. A megfelelő idegen nyelv (angol, német, egyéb nyelv) alatti téglalapba azt kértük begépelni, hány fő oktat az érintett osztályokban a megadott végzettségekkel.

A 11. kérdés a nyelvoktatás alapjául szolgáló idegen nyelvi programra kérdezett rá nyitott kérdés formájában.

A 12. kérdés a kötelező kezdés előtt megvalósuló idegen nyelvi oktatás pénzügyi forrását volt hivatott feltárni. A megfelelő opció bejelölésével adták meg a válaszadók, hogy fenntartói, szülői, alapítványi vagy pályázati pénzekből működteti-e az intézmény ezt az oktatást.

Az utolsó két kérdés túlment az 1-3. évfolyamokon, és az egész iskolára vonatkoztatva a második idegen nyelv tanulásáról gyűjtött adatokat. A 13. kérdés a második nyelvet tanuló tanulók körét térképezte fel, a 14. kérdés pedig a második nyelv tanulásának körülményeit (kezdő évfolyam, időpont).

3.1.2 Intézményi kérdőív azon intézmények számára, amelyekben NINCS idegennyelv-oktatás az 1-3. évfolyamokon

A NINCS kérdőív összesen hét kérdést tartalmazott, amelyekből a második kérdésre adott választól függően csupán kettő, vagy mind a hét kérdésre kellett választ adni. A hét kérdésből hat zárt és egy nyitott kérdés volt, az előbbieik közül négyenél volt lehetőség egyéb válasz vagy megjegyzés begépelésére.

Az első kérdésben annak hátterét kértük megvilágítani, hogy miért nincs idegennyelv-oktatás az intézmény 1-3. évfolyamain. A válaszadók a megfelelő jelölőnégyzetre kattintva választhattak a különböző opciók közül: nincs rá igény, nincs megfelelő tananyag, infrastruktúra vagy megfelelő végzettségű pedagógus, nem kötelező. Az utolsó „egyéb” opció

megjelölése esetén egy szövegdobozba kértük begépelni az egyéb okokat. Az opciók közül egyszerre többet is meg lehetett jelölni.

A második kérdésnél arra kerestünk választ, hogy tervezik-e az iskolák az idegennyelv-oktatás elindítását ezeken az évfolyamokon. A három opcióból egyet választhattak a megfelelő választógombra való kattintással: nem, igen - a jövő tanévtől, igen - de csak később.

A 3-7. kérdésekre csak abban az esetben vártunk választ, ha a válasz a második kérdésre „igen” volt és a válaszadó intézménynek már kialakult tervei vannak a nyelvoktatásra vonatkozóan, mivel ezek a kérdések a jövőbeni megvalósítás részleteire kérdeztek rá.

A harmadik kérdésben a tanítani kívánt nyelv felől érdeklődtünk. Választ adni a megadott nyelvek (angol, német, francia, orosz, spanyol, olasz, kínai) közül egy vagy több nyelv kiválasztásával vagy az „egyéb” szövegdobozba az általunk fel nem sorolt nyelv megadásával lehetett.

A következő kérdés a tanítási folyamatba bevonni kívánt tanulók körét vizsgálta, tehát azt, hogy az 1-3. évfolyamos idegennyelv-oktatásnak minden tanuló részese lesz-e, vagy a tanulóknak csak egy szűkebb, bizonyos szempontok alapján kiválasztott rétege részesül majd benne.

Az ötödik kérdés a nyelvet tanító tanárok végzettségére irányult. A megfelelő végzettségű tanárok számát az általunk megadott nyelvek alatti téglalapba, a „Megjegyzés” szövegdobozba pedig az egyéb nyelvet lehetett beírni, valamint itt volt a helye az esetleges további észrevételeknek is.

A hatodik, a kérdőív egyetlen nyitott kérdése a nyelvoktatás alapjául szolgáló idegen nyelvi program megadását kérte.

Az utolsó kérdés a tervezett oktatás pénzügyi hátterére, azaz a finanszírozás forrására kérdezett rá. A válaszadók négy opcióból (fenntartó, szülők, alapítvány, pályázatok) választhattak a jelölőnégyzetre történő kattintással.

3.2 A második forduló eszköze – Nyelvtanári kérdőív

A felmérés második fordulójában egy kapcsolattartó személy közvetítésével az első fordulóban IGEN kérdőívet kitöltő intézmények egy-egy olyan pedagógusát kértük fel válaszára, aki közvetlenül érintett az 1-3. évfolyamon zajló idegennyelv-oktatásban. Arra kértük őket, hogy töltsék ki a www.altisk-okm09.hu portálon található Nyelvtanári kérdőívet.

Az első és második forduló kérdőíve szerkezetében, stílusában, volumenében hasonló. Amint az első fordulóban, a másodikban is törekedtünk arra, hogy a kérdéseket könnyen és gyorsan meg lehessen válaszolni. A válaszára többségében itt is választógombok, jelölőnégyzetek és legördülő menük szolgáltak. Az elkerülhetetlenül szükséges nyitott kérdéseknél rövid válaszokat kértünk. A kitöltött kérdőívet a válaszadó ezúttal is a kérdőív végén található gombra kattintva juttathatta el közvetlenül az adatbázisunkba. A kitöltés a kipróbálás eredménye alapján mintegy 30-35 percet vett igénybe. A kitöltött kérdőív elküldéséről a rendszer a válaszadónak automatikus visszaigazolást küldött.

A kérdőívet és a kitöltés megkönnyítésére szolgáló kitöltési segédletet a függelékek tartalmazzák.

A kérdőív 15 kérdésből állt. Az első kérdést egy adatblokk előzte meg, amelyben a válaszadó nemére, életkorára, végzettségére, általános iskolai és 1-3. évfolyamos idegennyelv-oktatási tapasztalataira kérdeztünk rá, valamint arra voltunk kíváncsiak, hogy a 2008/2009. tanévben milyen évfolyamo(ko)n milyen nyelve(ke)t tanít.

Az ezután következő 15 kérdés közül 10 zárt, melyek közül 3 kérdés tartalmaz „Egyéb (kérjük, nevezze meg)” válaszadási lehetőséget. A fennmaradó öt nyitott kérdésből négy esetében a három-három válaszadási alternatívát adtuk meg, egy kérdésnél pedig az előző kérdésre adott válasz rövid indoklását vártuk.

Az első három kérdésben arra voltunk kíváncsiak, hogy van-e kapcsolata a nyelvtanárnak a célnyelvi országgal/országokkal, milyen gyakran, milyen hosszú ideig tartózkodott nyelvterületen, valamint azt szeretnénk volna megtudni, hogy mit tesz nyelvi és szakmai ismeretei szinten tartásáért, fejlesztésért. Az 1. kérdésnél legördülő menü segítségével kellett a megadott opciók közül a megfelelőt kiválasztani, a másodiknál és a harmadiknál a megfelelő kockára kattintva lehetett a megfelelő választ megjelölni és az egyéb válasznál a szükséges kiegészítést a téglalapba begépelni.

A 4. kérdésnél nyitott válasz formájában kellett felsorolni azt a három legfontosabb kompetenciát, amivel a válaszadók szerint az 1-3. évfolyamon tanítóknak feltétlenül rendelkezni kell, vagy nagyobb mértékben kell rendelkezni, mint azoknak, akik a felsőbb évfolyamokon tanítanak.

Az 5. kérdés a tananyag kiválasztásának három legfontosabb szempontjára, a 6. kérdés az 1-3. évfolyamon az eredményes nyelvoktatás három legfontosabb feltételére vonatkozott. Ezeket mindkét esetben a felsorolt lehetőségek közül a válaszadó által leginkább megfelelő válasz előtt álló négyzetre való kattintással lehetett megjelölni. Mindkét kérdésnél volt lehetőség arra, hogy azokat az egyéb fontos szempontokat, amelyek az előre megadott listán nem szerepeltek, a válaszadó az erre a célra szolgáló téglalapba begépelje.

A 7. kérdésben azt kérdeztük az 1-3. évfolyamon tanító nyelvtanároktól, hogy véleményük szerint melyik az ideális időszak az idegennyelv-oktatás megkezdésére. A megfelelő válasz melletti karikát kellett a válaszadáshoz bejelölni. A 8. kérdés összefüggött az előzővel: arra kérdeztünk rá, hogy mindazok, akik szerint az ideális kezdés az 1-3. évfolyam valamelyike, ez minden tanulóra vagy csak egy részükre érvényes. Az igen vagy nem válasz megadásához itt is a megfelelő karikát kellett bejelölni, az indoklást pedig a megadott téglalapba lehetett begépelni.

A 9. és 10. kérdés az 1-3. évfolyamon zajló nyelvtanulást megelőző és követő időszakra vonatkozott. A 9. kérdésben arról kérdeztük a nyelvtanárokat, hogy tapasztalatuk szerint az óvodai nyelvtanulás segíti-e a tanulókat a későbbiek során, a 10. kérdésben pedig arról érdeklődtünk, hogy 4. osztályban vajon építenek-e a gyerekek addig megszerzett nyelvtudására. Mindkét kérdésnél a megfelelő válasz előtti karikát kellett a válaszadónak bejelölni.

A 11. és 12. kérdés célja az volt, hogy képet kapjunk a szülők, a nem nyelvszakos tanárkollégák, az iskolavezetés és a fenntartó hozzáállásáról az 1-3. évfolyamon zajló nyelvoktatáshoz. A szülők esetében arra is kíváncsiak voltunk, van-e eltérés annak függvényében, hogy milyen nyelvet tanul a gyermek. Mindkét kérdésnél legördülő menük segítségével lehetett kiválasztani a megfelelő választ.

A 13. kérdésben az 1-3. évfolyamon végzett nyelvtanítás során elért három legfontosabb eredmény felsorolását kértük a nyelvtanároktól. Válaszaikat a megadott téglalapokba kellett begépelni.

A 14. és 15. kérdés kapcsán a problémákra kérdeztünk rá és arra, hogy a válaszadók szerint azokat ki(k) és hogyan tudná(k) megoldani. A válaszadásra itt is üres téglalapok álltak rendelkezésre, a beírható válasz mennyiségét nem korlátoztuk.

4 Lebonyolítás

A felmérés 2008. második és 2009. első félévében zajlott. A tervezés 2008-ban kezdődött. Az adatgyűjtés az eszközök kidolgozása és kipróbálása, majd a tapasztalatok alapján történt módosítása és véglegesítése után 2009. március-április hónapjaira esett.

Az adatgyűjtés két fordulóban zajlott le. Az első fordulót március 24-én indítottuk, április 6-ai határidővel, a részvétel önkéntesen és névtelenül történt. A felkérést az online intézményi kérdőív kitöltésére elektronikus úton juttattuk el az iskolákba, az OKM által biztosított adatbázis alapján. A felkérő e-mail rövid összefoglalást adott a felmérés részleteiről és csatolmányként tartalmazta a minisztérium hivatalos felkérő levelét, valamint az első forduló adatgyűjtő eszközeinek (két kérdőív aszerint, hogy az intézményben VAN vagy NINCS idegennyelv-oktatás az 1-3. évfolyamokon, részletekért lásd 3.1) kitöltését segítő útmutatókat. A felkérés szövege és az OKM levele a függelékben olvasható. A határidő közeledtével, április 5-én emlékeztető körlevelet küldtünk ki. Mivel a válaszadás a határidő napjával nem állt meg, a kitöltés időszakát meghosszabbítottuk, így végül a felmérés portálja (www.altisk-okm09.hu) április 18-ig állt rendelkezésre kitöltésre. A kitöltött kérdőívek elküldéséről az intézmények automatikus visszaigazolást kaptak.

A második fordulóban való részvételre az első forduló VAN kérdőívének végén lehetett jelentkezni egy kapcsolattartó elérhetőségeinek (név, e-mail és telefonszám, intézmény OM azonosítója) megadásával. Az adatokat csak abban az esetben kértük kitölteni, ha az intézmény jelentkezik, hogy részt kíván venni a felmérésnek ebben a szakaszában is. A kapcsolattartóktól azt kértük elektronikus úton (e-mailt lásd függelék), hogy iskolájukból egy nyelvtanárral töltsék ki az online nyelvtanári kérdőívet (3.2) 2009. április 20-30. között (emlékeztető körlevél: április 27., lásd függelék). A kitöltéshez útmutatót biztosítottunk, amelyet az első forduló kiküldési nehézségei miatt a második fordulóban az e-mail szövegtörzsében helyeztünk el, azaz nem önálló dokumentumként csatoltuk. A kitöltésről itt is automatikus visszaigazolást küldött a rendszer.

A kitöltés segítésére, a folyamatos tájékoztatás érdekében az adatgyűjtés időszakában végig telefon- és e-mail elérhetőséget biztosítottunk.

Mindkét fordulóban a válaszok közvetlenül a felmérés adatbázisába kerültek. A kapott adatok tisztítása, a zárt kérdések esetében a tisztított adatfájloknak a statisztikai programcsomagba

történő importálása, az adatok leíró statisztikai módszerekkel történő elemzése, esetenként táblázatokba, ábrákba történő rendezése után, a nyitott kérdéseknél pedig a válaszok konvertálása és kategorizálása után a jelen zárójelentés 2009. április-június hónapjaiban készült el.

5 Eredmények

5.1 Azon intézmények válaszai, ahol VAN idegennyelv-oktatás az 1-3. évfolyamokon

A felmérés első, intézményi fordulójában összesen 1286 kitöltött kérdőív érkezett vissza. 740 intézmény, azaz a válaszadók 58 százaléka jelezte, hogy VAN náluk idegennyelv-oktatás az általános iskola 1-3. évfolyamán. Az alábbiakban ezeknek a kérdőíveknek az értékelése során kapott eredményeket mutatjuk be.

A VAN kérdőív hét zárt és hét nyitott és részben nyitott kérdésből állt (négy esetben csak az egyik opció választása esetén kértünk szöveges választ) valamint egy 15. kérdésből, amely a második fordulóra történő jelentkezésre szolgált.

5.1.1 Nyelvtanulók száma, aránya

A kérdőív **első két kérdése** azt a célt szolgálta, hogy felmérjük: az 1-3. évfolyamokon az összes tanuló hány százaléka tanul idegen nyelvet. Ennek megfelelően az első kérdés az adott évfolyamokon tanuló összes diák létszámára kérdezett rá, a második kérdés pedig arra, hogy közülük hányan tanulnak idegen nyelvet. A válaszadóktól kapott számadatokat az 5.1.1.1 táblázat foglalja össze. A második kérdésnél nem vettük figyelembe a tanult idegen nyelvet és azt sem, hogy a nyelvtanulás normál vagy két tanítási nyelvű program keretében zajlik. Így a kapott adatok kizárólag a nyelvtanulásban részt vevő tanulók számát és arányát mutatják, a nyelvválasztásról és a nyelvi programról nem adnak információt. A százalékos arány az ezekre az évfolyamokra jellemző, tanulónként egy idegen nyelv arányra épít.

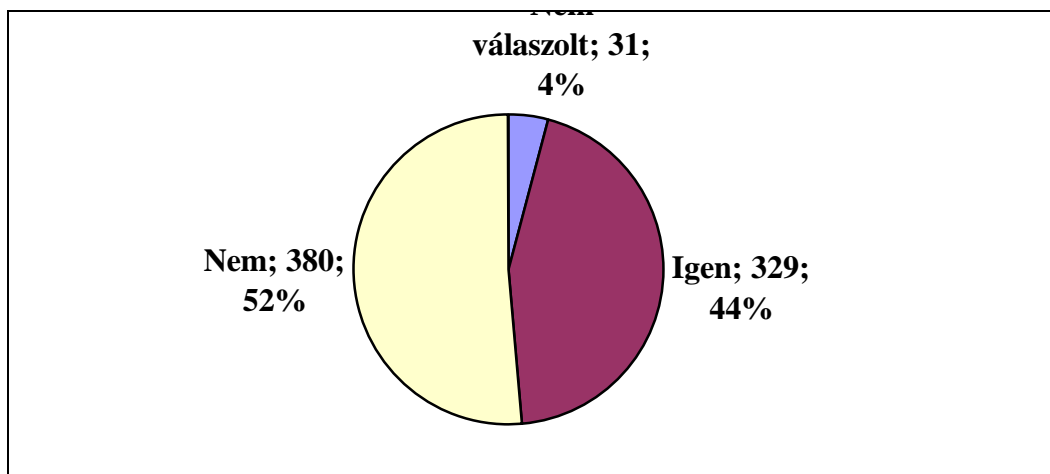
<i>Évfolyam</i>	<i>Teljes létszám</i>	<i>Idegen nyelvet tanulók létszáma (bármely nyelv, normál és két tanítási nyelvű képzés)</i>	<i>Idegen nyelvet tanulók aránya a teljes létszámhoz képest</i>
1.	30452	19347	64%
2.	30255	20390	67%
3.	30853	26410	86%

5. 1.1.1 táblázat Az 1-3. évfolyamokon tanuló összes diák és az idegen nyelvet tanuló diákok létszáma és egymáshoz viszonyított aránya

Megállapítható, hogy az 1-2. évfolyamokon az idegen nyelvet tanuló diákok aránya hasonló, 64% és 67%. A 3. évfolyamokon megnő a tanulók esélye arra, hogy idegennyelv-oktatásban részesüljenek, itt az összes diák 86 százaléka vesz részt az idegen nyelvi képzésben.

A válaszadó iskoláknak tehát nem mindegyikében van minden tanulónak lehetősége idegen nyelvet tanulni az 1-3. évfolyamokon, erre a **2. kérdés** konkrétan is rákérdez. A válaszadók 44 százaléka jelzi, hogy minden tanulójukat oktatják ezeken az évfolyamokon idegen nyelvre, 52 százalékuk esetében azonban a nyelvtanítás nem terjed ki mindenkire (4% nem válaszolt a kérdésre). A megoszlást lásd az 5.1.1.2 ábrában.

5.1.1.2 ábra A 2. kérdésre adott válaszok arányai

5.1.2 Nyelvek szerinti megoszlás

A **3. kérdés** nyelvekre bontva kutatta a tanulók létszám-adatait, külön a normál és külön a két tanítási nyelvű képzések vonatkozásában. A pontos számadatokat a 740 válaszadó intézményből az alábbi táblázat foglalja össze.

Nyelvi képzés típusa	Évfolyam	Angol	Német	Egyéb
Normál	1.	12633	4195	308
	2.	13743	4595	322
	3.	18130	6274	409
Két tanítási nyelvű	1.	1409	744	58
	2.	1052	643	35
	3.	975	601	21

5.1.2.1 táblázat A különböző idegen nyelveket tanulók évfolyamonkénti létszámai

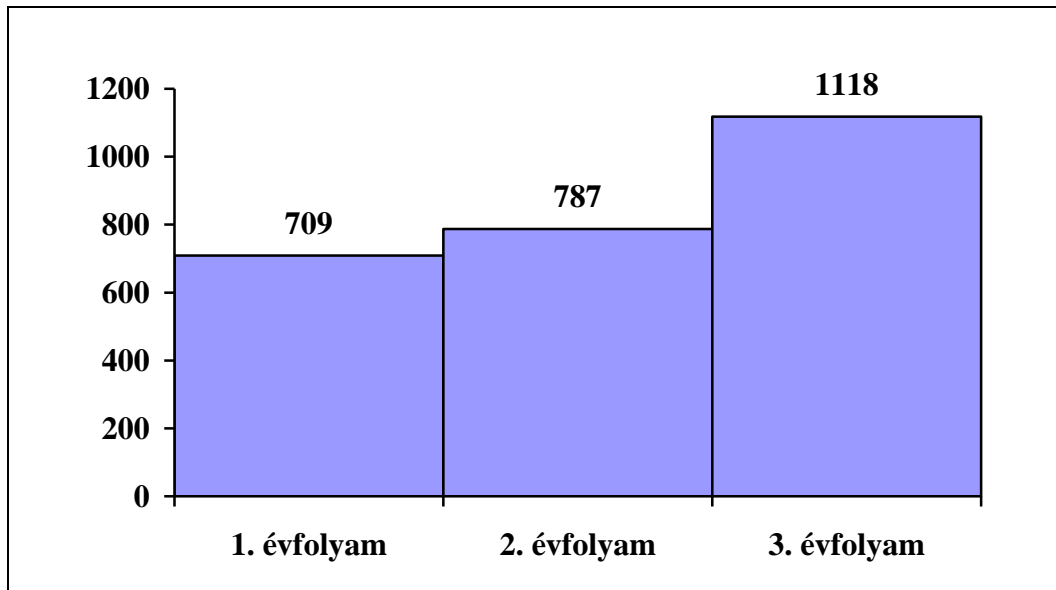
A nyelvek megoszlása a normál nyelvi képzésben már ezeken az évfolyamokon az általános iskolákra egyébként jellemző arányokat mutatja: 98 százalék az angol és a német része, ezen belül megközelítőleg két harmad az angolt és egy harmad a németet tanulók aránya, és 2 százalék oszlik el az egyéb nyelvek között. A két tanítási nyelvű csoportok esetében ugyancsak az angol és a német nyelv vezetnek, de a német szerepe itt valamivel nagyobb. Az egyéb nyelvekből a normál képzésben négy nyelvet soroltak fel a válaszadók: a franciát (16), a spanyolt (4), az olaszt (4) és az orosz (1), míg a két tanítási nyelvű képzésben egy-egy esetben az orosz, a franciát és a kínait.

5.1.3 A nyelvoktatás körülményei

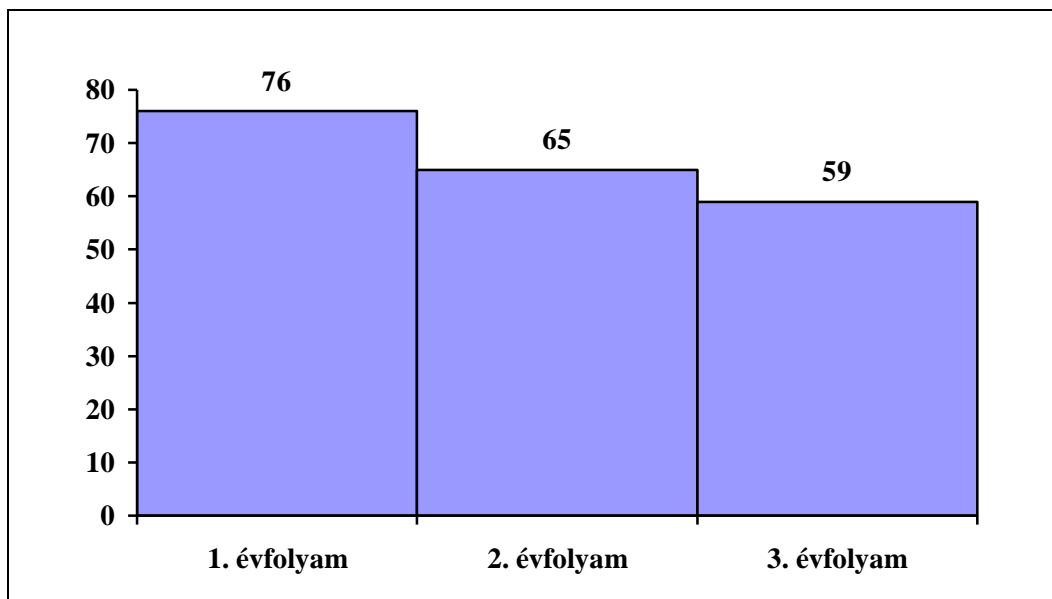
A **4. kérdés** a nyelvoktatás körülményeit vizsgálta. Évfolyamonként, normál és két tanítási nyelvű képzésre lebontva kutatta a nyelvi csoportok számát, a tanított nyelvet, az idegen nyelvi foglalkozások gyakoriságát, hosszát és típusát.

A nyelvi csoportok számát az 5.1.3.1 és az 5.1.3.2 ábrák részletezik. Látható, hogy a csoportok száma együtt mozog a tanulói létszámmal: míg a normál idegen nyelv-oktatásban az első és második évfolyamon még közel hasonló az idegen nyelvi csoportok száma, majd a 3.

évfolyamon jelentősen megemelkedik, addig a két tanítási nyelvű programban a csoportok száma az idő előrehaladtával csökken (vö. 5.1.2 táblázat).

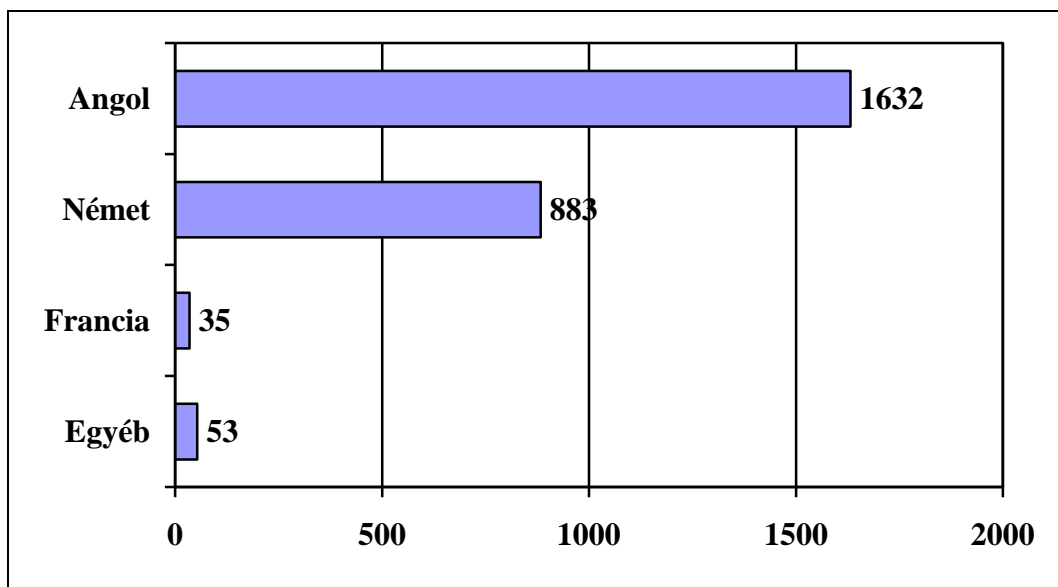

5.1.3.1 ábra Nyelvi csoportok száma normál nyelvi képzés 1-3. évfolyamain

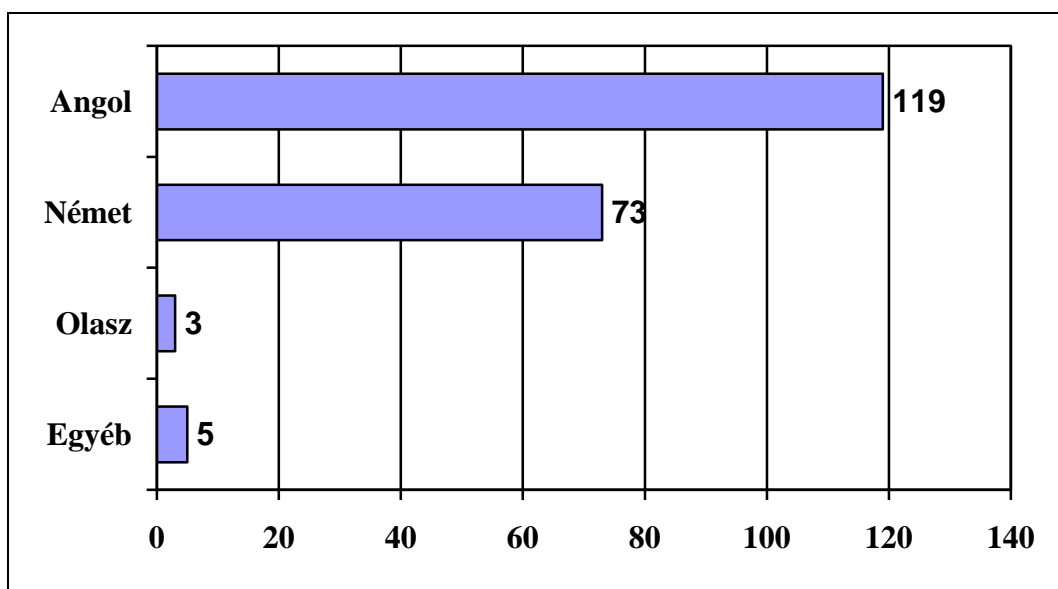

5.1.3.2 ábra Nyelvi csoportok száma két tanítási nyelvű nyelvi képzés 1-3. évfolyamain

A tanult nyelvek tekintetében az 5.1.3.3 és az 5.1.3.4 ábrák jól láthatóan ábrázolják a fent már leírt arányokat.

5.1.3.3 ábra A tanult nyelvek aránya a normál nyelvi képzés 1-3. évfolyamain

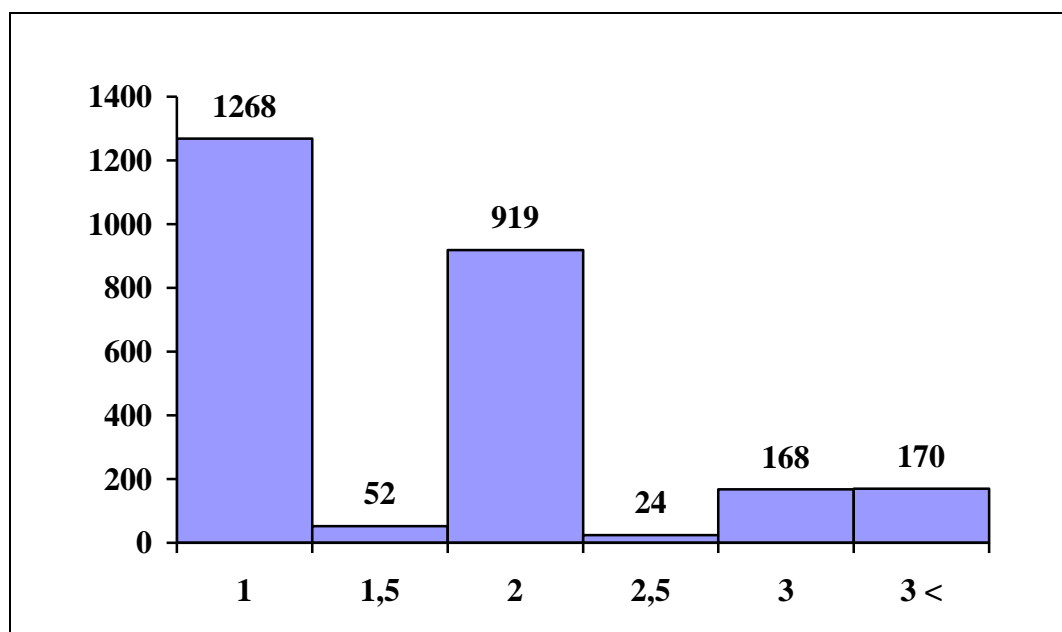

5.1.3.4 ábra A tanult nyelvek aránya a két tanítási nyelvű nyelvi képzés 1-3. évfolyamain

Az idegen nyelvi foglalkozások heti gyakoriságát opciókból való választással lehetett jelölni. A normál képzés esetében a megadott lehetőségek közül a legkevesebb a heti egy foglalkozás volt, majd fél egységenként haladva a legnagyobb válaszható lehetőséget a heti 3-nál több alkalom jelentette. A két tanítási nyelvű csoportok esetében az opciók a következők voltak: heti 4, heti 5 vagy heti 5-nél több tanóra. A heti idegen nyelvi foglalkozások számának alakulását a normál nyelvi képzésben az 5.1.3.1 táblázat, a két tanítási nyelvű programokban az 5.1.3.2 táblázat foglalja össze. Az 1-3. évfolyamok óraszámait összesítő, az arányokat bemutató ábrák az egyes táblázatok alatt találhatóak.

Évfolyamok (normál)	Heti 1 óra	Heti 1,5 óra	Heti 2 óra	Heti 2,5 óra	Heti 3 óra	Heti 3-nál több óra
1.	435	9	166	7	26	61
2.	426	10	205	8	28	57
3.	407	33	498	9	114	52

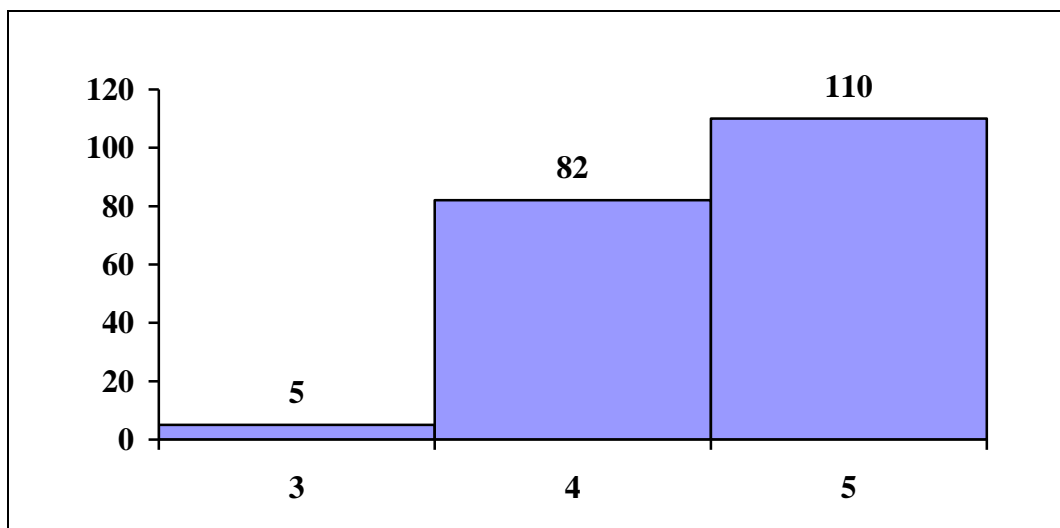
5.1.3.1 táblázat Idegen nyelvi foglalkozások heti gyakorisága az 1-3. évfolyamos normál nyelvi képzésben évfolyamokra bontva

5.1.3.5 ábra Idegen nyelvi foglalkozások heti gyakorisága az 1-3. évfolyamos normál nyelvi képzésben összesen

Évfolyamok (két tanítási nyelvű)	Heti 4 óra	Heti 5 óra	Heti 5-nél több óra
1.	4	30	41
2.	1	27	36
3.	0	25	33

5.1.3.2 táblázat Idegen nyelvi foglalkozások heti gyakorisága az 1-3. évfolyamos két tanítási nyelvű képzésben évfolyamokra bontva

5.1.3.6 ábra Idegen nyelvi foglalkozások heti gyakorisága az 1-3. évfolyamos két tanítási nyelvű képzésben összesen

A táblázatokból látható, hogy a normál nyelvi képzésben az első két évfolyamon a heti 1 tanóra a legelterjedtebb, az esetek 62 (1. évf.) és 58 százalékát (2. évf.) teszi ki. Mindkét évfolyamon a feles óraszámok a legkevésbé gyakoriak. A 3. évfolyamon az arány megváltozik: a legtöbb esetben (45%) a heti 2 óra a jellemző, a heti 1 óra aránya csupán 37%-ot tesz ki. A két tanítási nyelvű csoportoknál magasabb óraszámokra kérdeztünk rá: ezek közül a heti ötnél több valamivel jellemzőbb mint a heti öt óra. Az első két évfolyamon pedig elvétve a heti négy óra is előfordul.

Az idegen nyelvi foglalkozások időtartamára (kb. 25 vagy kb. 45 perc) és típusára (tanóra vagy délutáni szakkör) is rákérdeztünk a 4. kérdésben. A kapott válaszokat a következő két táblázat összesíti.

Évfolyamok	Kb. 25 perc szakkör	Kb. 25 perc tanóra	Kb. 45 perc szakkör	Kb. 45 perc tanóra
1.	23	54	131	496
2.	20	32	157	571
3.	13	14	168	910

5.1.3.3 táblázat Idegen nyelvi foglalkozások hossza/típusa az 1-3. évfolyamos normál képzésben

Évfolyamok	Kb. 25 perc tanóra	Kb. 45 perc tanóra
1.	0	76
2.	0	65
3.	0	58

5.1.3.4 táblázat Idegen nyelvi foglalkozások hossza/típusa az 1-3. évfolyamos két tanítási nyelvű képzésben

Időtartam tekintetében látható, hogy a kb. 25 perces változat csak a normál nyelvi képzésnél jelenik meg, évfolyamonként csökkenő arányban. A kb. 25 és kb. 45 perces foglalkozások pontos százaléakai az 5.1.3.5 táblázatban láthatók.

<i>Évfolyamok</i>	<i>Kb. 25 perc</i>	<i>Kb. 45 perc</i>
1.	11%	89%
2.	7%	93%
3.	2%	98%

5.1.3.5 táblázat A kb. 25 és 45 perces foglalkozások aránya a normál képzésben

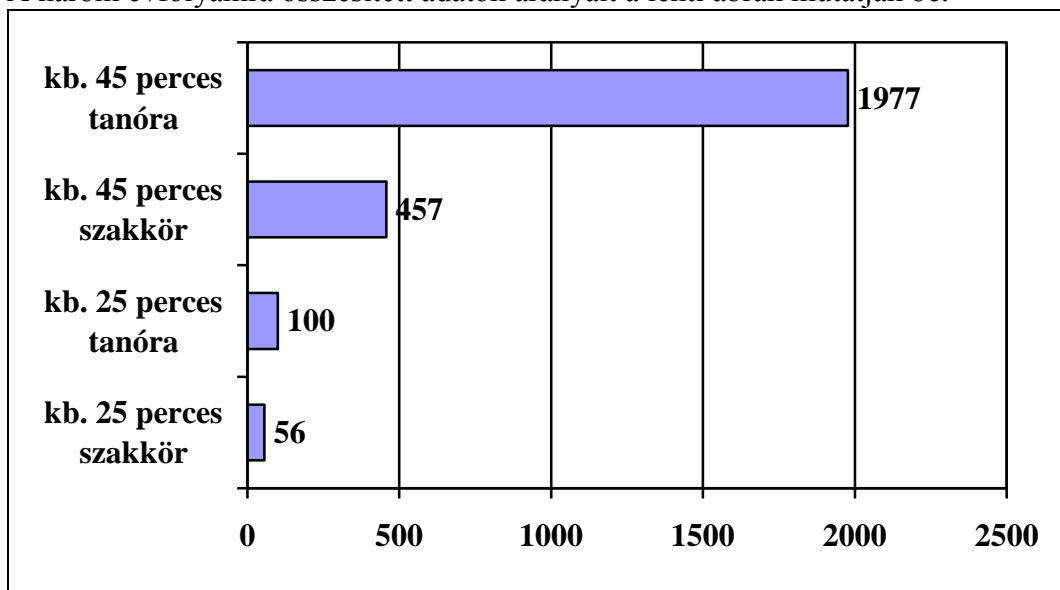
A szakkörök és a tanórák aránya a normál képzésben évfolyamonként hasonló (lásd 5.1.3.6 táblázat), a két tanítási nyelvűeknél szakköri foglalkozást nem jeleztek.

<i>Évfolyamok</i>	<i>Tanóra</i>	<i>Szakkör</i>
1.	78%	22%
2.	77%	23%
3.	84%	16%

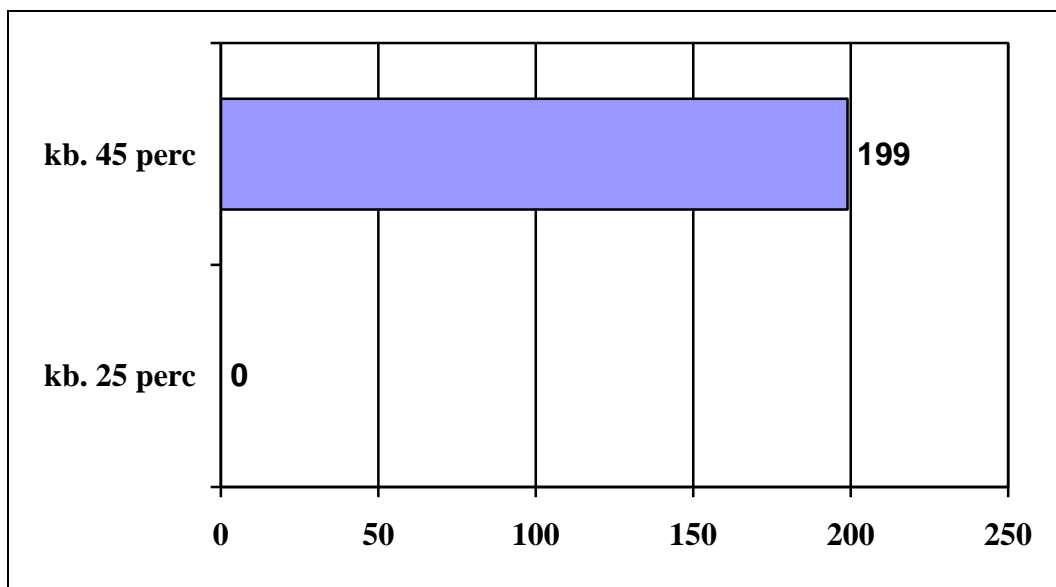
5.1.3.6 táblázat Szakköri és tanórai foglalkozások arányai a normál képzésben

A tanórai foglalkozások mindhárom évfolyamon erősen túlsúlyban vannak. A korábbiakhoz hasonlóan némi különbség a 3. évfolyamon érzékelhető, ahol még inkább eltolódik az arány ebbe az irányba.

A három évfolyamra összesített adatok arányait a lenti ábrák mutatják be.

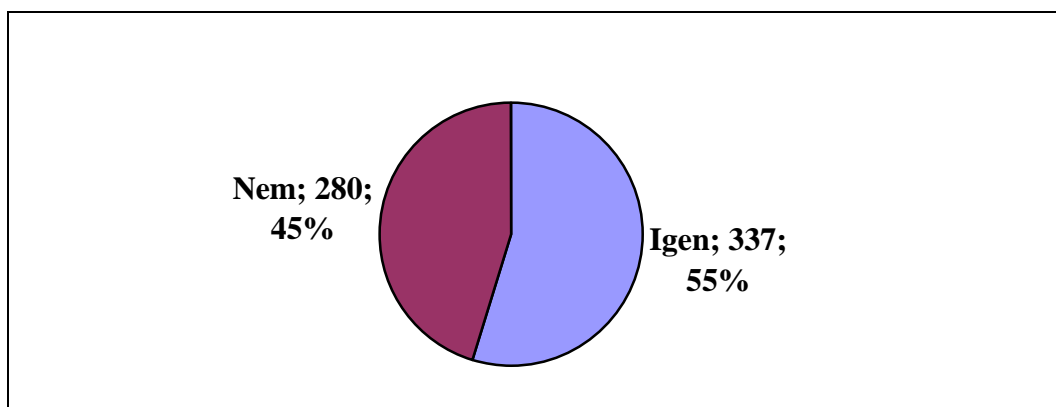

5.1.3.7 ábra A foglalkozások hossza és típusa a normál nyelvi képzés első három évében összesen

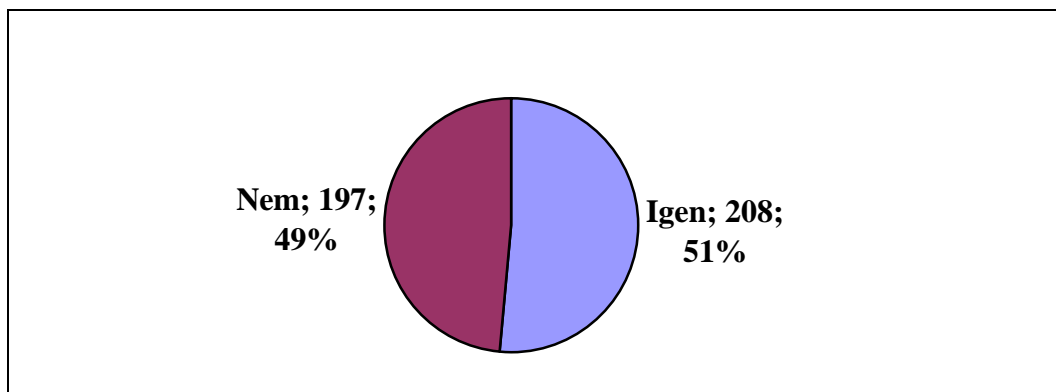

5.1.3.8 ábra A foglalkozások hossza és típusa a két tanítási nyelvű nyelvi képzés első három évében összesen

Az **5. kérdésben** szintén több területet térképeztünk fel. Az első rész nyelvekre lebontva kérdezett rá arra, hogy bontott csoportokban tanulják-e a tanulók az adott idegen nyelvet. Az angol esetében az arányokat az 5.1.3.9, a német és az egyéb nyelvek esetében az 5.1.3.10 és 5.1.3.11 ábra mutatja be.

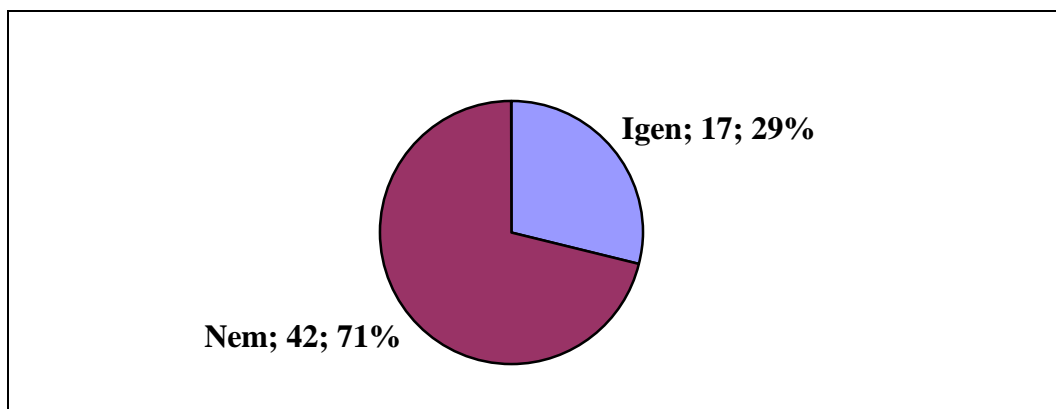

5.1.3.9 ábra Csoportbontás aránya az angol nyelv esetében

5.1.3.10 ábra Csoportbontás aránya a német nyelv esetében

5.1.3.11 ábra Csoportbontás aránya az egyéb nyelvek esetében

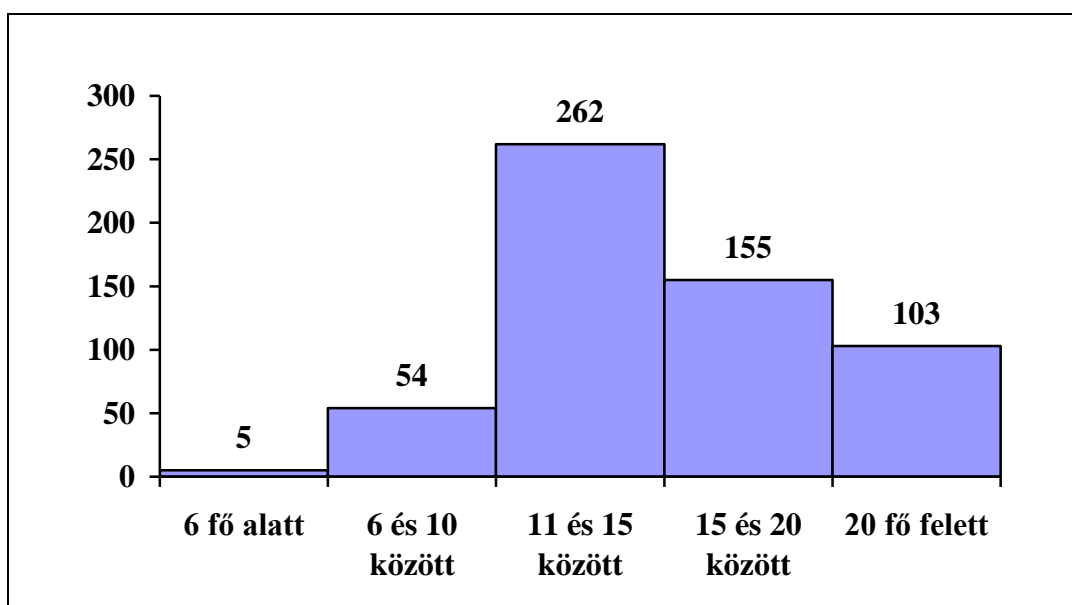
A csoportbontások százalékos arányait a lenti tábla foglalja össze.

Nyelv	Van csoportbontás	Nincs csoportbontás
Angol	55%	45%
Német	51%	49%
Egyéb	29%	71%

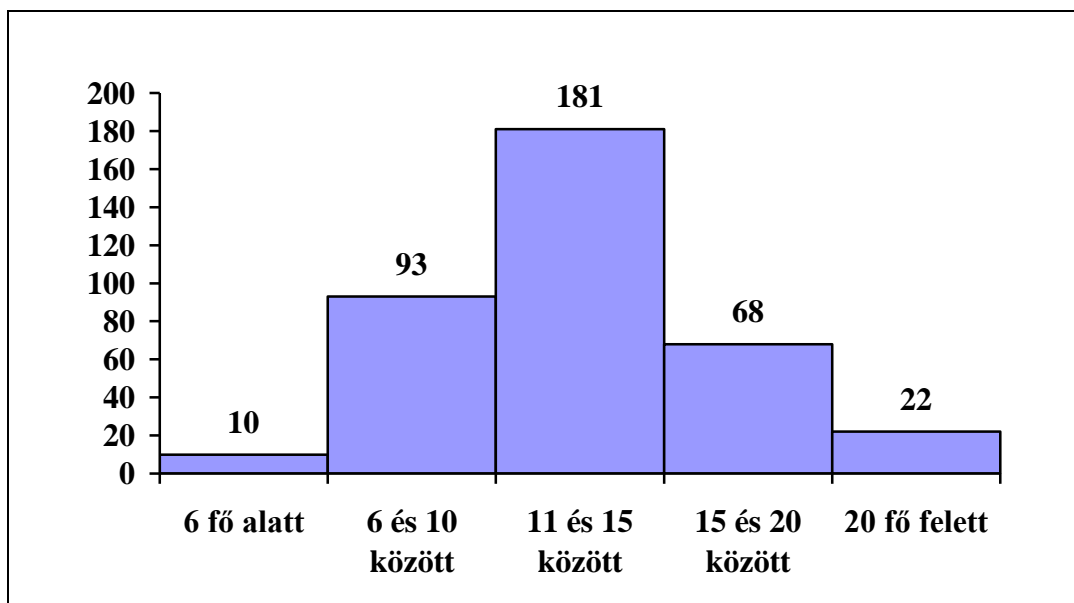
5.1.3.7 táblázat Csoportbontás arányai a különböző nyelvek esetében

A csoportbontás szükségessége természetesen függ a csoport létszámától, ezért ezek a számok csak a létszám-adatok függvényében értékelhetők. Bár ezek részletezése a következő bekezdésben következik, annyi máris előrebecsélhető, hogy a kapott adatok alapján úgy tűnik, ahol szükséges, ott többnyire bontott csoportokban tanulják a diákok az idegen nyelvet.

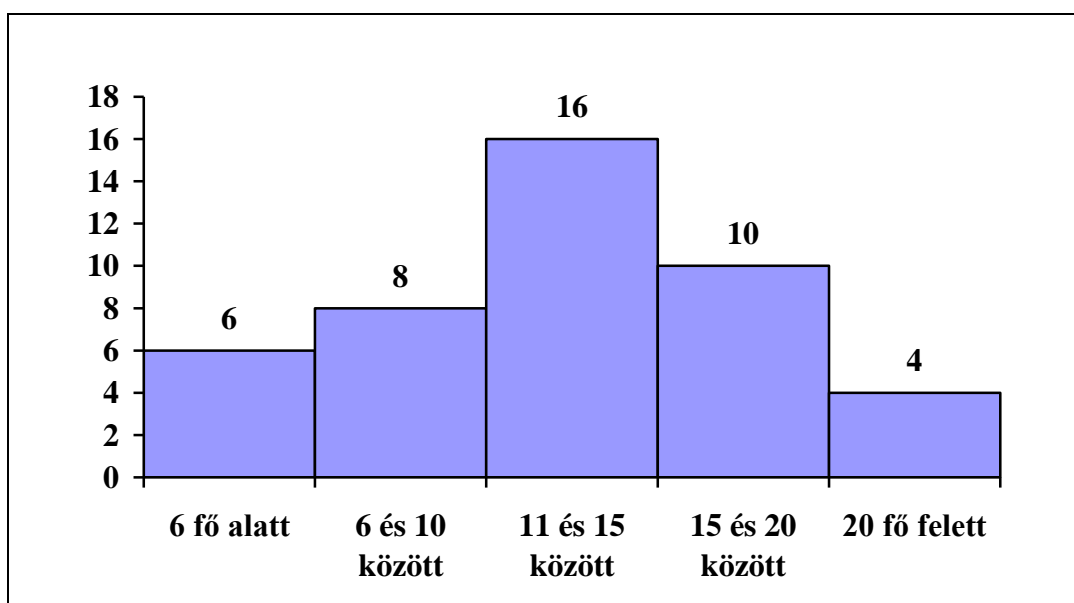
Az átlagos csoportlétszámot nyelvenként (angol, német és egyéb nyelvek) az 5.1.3.12, az 5.1.3.13 és az 5.1.3.14 ábrák mutatják. Látható, hogy mindhárom esetben a 11-15 fős csoportokból van a legtöbb, a 6 fő alattiak aránya igen hasonló az egyes nyelveknél, a 20 fő felettiek pedig messze legnagyobb mértékben az angol nyelvénél fordulnak elő.

5.1.3.12 ábra Átlagos csoportlétszámok az 1-3. évfolyamokon az angol nyelv esetében

5.1.3.13 ábra Átlagos csoportlétszámok az 1-3. évfolyamokon a német nyelv esetében

5.1.3.14 ábra Átlagos csoportlétszámok az 1-3. évfolyamokon az egyéb nyelvek esetében

Az 5. kérdés részeként felmértük a legkisebb és legnagyobb nyelvi csoportok létszámát is, melyet az 5.1.3.8 táblázat tartalmaz részletesen. A legkisebb csoport minden nyelv esetében az egy főből álló, a legnagyobb létszámok az általános iskolákra jellemző osztálylétszámokat tükrözik, azaz ezekben az esetekben minden valószínűség szerint nincs csoportbontás a nyelvi foglalkozásokon.

Nyelv	Minimum (fő)	Maximum (fő)
Angol	1	35
Német	1	29
Egyéb	1	29

5.1.3.8 táblázat A nyelvi csoportok létszámának minimumai és maximumai

5.1.4 Nyelvválasztás

A nyelvválasztás kérdését vizsgáltuk iskolai szemszögből a **6. kérdés** segítségével. Választási opciókat nem adtunk meg, így a nyitott kérdésre adott válaszokat úgy elemeztük, hogy kategóriákba soroltuk őket és ezek arányait vetettük össze. Az egynél többször említett kategóriákat és említési gyakoriságukat a lenti táblázat (5.1.4.1 táblázat) mutatja.

<i>Kategória</i>	<i>Említések száma</i>
Szülői/tanulói igény, választás	329
Szülői/tanulói igény és tanári ellátottság együtt	136
Iskola profilja, hagyományai, helyi tanterve	103
Szülői/tanulói igény és az iskola helyi tanterve együtt	39
Tanári ellátottság	35
Környék/lakosság hagyományai, földrajzi elhelyezkedése; helyi sajátosságok	18
Szülői/tanulói igény és helyi sajátosságok együtt	13
Tanári ellátottság és az iskola helyi tanterve együtt	7
Szülői és fenntartói igény együtt	7
Helyi sajátosságok és helyi tanterv együtt	4
Fenntartói igény	3
Tanári ellátottság, szülői igény és helyi sajátosságok együtt	3
Szülői igény és a nyelv felhasználhatósága együtt	2

5.1.4.1 táblázat Az oktatott nyelv kiválasztásának szempontjai és említési gyakoriságuk

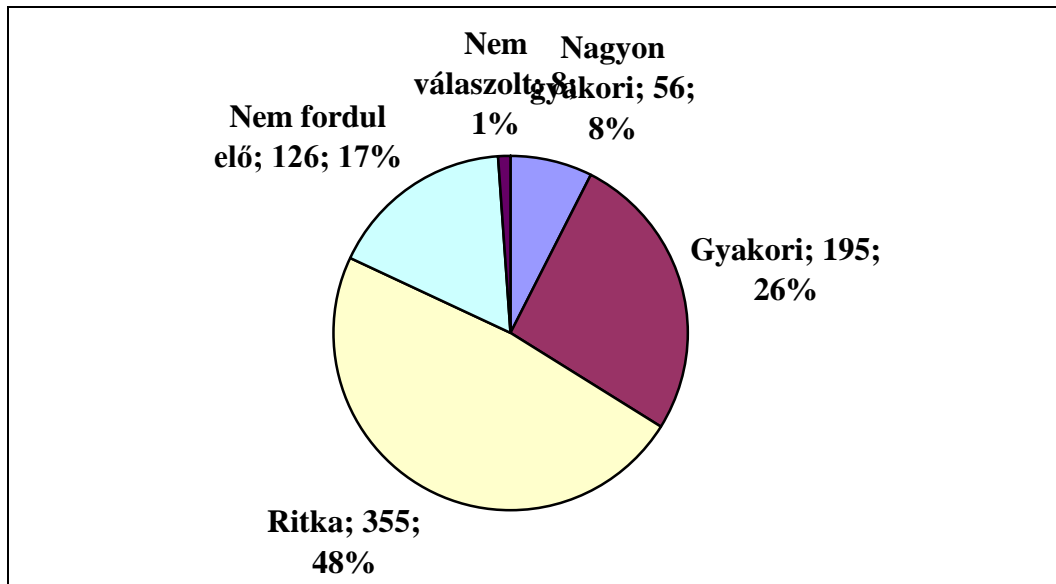
Az összesen 705 válasz egyértelműen tükrözi a szülői/tanulói igény elsöprő jelentőségét a tanított nyelvek megválasztásánál: az összes kategóriát figyelembe véve 529 említés történik erre vonatkozóan (az összes válasz 75 százalékában kerül említésre). Az ezt követő leginkább meghatározó tényező az intézményekben elérhető humán kapacitás, azaz a tanárok jelenléte végzettség és óraszám alapján – ez 181 válaszban (26%) jelenik meg. Az iskolában hagyományosan kialakult nyelvválasztás („iskolaprofil az angol nyelv”, „csak angol nyelvet oktatunk”, „a helyi tantervünkben az angol szerepel”, „a Waldorf-pedagógia szerint egymástól lehetőleg távoli nyelvcsaládból választott nyelveket tanítunk” stb.) a válaszadók 22 százalékánál (153 említés) olvasható. A környezet hagyományai, a település elhelyezkedése, lakossága alapján kialakult nyelvválasztás („német gyökerekkel rendelkező falu vagyunk”, „Ausztria melletti településen működik az iskola”) 38 válasz része (5%). A fenntartói igények, előírások csupán 10 válaszba kerültek bele (1%). Az egyes szempontok kombinációi és említéseik száma az 5.1.11 táblázatban láthatók.

A továbbiakban kiemelünk még néhány kevesebb említéssel bíró, de érdekes szempontot: Az adott nyelv használhatósága (például „az Európai Unió tagságból adódó fontosság”) mindössze három iskola válaszában jelenik meg. Egy esetben a főiskolai gyakorló intézményi státusból adódóan a főiskola igényei a meghatározóak, egy intézmény pedig a környező középiskolák igényeit említi. Egy helyen a tanulók tanulmányi eredményét vetik fel szempontként.

5.1.5 A nyelvtanulás folyamata

A **7. kérdés** az általános iskolába kerülők korábbi, elsősorban óvodai nyelvtanulását vizsgálta. Négy opcióból választhattak a válaszadók arra nézve, hogy milyen gyakori intézményükben

az, hogy az elsősök iskolai tanulmányaikat megelőzően foglalkoztak már idegen nyelvvel. A válaszokból kiderül, hogy a legtöbb intézményben ez inkább ritka (48%). Gyakran csupán 195 intézmény (26%) tanulói számára volt elérhető a nyelvtanulás óvodás korban, nagyon gyakran pedig csak 56 intézmény (8%) esetében. 17 százalék (126 iskola) azoknak az iskoláknak az aránya, ahová egyáltalán nem érkeznek idegennyelv-tanulási tapasztalattal rendelkező diákok. Az arányokat jól mutatja a következő kördiagram.

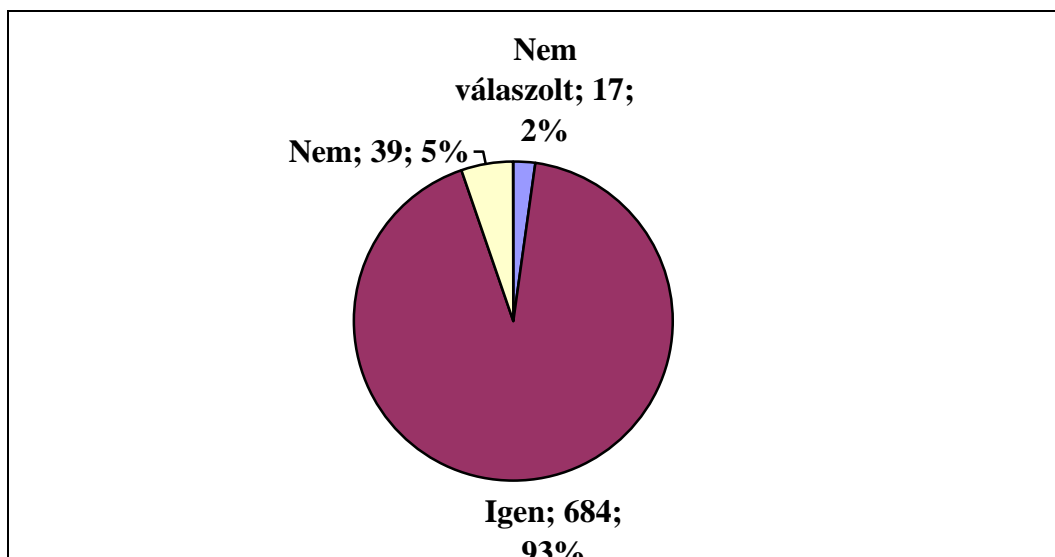

5.1.5.1 ábra Az iskolába már idegennyelv-tanulási tapasztalattal érkező tanulók gyakorisága az intézményekben

A **8. kérdés** a tanult nyelv folytonosságát méri fel: arra keresett választ, hogy a tanulók a negyedik évfolyamtól minden esetben az 1-3. évfolyamokon elkezdett nyelvet tanulják-e tovább. A válaszok döntő többsége megnyugtató: az iskolák 93 százaléka a 4. évfolyamon az addig tanult nyelvet kínálja a tanulóknak folytatásra. Van azonban 39 olyan intézmény (5%), ahol a gyermekek a korábitól eltérő nyelv tanulását kezdik el a magasabb évfolyamokon. A körülmények ismerete nélkül nehezen lehet megítélni ezt a gyakorlatot, az azonban biztos, hogy szakmai szempontból ez a törés a tanulók nyelvtanulási útjában legalábbis aggályos.

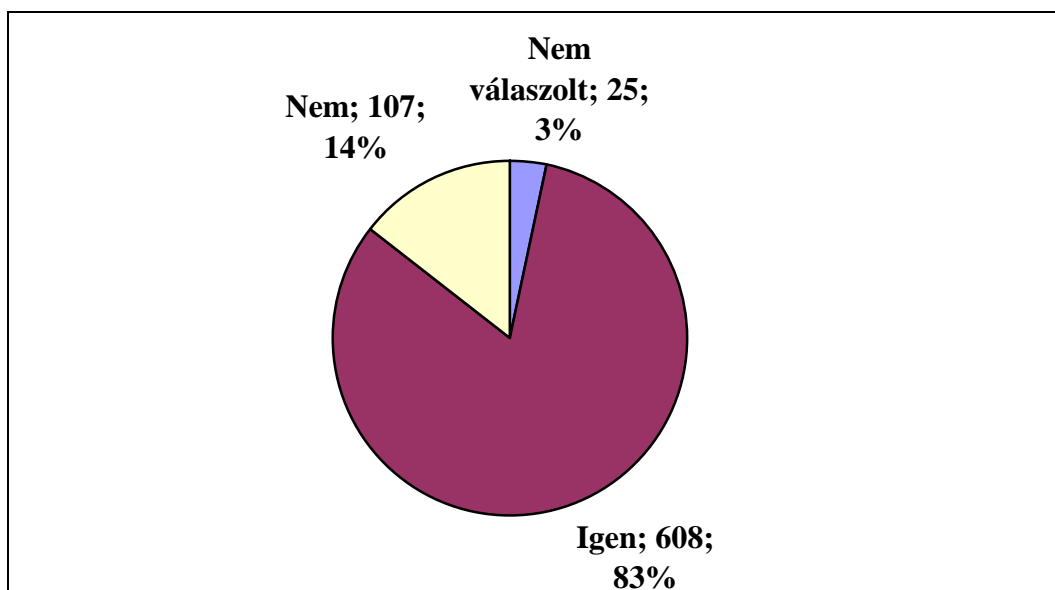
Más nyelv felvétele esetében kértük a válaszadókat, világítsák meg a döntés hátterét. A következő okokat sorolták fel arra, hogy 4. évfolyamtól miért tanulnak a gyerekek egy újabb, a korábitól eltérő nyelvet:

- választhatnak két nyelvből (például az angol népszerűsége miatt áttérnek arra);
- a tanult nyelvből emelt szintű képzésbe képességeik, eredményeik alapján be nem kerülők új nyelvet vesznek fel;
- más az iskolai kötelező nyelv, mint az 1-3. évfolyamon (például szakköri formában) tanított nyelv;
- szülői kérés alapján.

5.1.5.2 ábra A tanult nyelv folytonossága a 3. évfolyam után

A következő, **9. kérdés** a nyelvi csoportok állandóságát kutatta a 3. évfolyam után. A válaszok alapján megállapítható, hogy a nyelvi csoportok nagy többsége, 83 százalék együtt marad a 3. évfolyam után, és csupán 14 százalékban alakulnak új csoportok a 4. évfolyamtól. Az igenek (csoportok maradnak) és a nemek (csoportok módosulnak) aránya az 5.1.5.3 ábra kördiagramján látható.

5.1.5.3 ábra A nyelvi csoportok folytonossága a 3. évfolyam után

Abban az esetben, ha a csoportok nem maradnak együtt, kértük ennek indoklását is. A következő indok-csoportokat találtuk arra, hogy 4. évfolyamtól miért módosul a nyelvi csoportok összetétele:

- bővül a nyelvi választék – választás alapján;
- szakköri foglalkozásból tanórai keretbe kerül át;
- az első évfolyamokon nem minden tanuló tanul nyelvet, 4. évfolyamtól igen, így szükségzerű a csoportok módosulása;
- szintenkénti csoportok alakulnak (például a sikerebb nyelvtanulók emelt szintű képzésbe kerülnek át), egyes esetekben különböző óraszámokkal;

- ettől kezdve bontják az osztályokat csoportokra;
- a csoportok átjárhatósága;
- nívócsoportos oktatás;
- szülői igény alapján.

5.1.6 A nyelvet tanítók végzettsége

A **10. kérdésben** az 1-3. évfolyamokon idegen nyelvi foglalkozásokat tartó pedagógusok végzettségét kutattuk. A nyelvekre lebontott számokat a 740 válaszadó intézményből az 5.1.6.1 táblázat tartalmazza.

<i>Végzettség</i>	<i>Angol</i>	<i>Német</i>	<i>Egyéb</i>	<i>Összesen</i>	<i>Százalékos arány</i>
Idegen nyelv műveltségi területen végzett tanító	577	217	5	799	28%
Nemzetiségi tanító	3	92	5	100	3%
Tanító nyelvvizsgával	139	34	4	177	6%
Idegen nyelv szakos tanár	1191	491	43	1725	60%
Megfelelő végzettséggel rendelkező anyanyelvi tanár	61	29	8	98	3%

5.1.6.1 táblázat Az idegen nyelvi foglalkozásokat tartó tanárok végzettség szerinti megoszlása

A számok azt mutatják, hogy az idegen nyelv szakos tanárok összességükben (60%) és nyelvenként bontva is (angol: 60%, német: 57%, egyéb: 66%) nagy többségben vannak. Ez azt jelzi, hogy az iskolákban az első három évfolyam nyelvtanítását jellemzően nem erre a feladatra külön képzett kollégák látják el, hanem az iskola felsőbb évfolyamain nyelvet tanító kollégák „letanítanak” az alsóbb évfolyamokon.

A második legelterjedtebb változat (átlagosan 28%) az idegen nyelv műveltségi területen végzett tanító, ezt követi az angol nyelv esetében a nyelvvizsgával rendelkező tanító, a németnél pedig a nemzetiségi tanító. Az egyéb nyelveknél az egyéb kategóriák eloszlása egyenletesebb. Anyanyelvi tanár az intézményekben angol és német nyelvekből egyformán 3 százalékban dolgozik. Az egyéb nyelveknél 12 százalékot tesz ki az arányuk.

E kérdésnél lehetőséget biztosítottunk arra, hogy a válaszadók megjegyzést fűzzenek a válaszukhoz. Összesen 65 intézmény élt ezzel a lehetőséggel. A megjegyzések összesítése után a következőkkel egészül ki a végzettségekkel kapcsolatos kép. Az 1-3. évfolyamokon idegen nyelvet tanítanak még

- tanárok nyelvvizsgával;
- részmunkaidőben;
- vállalkozási formában a szakkörök esetében;
- tanítók óvopedagógusi végzettséggel;
- tanárok tanítói és nyelvtanári végzettséggel;
- egy esetben főiskolai adjunktus;
- egy esetben angol és német anyanyelvű hallgatók, akik besegítenek a nyelvoktatásba.

5.1.7 Idegen nyelvi programok

A 11. kérdés az érintett évfolyamok nyelvoktatásának programjáról kért tájékoztatást. Arra voltunk kíváncsiak, hogy az intézmények és az idegen nyelvet tanító pedagógusok milyen program alapján végzik a munkájukat. A kérdésnél választható opciókat nem adtuk meg. A válaszokat csoportosítottuk – az egynél többször említett kategóriákat és említési gyakoriságukat az 5.1.7.1 táblázatban foglaltuk össze.

<i>Kategória</i>	<i>Említések száma</i>
Helyi tanterv	385
Meghatározott tankönyvek	129
Központi tantervek, szabályozások	125
Helyi készítésű tartalom	80
Kiadók tantervei, kidolgozott programjai	47
Kompetencia alapú programcsomagok	16
Részben helyi összeállítású tartalom, részben meghatározott tankönyvek	11
Meghatározott tankönyvre épülő helyi tanterv	10
Központi tantervre épülő helyi tanterv	10
Normál nyelvi képzés	7
Világ – Nyelv program ajánlásai	6
Kommunikációra épülő	5
Nincs ilyen program	4
Tartalom alapú nyelvoktatás	3
Részben kiadók tantervei alapján, részben meghatározott tankönyvek	2

5.1.7.1 táblázat Az alapul szolgáló idegen nyelvi programok és említési gyakoriságuk

A kérdésre adott válaszokat nem könnyű csoportosítani, mert sok esetben nem tartalmaznak értékelhető információt. Így van ez például a 385 alkalommal említett helyi tanterv esetében, hiszen az említés önmagában nem mond semmit a tanterv elkészítéséhez alapul szolgáló programról. Annak, hogy a kapott válaszokkal nehéz dolgozni, oka lehet a kérdés nem megfelelő megfogalmazása, de az a tény is, hogy hazánkban az idegennyelv-oktatás tervezése terén még mindig nagyon sok a tennivaló.

A helyi tanterv említésén túl 176 iskola jelezte, hogy egy adott tankönyvre (129), kiadói tantervre, vagy tanmenetre (47) építi munkáját, 13 esetben ezt kiegészíti saját gyűjtésű anyagokkal, egy-egy esetben pedig a központi szabályozással és a Világ – Nyelv program ajánlásaival. Helyi sajátosságok alapján, helyileg összeállított programmal dolgoznak 80 intézményben, közülük többen kiemelik az előkészítő időszak, a játékosságra építés és a szóbeli szakasz fontosságát. Ketten konkrétan említik a Total Physical Response módszert. A nem iskolai szinten kidolgozott programok esetében az intézmények említik a központi tanterveket (125 – Nemzeti Alaptanterv, kerettanterv, két tanítási nyelvű és nemzetiségi irányelvek), a kompetencia alapú programcsomagokat (16 - HEFOP) és a Világ – Nyelv program keretében ezekre az évfolyamokra kidolgozott ajánlásokat (6). Hét iskola azt jelezte, hogy a „normál tanterv” és a „normál idegen nyelvi képzés” alapján haladnak. Mindezen említések pontos jelentése nehezen értelmezhető, már csak azért is, mert közülük több legfeljebb áttételesen áll kapcsolatban az 1-3. évfolyam nyelvoktatásával. Öt intézményben a kulcsszó a kommunikáció, háromnál a tartalom alapú nyelvoktatás. Négy helyről azt a választ kaptuk, hogy nincs ilyen program, itt feltételezhető, hogy saját készítésű, illetve gyűjtésű

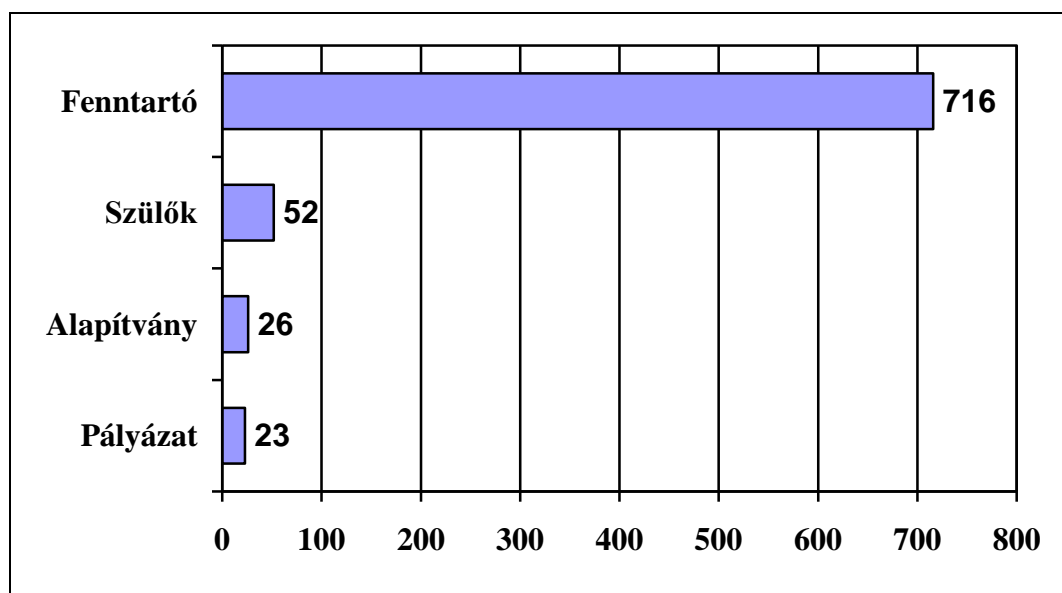
anyagokkal dolgoznak – mindenesetre ezek a válaszok is mutatják, hogy bőven van még tennivaló a tervezés terén. Több helyről a különböző kategóriák kombinációja érkezett válaszként (egy-egy említés), ilyen volt például a Világ – Nyelv ajánlásnak a helyileg készített anyagokkal vagy a kiadók tanterveivel való kombinálása, vagy konkrét tankönyvnek és a kompetencialapú csomagoknak az együttes felhasználása.

Az egy-egy iskolából érkezett válaszok közül kiemelnénk néhány egyedi érdekességet, melyek tudatos tervezést és nagyobb odafigyelést sugallnak:

- vizuális nyelvoktatás,
- bajor tanterv alapján kidolgozott és akkreditált tanterv,
- a sportiskolai jelleghez szabott, a módosított NAT-ra épülő helyi tanterv,
- Világ – Nyelv ajánlások + kompetencia alapú programcsomagok + tankönyv.

5.1.8 Finanszírozás

A **12. kérdés** az első három évfolyam nyelvoktatásának finanszírozási forrásait térképezi fel. A négy opcióból (fenntartó, szülői térítés, alapítványi és pályázati pénzek) az iskolák többsége (88%) a fenntartói finanszírozást jelölte meg. 6 százalékban térítik a szülők a nyelvtanulást és 3-3 százalékban fedezik ezt alapítványi és pályázaton nyert összegekből. Az arányokat az 5.1.8.1 ábra illusztrálja.

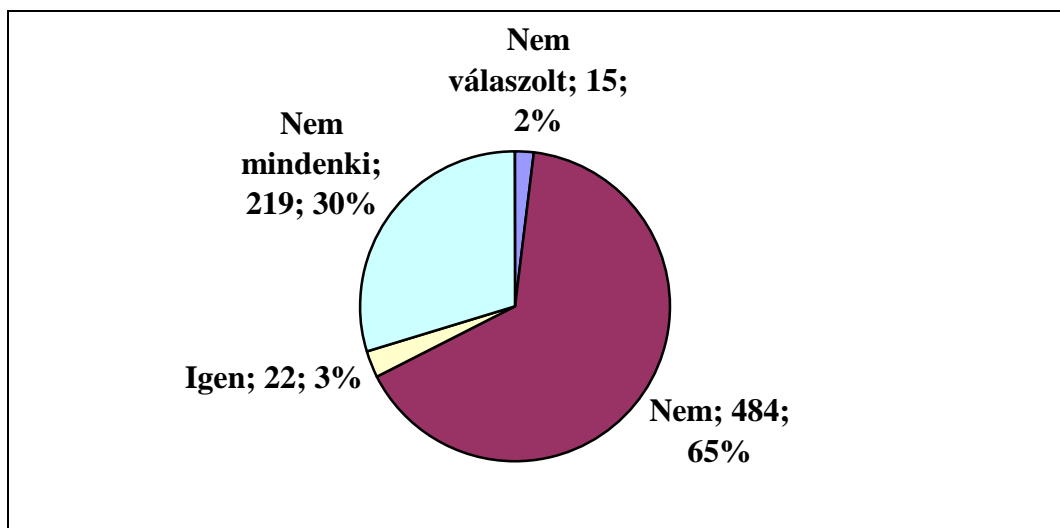
5.1.8.1 ábra Az 1-3. évfolyamos nyelvoktatás finanszírozási forrásai

5.1.9 Második idegen nyelv az általános iskolában

Az utolsó két tartalmi kérdés már nem csupán az 1-3. évfolyamokra összpontosított. Az általános iskola minden évfolyamára vonatkozóan kérdeztünk a második idegen nyelv tanításáról az intézményben. A **13. kérdésben** arra kértünk választ, hogy tanulnak-e az intézmény tanulói második idegen nyelvet. Három opcióból kettő arra vonatkozott, hogy igen, egy pedig arra, hogy nem. Az igen válaszokat annyival bővítettük, hogy magyarázatot kértünk arra, ha nem minden tanuló vesz fel 2. idegen nyelvet. A válaszok megoszlását az 5.1.9.1 ábra mutatja be. Az intézmények többségében (65%) az első idegen nyelv tanulásának korai megkezdése ellenére sem tanítanak második idegen nyelvet. 33% azoknak az iskoláknak az

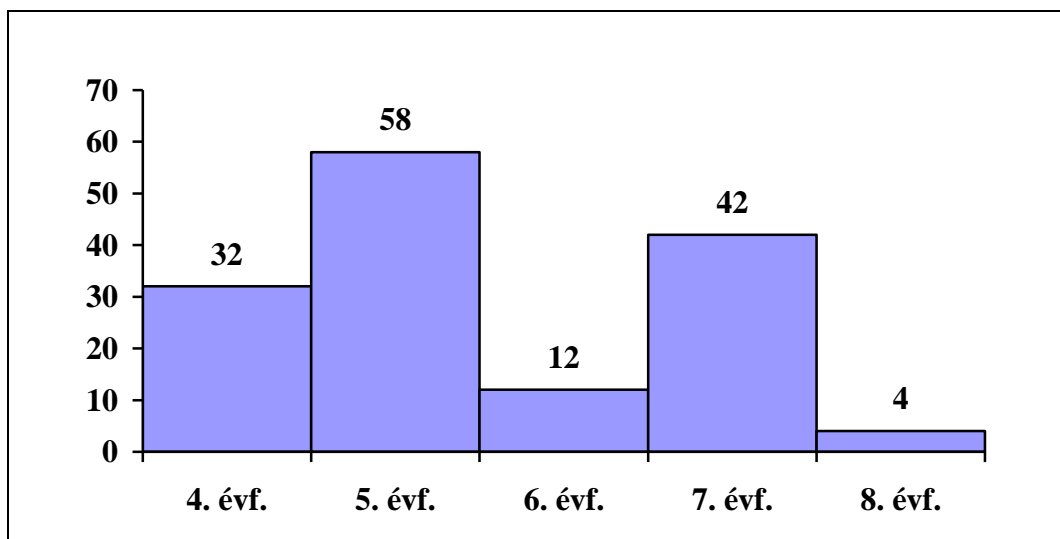
aránya, amelyekben a tanulóknak van lehetősége egy 2. idegen nyelv tanulására. A 33 százalékot kitevő 241 iskola csupán 10 százalékában (22 intézmény) vonatkozik ez minden tanulóra, a többi 219 helyen a tanulóknak csak egy része tanulhat második idegen nyelvet. Ezek az iskolák a következőkben határozták meg a 2. idegen nyelv tanulásának kritériumait: 2. idegen nyelvet azok a tanulók tanulhatnak, akik:

- az első idegen nyelvet (esetenként az anyanyelvet is) sikeresen, eredményesen tanulják;
- jó tanulmányi eredményeket értek el;
- önköltséges alapon, szülői igény alapján választják;
- szakköri formában választják;
- akiknek az első idegen nyelve a francia;
- akik két tanítási nyelvű vagy nemzetiségi oktatásban vesznek részt;
- akik tehetséggondozó programban vesznek részt;
- akik felső tagozatba járnak;
- akik igénylik;
- akiknek az első idegen nyelve kevésbé gyakran tanított nyelv (francia, japán, olasz).

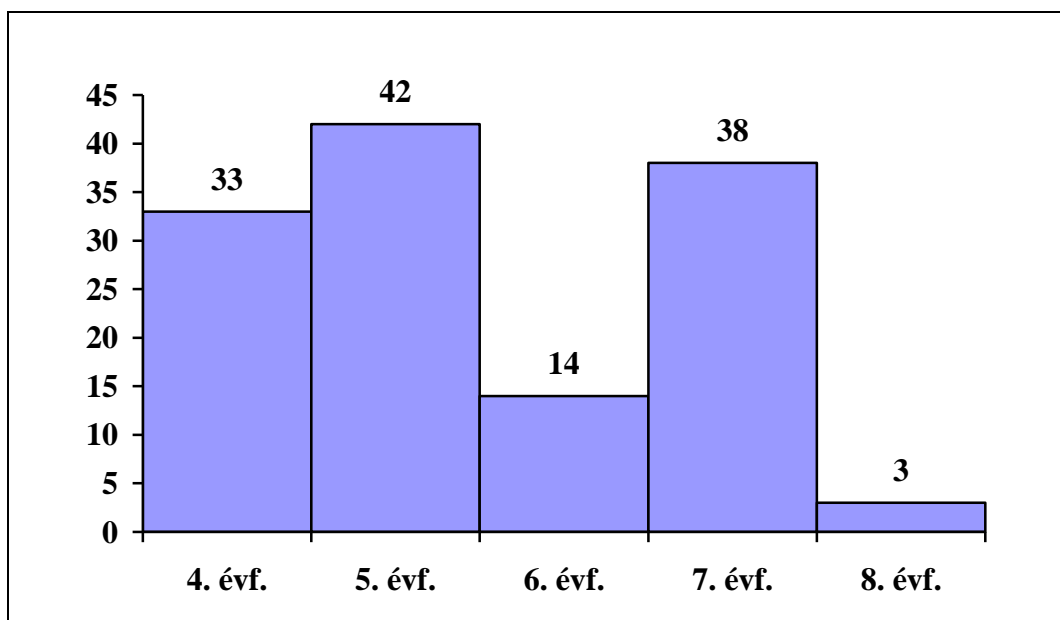

5.1.9.1 ábra Az intézményben tanulók közül a 2. idegen nyelvet is tanulók aránya

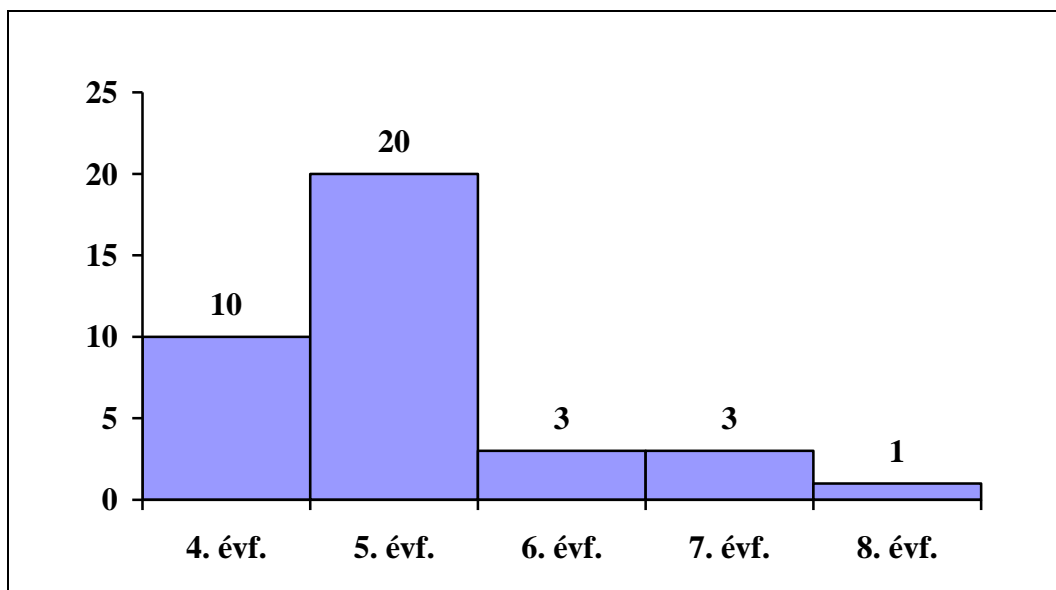
A 2. idegen nyelv tanulására vonatkozó második kérdés, azaz a kérdőív **14. kérdése** a nyelvtanulás kezdő évfolyamára és típusára kérdezett rá. Az 5.1.9.2, az 5.1.9.3 és az 5.1.9.4 ábrák az angol, a német és az egyéb nyelvek tanulása megkezdésének évét mutatja. Mindhárom esetben a legtöbb intézményben 5. évfolyamon kezdenek a tanulók egy második idegen nyelvet tanulni (angol: 39%, német: 32%, egyéb: 54%).

5.1.9.2 ábra Az angol mint 2. idegen nyelv tanulásának kezdő évfolyama

5.1.9.3 ábra A német mint 2. idegen nyelv tanulásának kezdő évfolyama

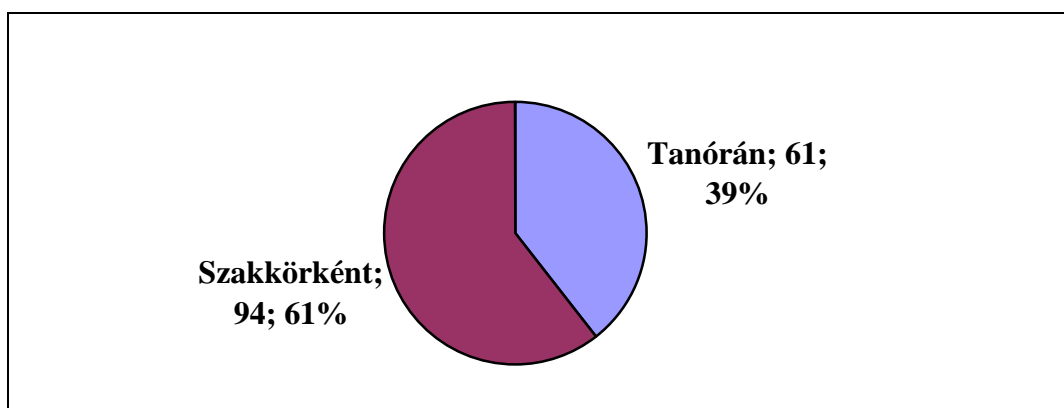
5.1.9.4 ábra Az egyéb nyelvek 2. idegen nyelvként tanulásának kezdő évfolyama

Nyelvekre lebontva megállapítható, hogy az angol és a német esetében a különböző évfolyamokhoz köthető kezdések arányai hasonlóak. Az egyéb nyelvek tekintetében más arányokat látunk, például nem jelenik meg a nagyszámú kezdés a 7. évfolyamon. A számokat az 5.1.9.1 táblázatban összefoglaltuk a könnyebb összevethetőség kedvéért.

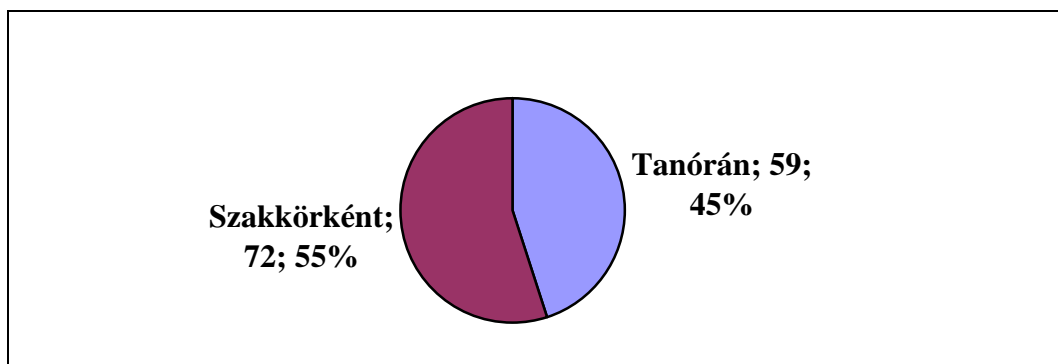
Nyelv	4. évf.	5. évf.	6. évf.	7. évf.	8. évf.
Angol	32	58	12	42	4
Német	33	42	14	38	3
Egyéb	10	20	3	3	1

5.1.9.1 táblázat A 2. idegen nyelv kezdő évfolyamai a különböző nyelvek esetében

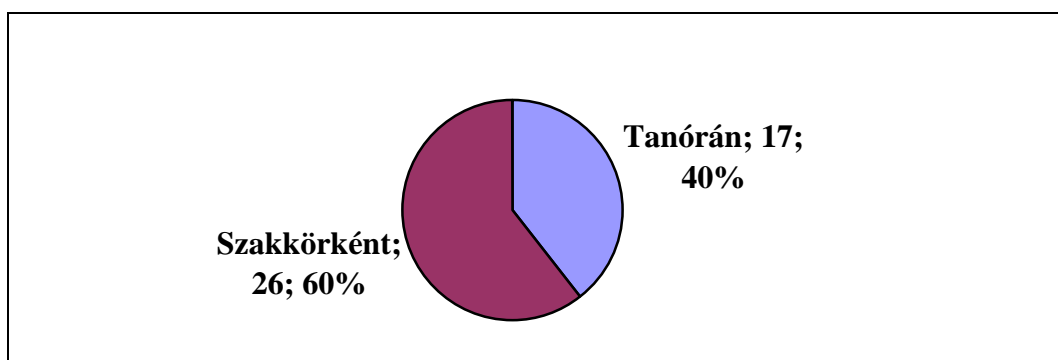
A 2. idegen nyelv tanulásának kerete tekintetében, azaz azt vizsgálva, hogy tanórai vagy szakköri foglalkozáson tanulják-e az újabb nyelvet a tanulók, megállapítható, hogy minden nyelv esetében hasonló arányban (angol: 61%, német: 55% és egyéb nyelvek: 60%) a szakköri oktatás az inkább jellemző forma (lásd 5.1.9.5, 5.1.9.6 és 5.1.9.7 ábra). A szakkör több szempontból megfelelő választás az iskoláknak, hiszen nem kötelező 2. idegen nyelvet tanítaniuk, mégis biztosítanak erre lehetőséget, a tanórai keret felhasználása nélkül. A tanulás így választható, önkéntes formában működik. A hatékonyság természetesen függ a foglalkozások hosszától, gyakoriságától és tartalmától.

5.1.9.5 ábra Az angol mint 2. idegen nyelv tanulásának formája

5.1.9.6 ábra A német mint 2. idegen nyelv tanulásának formája

5.1.9.7 ábra Az egyéb nyelvek 2. idegen nyelvként tanulásának formája

A 14. kérdésnél szintén volt lehetőség megjegyzések beírására. A kapott 69 észrevételben a következőket jelzik a válaszadók:

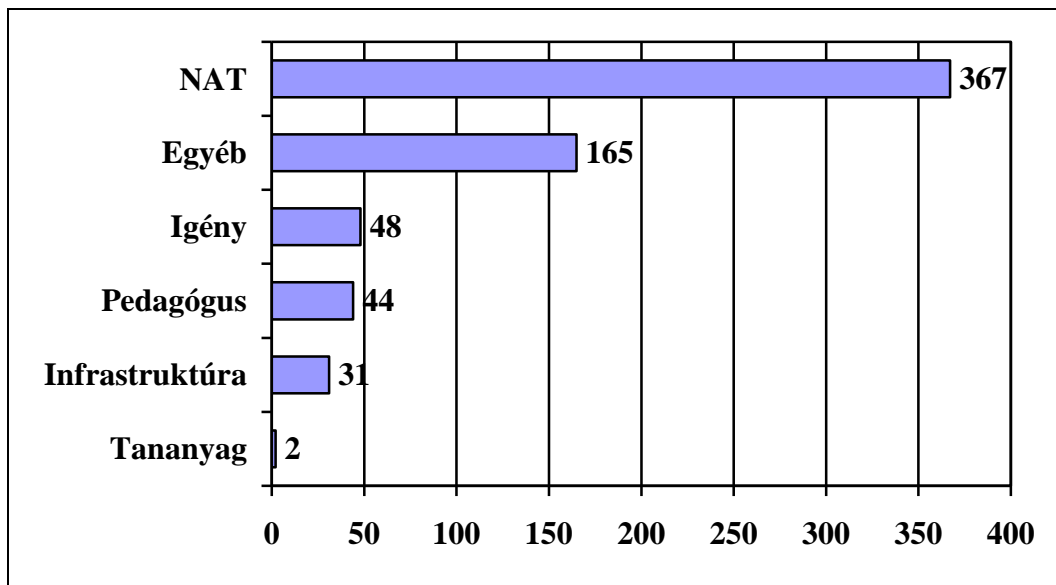
- több esetben már az első évfolyamtól két idegen nyelvet tanítanak;
- a 2. nyelv tanulásának lehetőségével nem minden évfolyam él;
- a két nyelv egyforma súlyú, nincs 1. és 2. idegen nyelv;
- a szakköröket a nyelvtanárok térítés nélkül működtetik;
- választható tárgy, például szülői kérésre indítják, fakultatív jelleggel.

5.2 Azon intézmények válaszai, ahol NINCS idegennyelv-oktatás az 1-3. évfolyamokon

A továbbiakban a felmérés első, intézményi fordulójában kitöltött 1286 kérdőív közül annak az 546 kérdőívnek az eredményét mutatjuk be, amelyet olyan intézményektől kaptunk vissza, amelyekben jelenleg NINCS idegennyelv-oktatás az 1-3. évfolyamokon.

A NINCS kérdőív hét kérdésből állt, amelyek közül a 3-7. kérdésekre csak abban az esetben vártunk választ, ha az intézmény tervezi a jövőben az idegennyelv-oktatás beindítását az első három évfolyamon, és erre nézve már kialakult tervei vannak. A kérdőívet kitöltő 546 iskola magába foglalja az 1-3. évfolyamon idegen nyelvet nem, de nemzetiségi nyelvet oktató intézményeket is.

Az **első kérdés** azt kutatta, milyen okok alapján döntött úgy az intézmény, hogy nem tanít idegen nyelvet a vizsgált évfolyamokon. A felsorolt öt ok közül többet is meg lehetett jelölni, emellett az iskolák az egyéb opciónál további lehetséges okokat is megjelölhettek. A választható opciókat és az említések számát az 5.2.1 ábra mutatja be.

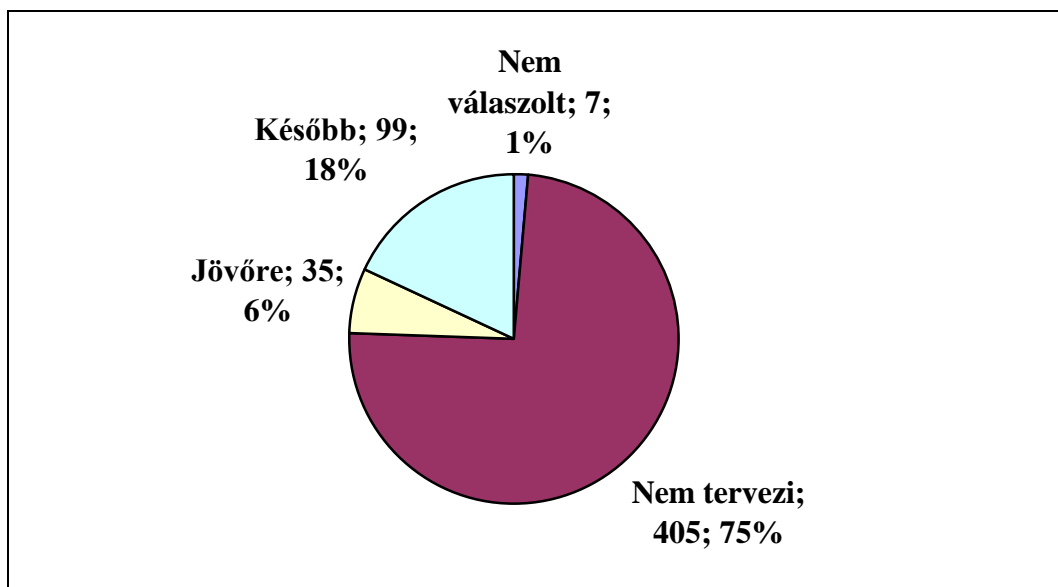
5.2.1 ábra: Az 1. kérdés választható opciói és az említések száma

A válaszok 67 százaléka (367 említés) szerint a Nemzeti Alaptanterv előírásait követve határoztak úgy, hogy nem oktatnak a legkisebbeknek idegen nyelvet. 48 iskola (9%) véleménye szerint náluk nincs erre igény. Hasonló arányú azon válaszok száma (44 iskola, 8%), amelyek azt jelzik, hogy az iskolában nem dolgozik a beindításhoz szükséges végzettséggel rendelkező pedagógus. 31 helyen küzdenek infrastrukturális problémákkal, további két esetben pedig a megfelelő tananyag hiánya miatt döntöttek úgy, hogy nem vezetnek be az 1-3. évfolyamon az idegen nyelv tanítását.

A NAT opció után a második leggyakrabban bejelölt válasz az „Egyéb” volt (165, 30%), ami jelzi, hogy a felsorolt lehetőségek messze nem fedték le a tényleges okokat. A begépett válaszok között a következőket találjuk, fontossági sorrend nélkül:

- nemzetiségi oktatás, nemzetiség nyelv tanításának bevezetése;
- más tárgy emelt szintű oktatása (például ének-zene, testnevelés);
- először az anyanyelvet tanulják meg a tanulók, utána foglalkozzanak idegen nyelvvel, nem értenek egyet a korai nyelvoktatással;
- egyéb alapkészségek fejlesztése fontosabb ezekben az években (pl. matematika);
- inkább játsszanak, mozogjanak ezekben az években (életkori sajátosságok);
- a fenntartó nem engedélyezi, illetve nem biztosítja a feltételeket;
- nincs óra erre a kötelező órakeretben;
- sajátos nevelési igényű, illetve fogyatékkal élő tanulók;
- tanulók szociális háttere, nagyszámú HH és HHH tanuló;
- nincsenek ilyen évfolyamaik az intézményben;
- régebben volt, de a kívánt eredmények hiányában megszüntették;
- a helységben egyezmény alapján nem tanítanak nyelvet a 4. évfolyam előtt, így egyenlők az esélyek a beiskolázásban.

A **második kérdés** a jövőbe néz: tervezik-e az intézmények beindítani a nyelvoktatást az adott évfolyamokon. A három opció (1. nem; 2. igen, jövőre; 3. igen, de később) választásának megoszlását az 5.2.2 ábra mutatja.

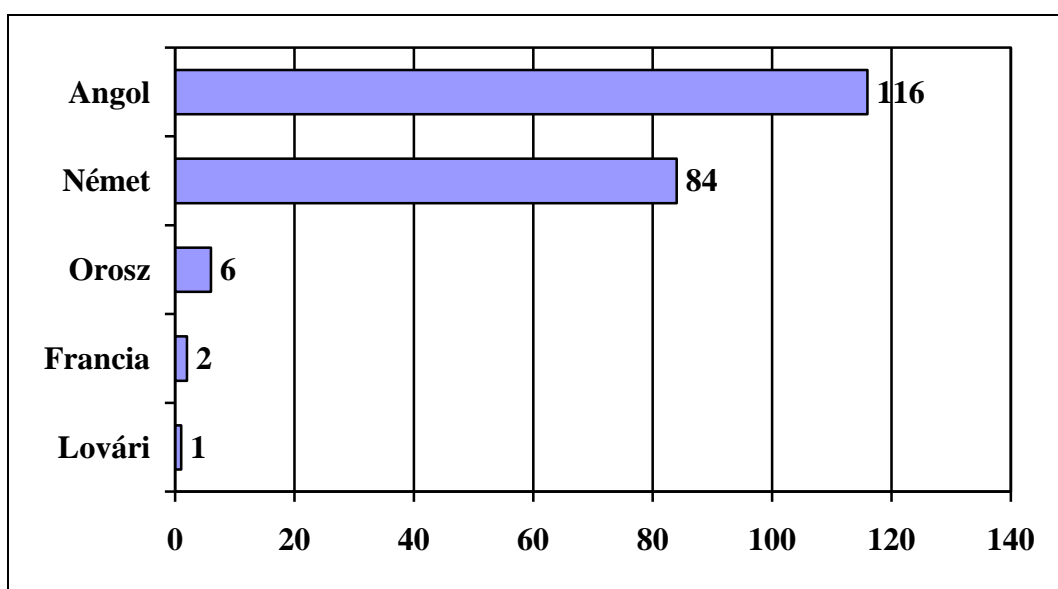

5.2.2 ábra: A 2. kérdés választható opciói és az említések száma

Az 546 válaszadó többsége (405, 75%) nem gondolkodik abban, hogy bevezetné a nyelvoktatást az 1-3. évfolyamon. 35 intézményben (összes válaszadó 6 százaléka) már jövőre lesz ilyen lehetőség, 99 iskolában (18%) pedig a döntés már megszületett, de csak a későbbi jövőre vonatkozik. 7 intézménytől nem kaptunk választ erre a kérdésre.

A 3. kérdéstől már csak azoktól vártunk választ, akik tervezik a közeljövőben a nyelvoktatás bevezetését az 1-3. évfolyamokon.

A **3. kérdés** a tanítani kívánt nyelvre vonatkozott. A válaszok alapján a többség angol csoportokat indít majd, ezután következik a német nyelv, valamint lesz orosz, francia és egy helyen lovári nyelv is. A 209 válasz megoszlását nyelvenként az 5.2.3 ábra tartalmazza.

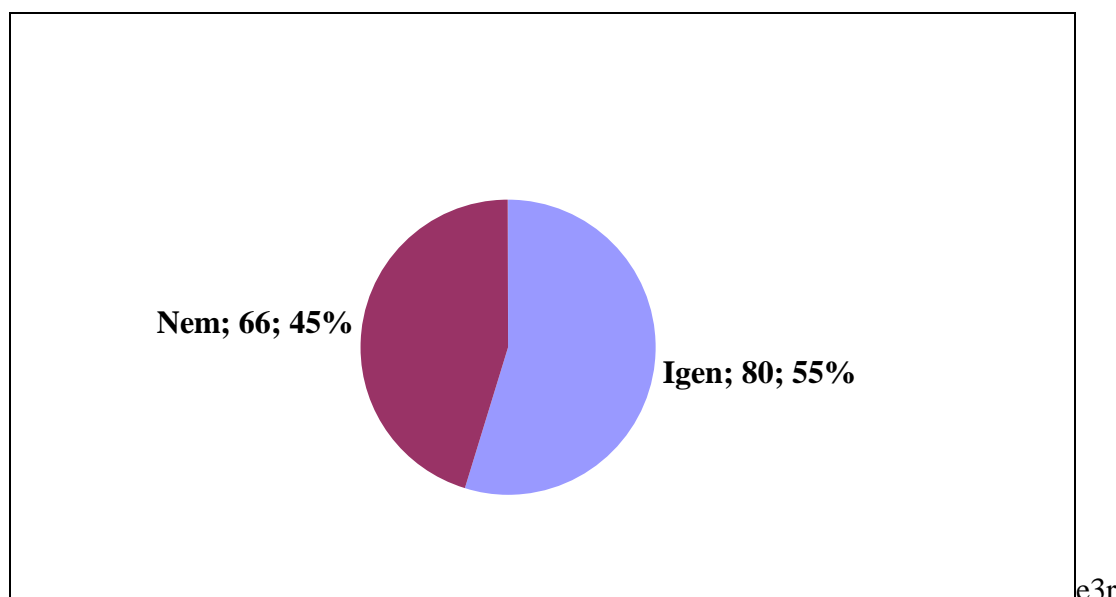
5.2.3 ábra: A jövőben az 1-3. években tanítandó nyelvek eloszlása

A NINCS kérdéssor következő, **4. kérdése** azt mérte fel, minden tanulóra kiterjed-e majd a nyelvtanulás lehetősége. A kapott 146 válasz kicsit több mint fele (55%) azt jelzi, hogy a

nyelvoktatás mindenkire kiterjed majd, 66 iskolában (45%) azonban ezt nem így tervezik. A nyelvet tanulók körét a „nem” válasz mellett biztosított szövegdobozban határozhatták meg a válaszadók. Azok tanulhatnak majd idegen nyelvet az adott évfolyamokon (a sorrend nem fontossági, hanem említési rend), akik

- bizonyos évfolyamba járnak (a legtöbb esetben 3. osztálytól);
- igénylik, szüleik igénylik;
- térítést fizetnek;
- órakeretébe belefér;
- jobb tanulók és megfelelő anyanyelvi alapokkal rendelkeznek;
- szakköri keretben vállalják.

A 4. kérdésre adott igen és nem válaszok megoszlása a lenti ábrán látható.

5.2.4 ábra: A 4. kérdés válaszainak megoszlása

Az **5. kérdésben** azoknak a kollégáknak a végzettségére kérdeztünk rá, nyelvekre lebontva, akik az idegen nyelvet tanítani fogják. A nagy többség minden nyelv esetében idegen nyelv szakos tanár lesz a tervek szerint, míg a speciálisan a korosztály tanítására képzettek aránya jóval alacsonyabb (lásd 5.2.1 táblázat). Ez azt jelzi, hogy a végzettség szerinti megoszlás várhatóan a jövőben sem fog jelentősen változni a jelenlegihez képest (lásd 5.1.6 táblázat: Nyelvet tanítók végzettsége).

Végzettség	Angol	Német	Egyéb	Összesen
Idegen nyelv műveltségi területen végzett tanító	48	20	3	71
Nemzetiségi tanító	0	8	0	8
Tanító nyelvvizsgával	13	9	0	22
Idegen nyelv szakos tanár	107	85	8	200
Megfelelő végzettséggel rendelkező anyanyelvi tanár	8	3	0	11

5.2.1 táblázat: A tervezett oktatás tanárainak végzettsége

A **6. kérdés** azt vizsgálta, milyen idegen nyelvi program alapján tervezik megvalósítani az intézmények az idegennyelv-oktatást. A 89 válaszból 26-an jelezték, hogy még nem döntöttek

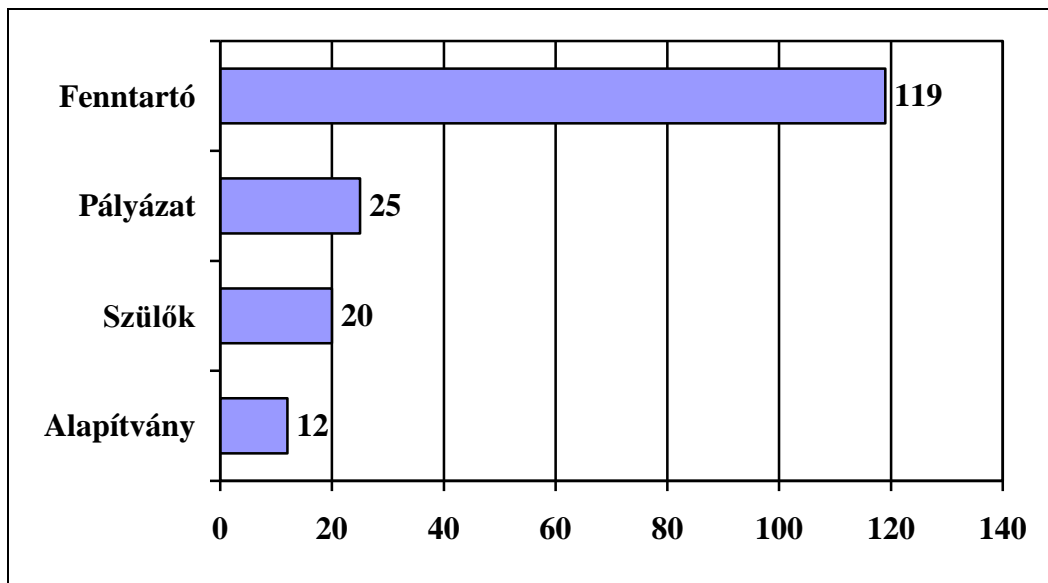
a kérdésben, a többi 63 választ 11 kategória szerint csoportosítottuk, ennek részletezése az alábbi táblázatban olvasható.

<i>Kategóriák</i>	<i>Említések száma</i>
Tankönyvet, kiadót ad meg	18
Helyileg kidolgozott program	12
Helyi tanterv	7
Világ – Nyelv program	7
Nemzeti Alaptanterv	6
Nyelvtanár választása	4
Két tannyelvű programok	3
Kerettantervek	3
Nemzetiségi programok	1
Kompetencia alapú csomagok	1
Egyeztetés más iskolákkal	1
Összesen	63

5.2.2 táblázat: Az idegen nyelvi programok és gyakoriságuk

Erre a kérdésre nagyon kevés, összesen 63 értékelhető választ kaptunk. Ennek oka lehet az is, hogy a tartalmi kérdések a tervezés későbbi fázisában merülnek fel. Érdekes látni, hogy a válaszadók közel egy harmada konkrét tankönyvekben, kiadókban gondolkodik. Örömteli azonban, hogy majdnem ennyien a helyi sajátosságoknak megfelelő, saját programot kívánnak kidolgozni, több esetben hangsúlyozva, hogy fontos a játékos, alapozó megközelítés. Többen említik a helyi tantervet, itt megint csak tudni kellene, hogy azt mire alapozzák. Ugyancsak több válaszadó utal a minisztérium Világ – Nyelv idegennyelv-oktatási programjának keretében az 1-3. évfolyamok nyelvoktatásának segítésére kidolgozott ajánlásra. Néhányan a NAT-ot és a kerettanterveket említik, amelyek esetében felmerül a kérdés, hogyan kívánják ezeket a konkrét helyzetben alkalmazni. Szerepelnek még az említések között a két tanítási nyelvű és a nemzetiségi programok, valamint a kompetencia alapú csomagok. Egy esetben az iskola a tervezés során egyeztetni kíván a környéken található, ilyen képzést már biztosító más iskolákkal.

A NINCS kérdőív utolsó, **7. kérdése** a tervezett nyelvoktatás finanszírozási forrásait kutatta. A négy opcióból (5.2.5 ábra) többet is meg lehetett jelölni. Az összesen 176 válaszadó nagy többsége a fenntartót jelölte meg (68%), jóval kevesebben, de egymáshoz hasonló arányban számítanak pályázati pénzekre (25 válasz), szülői és alapítványi befizetésekre (20 és 12 válasz).

5.2.5 ábra: A tervezett oktatás forrásai és gyakoriságuk

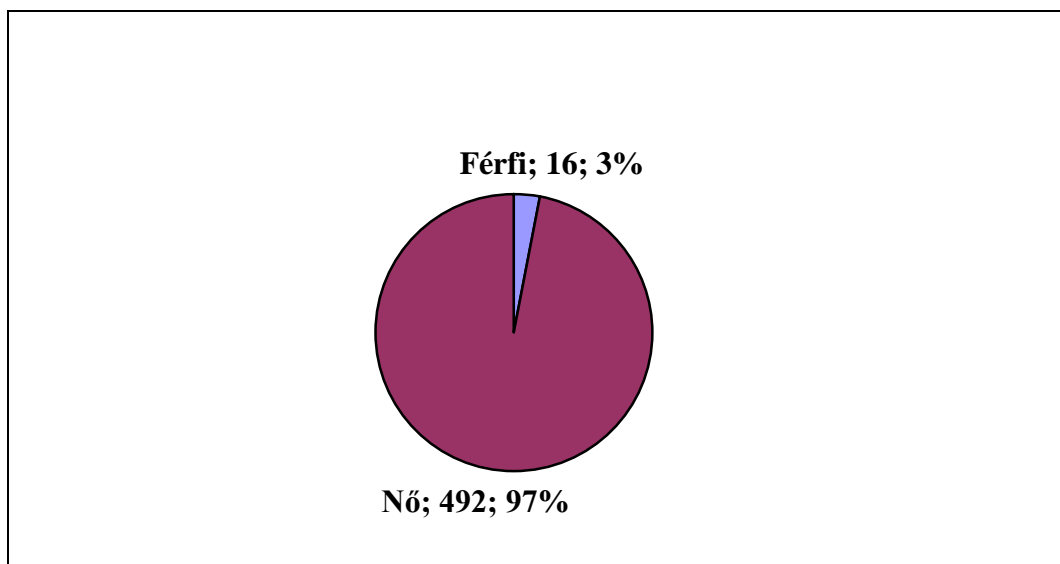
5.3 A nyelvtanári kérdőívek eredményei

A felmérés második fordulójában azokból az intézményekből kérdeztünk meg egy-egy nyelvtanárt, amelyekben VAN idegennyelv-oktatás az 1-3. évfolyamon és amelyek az intézményi kérdőív kitöltésekor jelezték, hogy készek részt venni a felmérés második fordulójában is. A kiküldött 701 nyelvtanári kérdőívből 512 (73%) érkezett kitöltve vissza. Ezek értékelésének eredményeit mutatjuk be a következőkben.

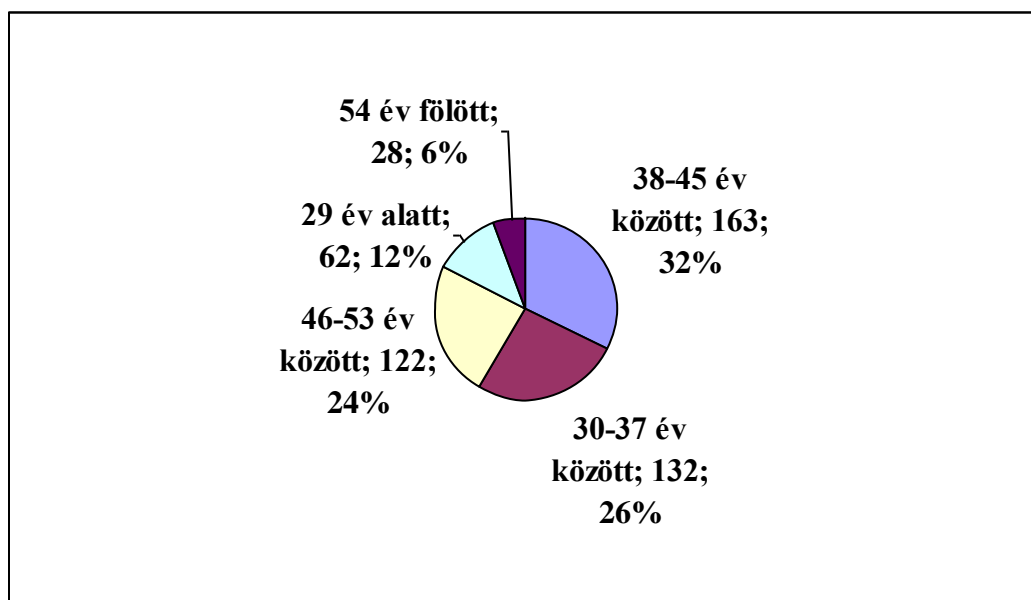
A kérdőív 15 kérdésből állt, amelyek közül 10 zárt kérdés volt. A 10 zárt kérdésből 3 kérdés esetében lehetőség volt „Egyéb” kategória megjelölésére és annak egy szövegdobozban való rövid kifejtésére. Az 5 nyitott kérdésből négy esetében a válaszadási alternatívák számát háromban korlátoztuk. A válaszoknál nem rangsort kértünk, hanem az adott kérdéssel kapcsolatos három legfontosabb szempont megadását. Egy kérdésnél az előző kérdésre adott válasz rövid indoklását vártuk

5.3.1 Háttér adatok

A kérdőív elején álló adatblokkban a válaszadó nyelvtanárok nemére, életkorára, végzettségére és (nyelv)tanítási tapasztalatára kérdeztünk rá. A válaszadó nyelvtanárok nem és életkor szerinti megoszlását az 5.3.1.1 és 5.3.1.2 ábrák mutatják.

5.3.1.1 ábra A válaszadó nyelvtanárok nemek szerinti megoszlása

5.3.1.2 ábra A válaszadó nyelvtanárok életkor szerinti megoszlása

A diagramokról leolvasható, hogy a válaszadók 97 százaléká (492 fő) nő, 3 százaléká (16 fő) férfi, ami - ismerve a tanári pályán és ezen belül is az általános iskolában a nemek megoszlását - nem meglepő. Életkor tekintetében a válaszadók nagy többsége a 30-53 év közötti korosztályba tartozik, ezen belül megoszlásuk a három megadott korcsoport között nagyjából egyenlő: 24, 26 és 32%. 62-en (12%) fiatalabbak 29 évesnél és 28-an (0,5%) tartoznak az 53 évesnél idősebb korosztályba.

A következő, 5.3.1.1 táblázat a válaszadó nyelvtanárok végzettségével kapcsolatos adatokat mutatja. Az egyes csoportok közti arányok tökéletesen egybe vágnak azzal, amit az intézményi kérdőív értékelése során állapítottunk meg: A válaszadók jelentős többsége, 65 % (317 fő) idegen nyelv szakos tanár, 27 % (131 fő) idegen nyelv műveltségi területen végzett tanító, 4 % (19 fő) nemzetiségi tanító, 3 % (14 fő) nyelvvizsgával rendelkező tanító és 2 % (9 fő) anyanyelvi tanár.

<i>Végzettség</i>	<i>Összesen</i>	<i>Százalékos arány</i>
Idegen nyelv műveltségi területen végzett tanító	131	27%
Nemzetiségi tanító	19	4%
Tanító nyelvvizsgával	14	3%
Idegen nyelv szakos tanár	317	65%
Megfelelő végzettséggel rendelkező anyanyelvi tanár	9	2%

5.3.1.1. táblázat A válaszadó nyelvtanárok végzettség szerinti megoszlása

Megkérdeztük továbbá, hogy a válaszadó nyelvtanárok hány év általános iskolai tanítási tapasztalattal rendelkeznek és ezen belül hány éve foglalkoznak 1-3. osztályos tanulók idegennyelv-tanításával. Az alábbi két táblázatból kitűnik, hogy a kérdőívet kitöltő nyelvtanárok átlagosan 16 éve tanítanak általános iskolában és ennél mintegy egyharmadnyi idővel kevesebb éve foglalkoznak idegennyelv-tanítással az 1-3. évfolyamon.

<i>Kérdés</i>	<i>N</i>	<i>minimum</i>	<i>maximum</i>	<i>átlag</i>	<i>szórás</i>
Hány éve tanít általános iskolában?	510	1	37	16,19	9,47

5.3.1.2 táblázat A válaszadó nyelvtanárok általános iskolai tanítási tapasztalata

<i>Kérdés</i>	<i>N</i>	<i>minimum</i>	<i>maximum</i>	<i>átlag</i>	<i>szórás</i>
Hány éve foglalkozik 1-3. osztályos tanulók idegennyelv-oktatásával?	505	1	31	10,35	6,80

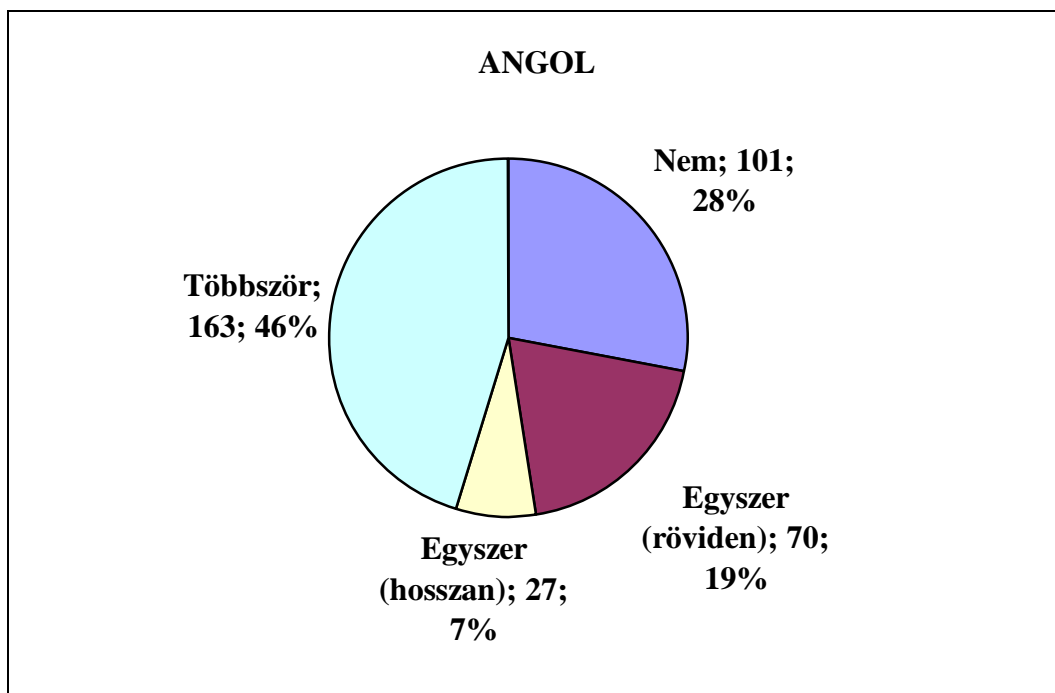
5.3.1.3 táblázat A válaszadó nyelvtanárok idegennyelv-oktatási tapasztalata

5.3.2 Nyelvtanárok nyelvi háttere

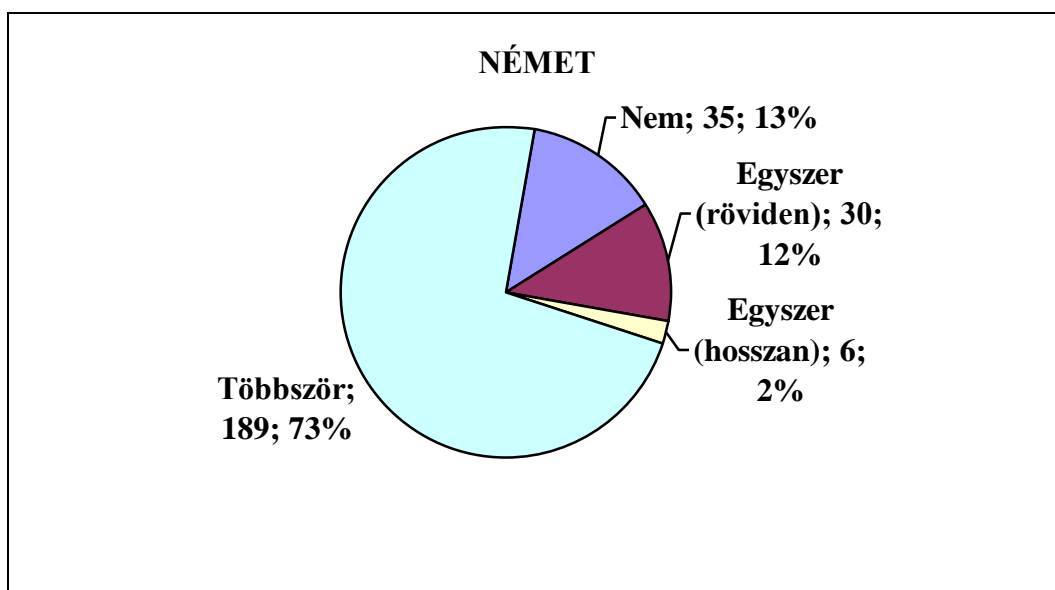
Annak, hogy egy nyelvtanár járt-e már a célnyelvi ország(ok)ban, és ha igen, hány alkalommal és milyen hosszú ideig, nagyon sok szempontból van jelentősége. Első helyen azt a tartós motivációt emeljük ki, ami a célnyelvi országgal való közvetlen, élményszerű kapcsolatból ered, de természetesen fontos ez a kapcsolat a nyelvi készségek szinten tartása, illetve fejlesztése szempontjából, valamint az ismeretek szintjén, a kapcsolatépítés területén is.

A nyelvtanári kérdőív **első kérdése** annak feltérképezésére irányult, hogy a válaszadó nyelvtanárok jártak-e már a célnyelvi ország(ok)ban és ha igen, hány alkalommal és milyen hosszú ideig tartózkodtak ott. Nyelvenként külön kértük a választ és a legördülő menü segítségével lehetett megadni, hogy a célországbeli tartózkodás egyszer rövidebb ideig, egyszer hosszabb ideig vagy többször valósult meg. (Rövidebb tartózkodáson az egy hónapnál rövidebb magán- vagy szakmai célú utazást értettük. A hosszabb idejű tartózkodás egy hónapnál hosszabb időtartamú utazást jelentett. Ezeket a kitöltési segédletben részleteztük.)

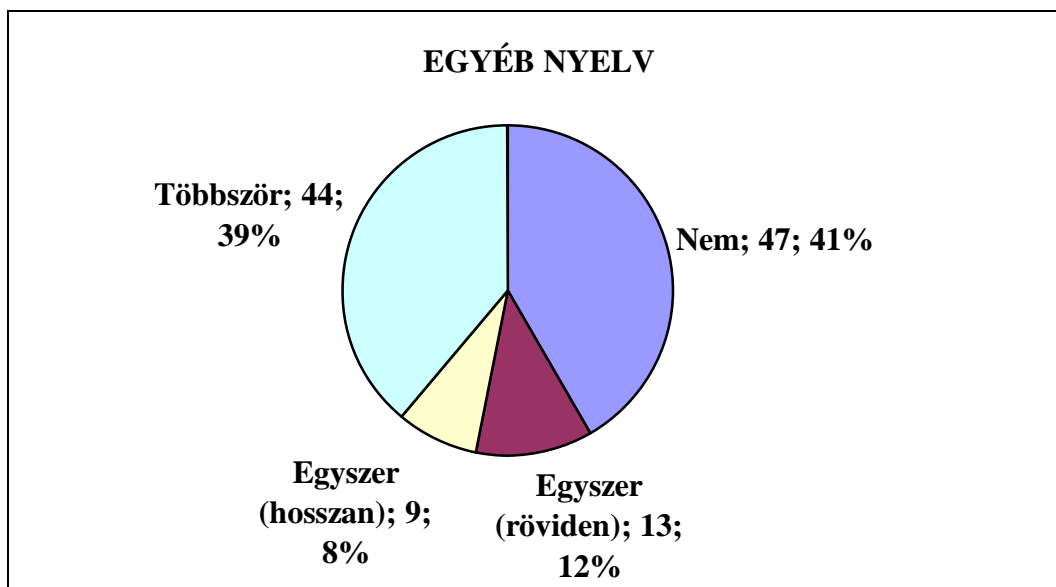
A válaszok alapján kialakuló összkép az egyes nyelvek esetében némileg eltérő. Az 5.3.2.1-5.3.2.3 ábrák mutatják a különbségeket.

5.3.2.1 ábra Angol nyelvtanárok a célnyelvi ország(ok)ban

5.3.2.2 ábra Német nyelvtanárok a célnyelvi ország(ok)ban

5.3.2.3 ábra Egyéb nyelvet tanító nyelvtanárok a célnyelvi ország(ok)ban

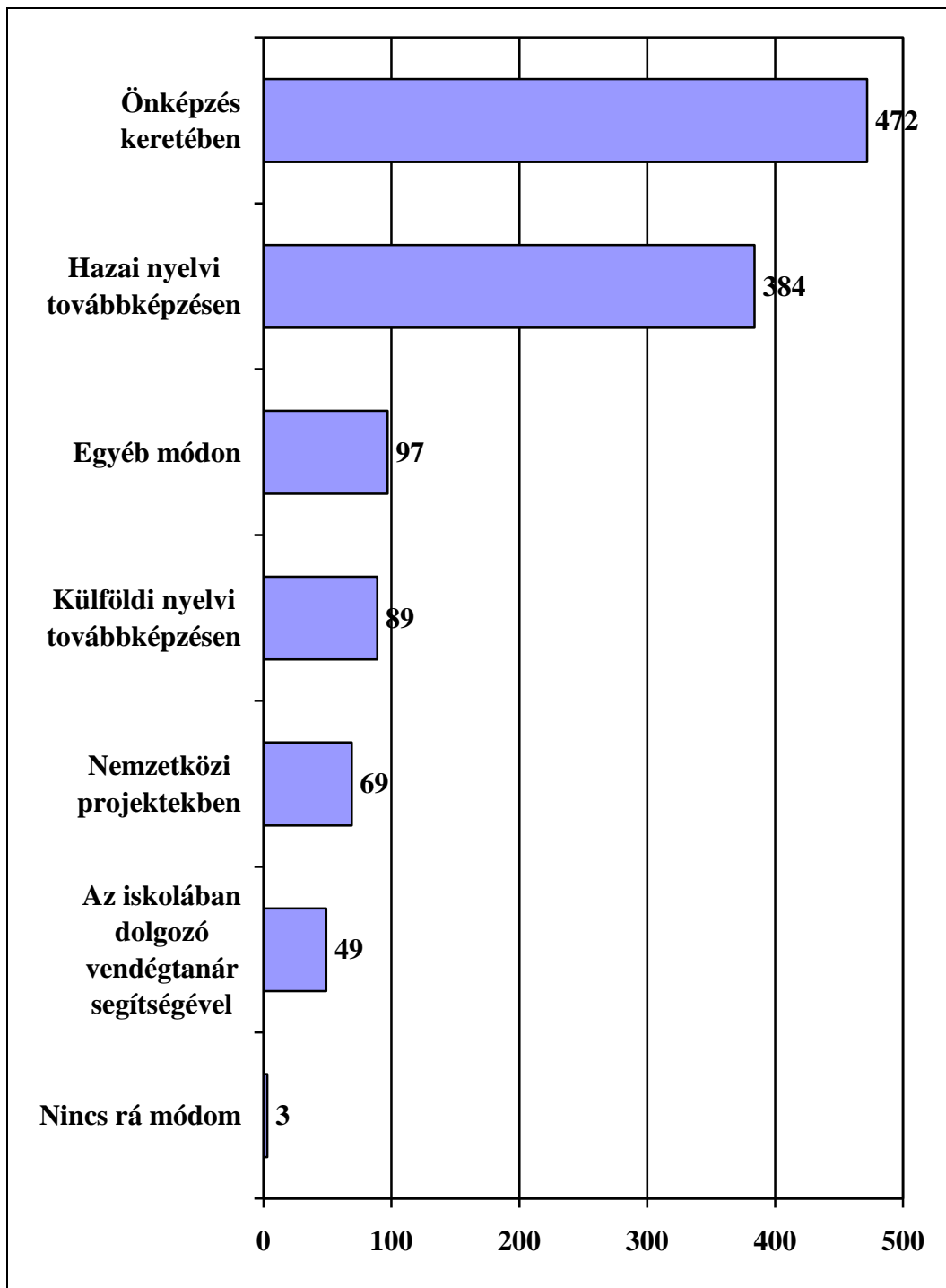
Legtöbben a német nyelvet tanítók közül jártak többször is a célnyelvi országokban, arányuk 73%. Ezt magyarázhatják a földrajzi közelség és a 90-es évek eleje óta nagy számban rendelkezésre álló ösztöndíj lehetőségek. További 2% tartózkodott egyszer hosszabb ideig valamelyik célnyelvi országban. A válaszadóknak 12 százaléka járt egyszer rövidebb ideig valamelyik célnyelvi országban és 13% azoknak az aránya, akik még nem voltak német nyelvterületen. Ez összességében azt jelenti, hogy mintegy $\frac{3}{4}$ – $\frac{1}{4}$ azoknak az aránya, akik vélhetően árnyalt képpel rendelkeznek a célnyelvi kultúráról és volt alkalmuk célnyelvi környezetben fejleszteni nyelvtudásukat ill. akiknek erre nem volt módjuk.

Az angol nyelv esetében jóval alacsonyabb, 46%, azoknak az aránya, akiknek többször is volt lehetősége célnyelvi országba utazni. Számuk az egyszer hosszán kívül tartózkodókkal együtt (7%) is alig haladja meg az összes válaszadó felét. 19% tartózkodott egyszer rövidebb ideig angol nyelvterületen és 28%, azaz megközelítőleg minden negyedik angol nyelvtanár sosem járt még egyik célnyelvi országban sem.

Jelentősen rosszabb a helyzet az egyéb nyelveket tanítóknál: 39% járt többször célnyelvi országban, és 8% egyszer hosszabb ideig. Ez összesen a válaszadóknak kevesebb mint a fele. 12% járt egyszer rövidebb ideig célnyelvi országban, a fennmaradó 41% pedig még soha.

A **második kérdés** arra kérdez rá, hogy a válaszadó nyelvtanár milyen módon tartja szinten illetve fejleszti nyelvtudását. Minden nyelvtanár számára nagyon fontos, hogy biztos nyelvtudással rendelkezzen. A korai nyelvoktatás területén tapasztalatból tudjuk és a hosszú távú megfigyelések is igazolják, hogy a nyelvelsajátítás hatékonysága nagymértékben függ a nyelvi input minőségétől és mennyiségétől. Éppen ezért különösen nagy jelentősége van annak, hogy a nyelvtanári minta a gyermeki igénynek megfelelően bőséges és pontos, valamint a kiejtés és a hangsúly szempontjából az anyanyelvihez közelítő legyen. Ehhez feltétlenül szükség van arra, hogy az idegen nyelvet tanítók folyamatosan fejlesszék, karban tartsák nyelvtudásukat. A válaszadáshoz a Kitöltési segédletben azt kértük, hogy a válaszadók csakis az általuk tanított nyelv(ek)re és kifejezetten nyelvi készségeik ápolására, fejlesztésére gondoljanak. A megadott opciók közül több választ is megjelölhettek és egy szövegdobozban egyéb lehetőségeket is megadhattak.

Az 5.3.2.4 ábra mutatja a kapott válaszok összegzését.

5.3.2.4 ábra Nyelvtudás szinten tartása, fejlesztése

Az ábráról leolvasható, hogy a nyelvtanárok legnagyobb mértékben önképzés keretében gondozzák nyelvtudásukat: 472-en jelölték meg ezt a lehetőséget. Valamivel kevesebben, 384-en vesznek részt ebből a célból hazai továbbképzésen. Ezt követi 97 fő „Egyéb módon” válasza. Itt a legtöbben (73 említés) fontosnak tartották külön is megjegyezni, hogy újság, könyv, film, internet segítségével tartják karban nyelvtudásukat, 51-en emelték ki a személyes kapcsolatok fontosságát, 23 esetben gondolták úgy a válaszadók, hogy a felnőttoktatás,

tolmácsolás, fordítás van segítségükre, 12-en az utazások, 11-en a diákcserék, táborozások és 7-en a különböző képzések, továbbképzések szerepét említették.

A negyedik leggyakrabban megjelölt válasz (89 fő) a külföldi továbbképzés keretében opció volt. Öröndetes, hogy 69-en nevezik meg nyelvtudásuk ápolásának egyik lehetőségeként a nemzetközi projektekben való részvételt. A vendégtanárok is fontos szerepet játszanak ezen a területen: 49 nyelvtanár számára jelenti a velük való kommunikáció a nyelvgyakorlás, nyelvi fejlődés lehetőségét. Mindössze 3 fő jelezte, hogy nincs semmilyen módja nyelvtudása fejlesztésére.

5.3.3 Nyelvtanárok szakmai háttere

A **harmadik kérdés** célja annak feltárása volt, hogy a válaszadók milyen formában képezték magukat tovább szakmai téren az elmúlt öt évben. Itt is az 1-3. évfolyamok nyelvoktatása szempontjából releváns válasz(ok) megjelölését kértük. Az eredményt az 5.3.3.1 táblázat mutatja.

<i>Képzés típusa</i>	<i>Hazai (fő)</i>	<i>Külföldi (fő)</i>
30 órás akkreditált továbbképzés	124	13
31-60 órás akkreditált továbbképzés	30	11
61-90 órás akkreditált továbbképzés	7	8
91-120 órás akkreditált továbbképzés	49	10
Konferencia	241	11
Előadás	295	7
Előadássorozat	45	3
Másoddiplomás képzés	92	3

5.3.3.1 táblázat Részvétel tanártovábbképzéseken

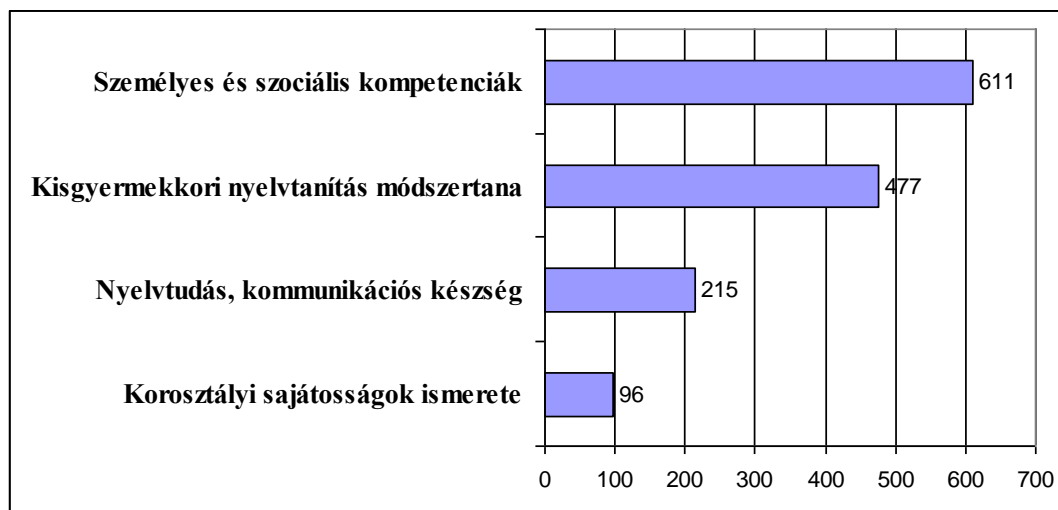
Eszerint a nyelvtanárok többsége (241, 295 és 45 említés) szívesen vesz részt konferenciákon, előadásokon, előadássorozatokon, ezek közül is érthető módon a hazai rendezvényeken, amelyek nyilvánvalóan fontosak a szakmai újdonságok, érdekességek felőli informálódás, a tapasztalatcsere, a kapcsolatfelvétel, kapcsolattartás stb. szempontjából, de kevésbé alkalmasak arra, hogy tartósan hatást gyakoroljanak a résztvevők mindennapi tanítási gyakorlatára. Erre a célra a hosszabb 30 órás és annál hosszabb továbbképzések szolgálnak. A válaszadók közül 124 fő jelölte meg, hogy az elmúlt öt évben részt vett 30 órás akkreditált továbbképzésen. 30-an képezték magukat tovább 31-60 órás, 7-en 61-90 órás és 49-en 91-120 órás továbbképzési programok keretében. Összesen hazai akkreditált továbbképzésen 210-en vettek részt. További 92 fő tanult tovább másoddiplomás képzés keretében. Ez azt jelenti, hogy az elmúlt öt évben a válaszadóknak mintegy 60 százaléka képezte magát valamilyen formában intenzíven tovább. A külföldi továbbképzések különböző formáin természetesen kevesebben vettek részt, mindazonáltal a 66 említés (ha minden nyelvtanár csak egyszer utazott továbbképzés céljából külföldre) a válaszadók 13 százalékát teszi ki.

Figyelembe véve azt, hogy az adatok csak azokat a továbbképzéseket tartalmazzák, amelyeket a válaszadók az 1-3. évfolyamon végzett nyelvtanári munkájuk szempontjából hasznosnak ítélték, megállapítható, hogy a válaszadó nyelvtanárok fontosnak tartják szakmai fejlődésüket. Ez indokolt is az 1-3. évfolyamon tanító nyelvtanárok végzettségének tükrében, hiszen jelentős többségük eredendően nem a kisiskolások nyelvtanítására készült (lásd 5.3.1.1 táblázat).

5.3.4 Speciális kompetenciák

A 4. kérdés azoknak a kompetenciáknak a meghatározására szolgált, amelyekről a válaszadó nyelvtanárok úgy vélték, hogy az 1-3. évfolyamon idegen nyelvet tanítóknak feltétlenül rendelkezni kell velük, vagy nagyobb mértékben kell rendelkezni velük, mint a felsőbb évfolyamokon tanítóknak. Nem adtunk meg lehetséges válaszokat, hanem arra kértük a nyelvtanárokat, hogy nevezzék meg azt a három kompetenciát, amely szerintük a legfontosabb. A kapott adatokat fő- és alkategóriákba soroltuk és ezek arányait vetettük össze. Az eredményt az 5.3.4.1 ábra mutatja.

5.3.4.1 ábra Szükséges kompetenciák

A legtöbbször említett terület a személyes- és szociális kompetenciák köre, amit a válaszadók 611-szer említenek meg mint különösen fontos tényezőt. Kiemelkedő szerepe van a kreatitásnak (88) és az együttműködési készségnek (88), az empátiának (85), a zenei, rajzos és mozgásos készségeknek (85), a játékoságnak (82) és a türelemnek (42). Az egyéb kategóriában említik még a válaszadók többek között a toleranciát (11), a rugalmasságot (10), a jókedvet (10), a gyermekszeretetet (8), a kezdeményező készséget (6), a problémamegoldó képességet (5), a határozottságot, a következetességet (5), a szervezési készséget (3), a logikai készséget (3), a nyitottságot (2) és egy-egy esetben pl. a monotónia-tűrést, a matematikai készséget stb. (lásd 5.3.4.2 táblázat).

<i>Kategória</i>	<i>Említések száma</i>
Türelem	47
Játékoság	82
Zene, rajz, mozgás	85
Empátia	85
Együttműködési készség	88
Kreativitás	88
Egyéb	136

5.3.4.2 táblázat Szociális és személyes kompetenciák kategória részletezése

Fontossági sorrendben ezt követi a jártasság a kisgyermekkorai nyelvtanítás módszertanában: 477 említés, amelyek alkategóriákba osztását lentebb az 5.3.4.3 táblázat mutatja.

<i>Kategória</i>	<i>Említések száma</i>
Korosztályi sajátosságoknak megfelelő változatos módszerek	380
Motivációs technikák	65
Anyanyelvi háttér ismerete	32

5.3.4.3 táblázat Kisgyermekkorai nyelvtanítás módszertana kategória részletezése

Harmadik legfontosabb kompetenciaként a nyelvtanárok a magas szintű, pontos, a kisgyermekek igényeihez alkalmazkodó nyelvismeretet és a jó kommunikációs készséget jelölik meg (215 említés). A korosztályi sajátosságok ismerete a negyedik a sorban (96 említés).

Érdekes összehasonlítani ezt a sorrendet az eredményesség feltételeivel kapcsolatos válaszokkal (lásd 6. kérdés), amikor is legtöbbször a kisgyermekkorai nyelvtanulás sajátosságainak ismeretét említették mint meghatározó tényezőt, ezt követte a módszertani kultúra és a biztos nyelvtudás (negyedik leggyakrabban említett feltételként az óraszám és az időtartam mögött). A pedagógus személyisége itt nem játszik kiemelt szerepet.

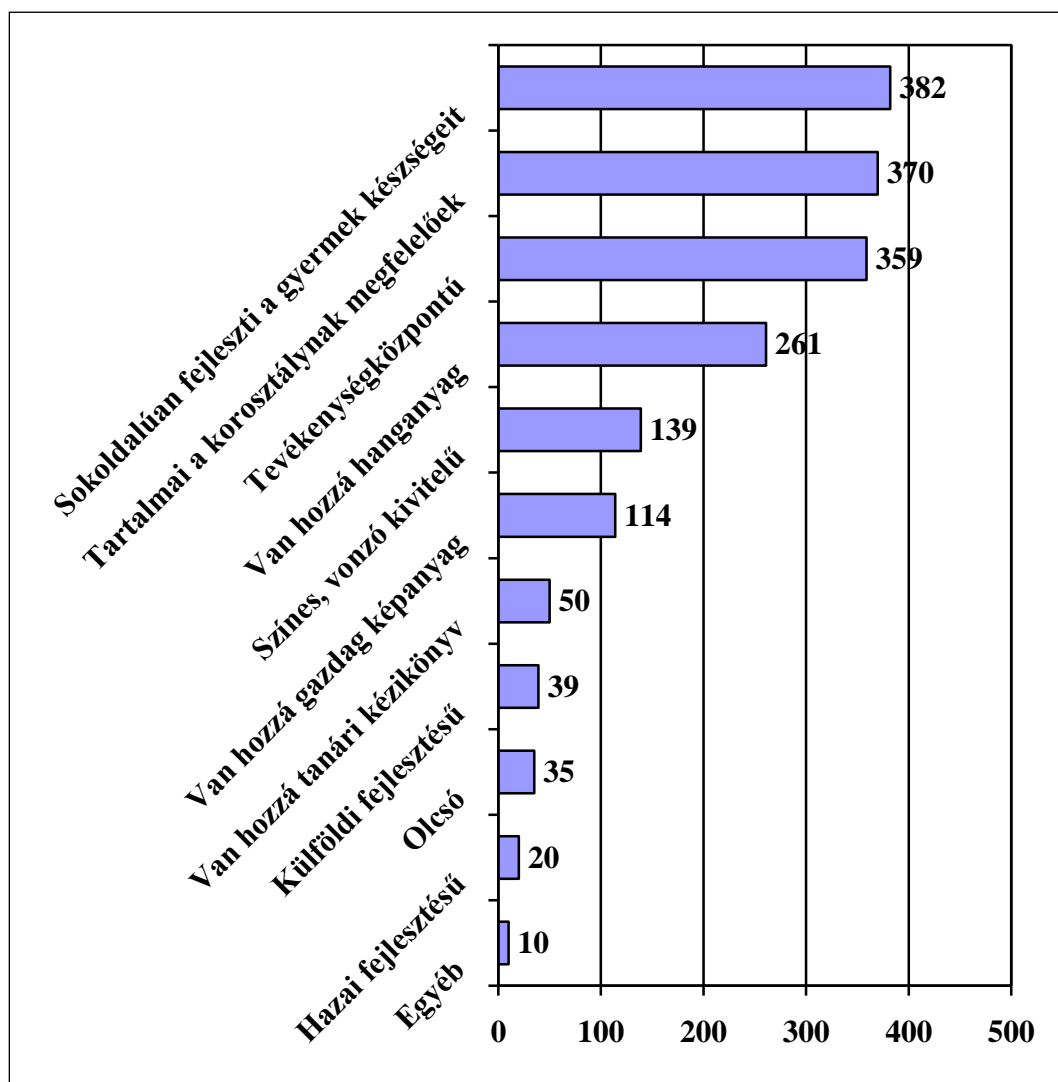
A sorrend különbözősége mellett is látszik azonban, hogy a nyelvtanárok egybehangzó véleménye szerint a kisgyermekkorai nyelvtanítást olyan pedagógusokra kell bízni, akik

- rendelkeznek a szükséges szociális és személyes kompetenciákkal,
- biztos nyelvtudással bírnak és jó a kommunikációs képességük,
- ismerik a kisgyermekkorai nyelvtanulás sajátosságait és
- módszertanilag felkészültek.

5.3.5 Tananyagválasztás

Az **5. kérdés** arra kérdez rá, hogy a válaszadó nyelvtanárok milyen szempontok mentén választanak tananyagot az 1-3. évfolyam számára. Megadott válaszlehetőségek közül kellett a három legfontosabbat megjelölni, emellett itt is mód volt az egyéb kategóriában a saját prioritások megnevezésére.

Az 5.3.5.1 ábra mutatja, hogy a válaszadók a tananyag kiválasztása során a megadott szempontok közül melyeket tartják különösen fontosnak.

5.3.5.1 ábra A tananyagválasztás szempontjai

A nyelvtanárok csaknem egyforma arányban (382, 370 és 359 említés) vélték úgy, hogy a három legfontosabb szempont a sokoldalú készségfejlesztés, a korosztálynak megfelelő tartalmak és a tevékenységközpontúság. 261-en sorolták a legfontosabb szempontok közé a hanganyagot, ami érthető, hiszen nem anyanyelvű tanár esetében a tanulók így jutnak legegyszerűbben autentikus hallott nyelvi mintához. Jelentősen kevesebben tartották különösen fontosnak a vonzó külsőt és a gazdag képanyagot. Utóbbi elgondolkodtató, hiszen a kisgyermekes esetében a képi információ kiemelten fontos szerepet tölt be a megértésben. Később, a 14. kérdésben, a problémák közt hangsúlyosan meg is jelenik a korosztálynak készült megfelelő képanyag hiánya az oktatásban. Kevesen tartják igazán fontosnak a tanári kézikönyvet, valamint azt, hogy az adott tananyag külföldi vagy hazai fejlesztésű-e. Ugyanígy csak kevesek számára döntő szempont a választás során a tananyag ára.

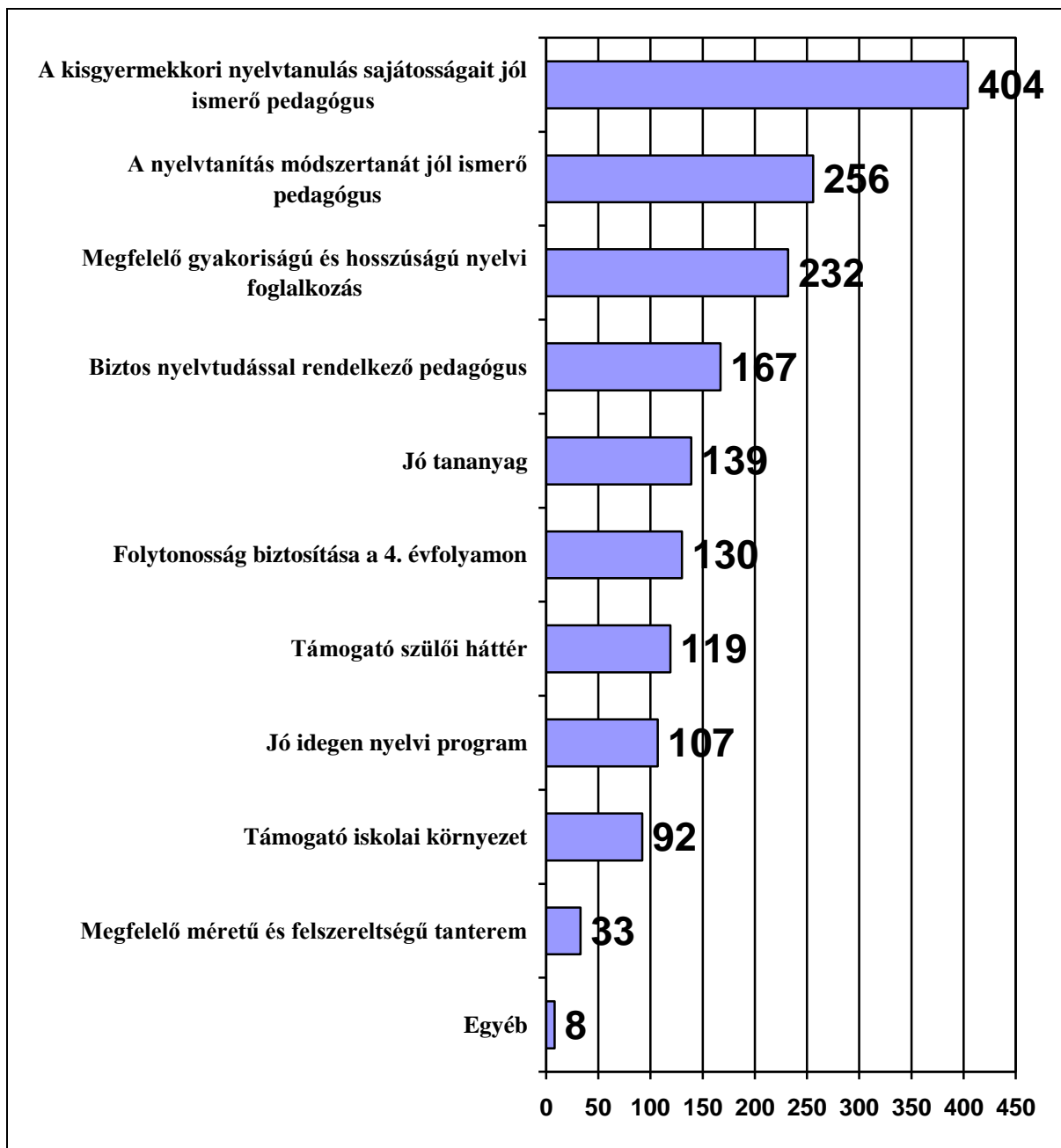
Érdekesek és elgondolkodtatók az alábbi szempontok, amelyeket a válaszadók a kérdőívben felsoroltakon túl olyannyira fontosnak ítélték meg, hogy az „Egyéb” kategóriában a három legfontosabb szempont között külön megnevezték őket:

- „a mondókák, dalok megfelelő nyelvtani alapot nyújtsanak benne”;
- „tankönyvből és munkafüzetből áll”;
- „egyenlő mértékben fejleszti a négy skillt”;
- „van hozzá CD-rom és DVD”;
- „felkészíti a tanulókat a 4. évfolyam tananyagára”;
- „rajta van az OM tankönyvlistáján”.

Néhány további megjegyzés részben vagy egészben átfedésben van a kérdőívben megadott szempontokkal, például a tananyag legyen olcsó, logikus felépítésű, változatos, érdekes, gyermekközpontú, játékos és színezhető.

5.3.6 Az eredményes idegennyelv-oktatás feltételei

Ahhoz, hogy a korai idegennyelv-oktatás elérje célját, teljesülni kell bizonyos feltételeknek. Ezekre kérdez rá a **6. kérdés**. A válaszadóknak megadott feltételek közül kellett kiválasztani azt a hármat, amelyek teljesülésére véleményük szerint mindenképpen szükség van ahhoz, hogy az 1-3. évfolyamokon a nyelvoktatás eredményes legyen. A válaszokat az 5.3.6.1 ábra mutatja.

5.3.6.1 ábra Az eredményes idegennyelv-oktatás feltételei

Az ábráról leolvasható, hogy a nyelvtanárok túlnyomó többségének véleménye szerint (404 említés) a legfontosabb az, hogy olyan pedagógus foglalkozzon a tanulókkal, aki jól ismeri a kisgyermekkorai nyelvtanulás sajátosságait. Figyelembe véve azt a tényt, hogy az 1-3. osztályban tanítók jelentős része idegen nyelv szakos tanár (lásd 5.3.1.1 táblázat), különösen fontos ennek a feltételnek az első helyre sorolása, hiszen azt jelzi, hogy a kisgyermekek idegen nyelv tanításával foglalkozó pedagógusok tisztában vannak a rájuk háruló feladattal és azzal a felelősséggel, ami ezzel jár.

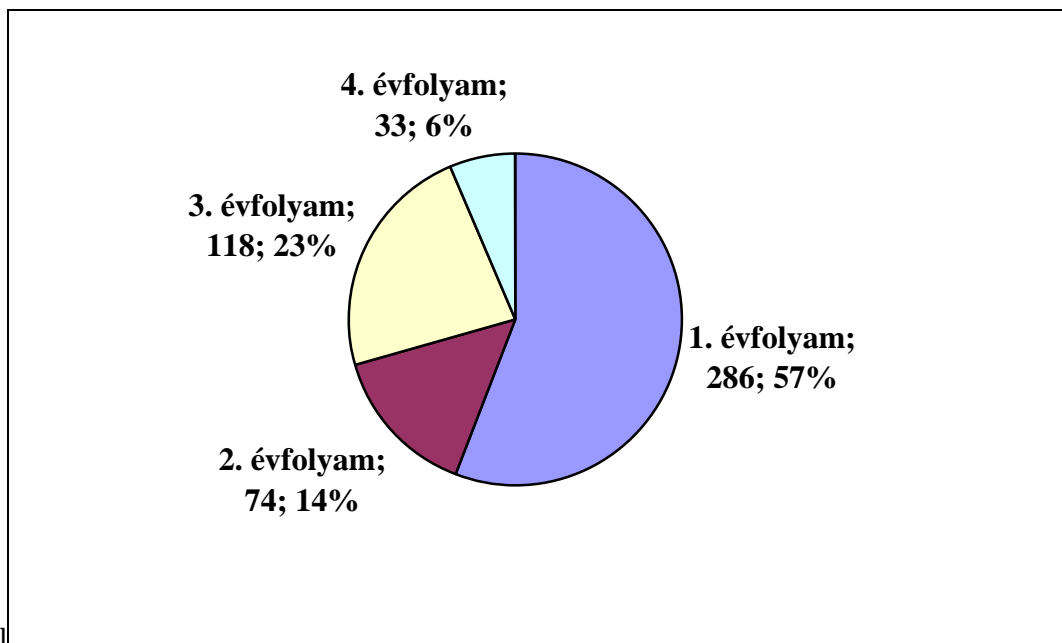
A feltételek közt fontossági sorrendben második helyen a módszertanilag jól képzett nyelvtanár áll (256), és majdnem ugyanolyan sokan (232) tartják meghatározónak a megfelelő hosszúságú és gyakoriságú foglalkozásokat. Érdekes, hogy a biztos nyelvtudás csak a 4. helyen jelenik meg, a válaszadók közül tehát csak 167-en sorolták a három legfontosabb feltétel közé. Az is elgondolkodtató, hogy a folytonosság csak 130 esetben szerepel a legfontosabb feltételek között. A jó idegen nyelvi program, a támogató iskolai és szülői háttér is mind hátrább sorolódtak.

A kérdőívben megadott válaszlehetőségek nagyjából lefedték azt, amit a nyelvtanárok a kérdésről gondoltak. Az „Egyéb” kategóriában (azokon a szempontokon túl, amik átfednek a kérdőív válaszlehetőségeivel, pl. életkori sajátosságok figyelembe vétele, megfelelő órarend, nagyon pontos kiejtés) a válaszadók öt esetben a csoportlétszámot emelték ki, mint egyik legfontosabb feltételt (ketten a létszámot is meghatározták: maximum 15 fő), ketten a tanár személyes varázsát említették, egy-egy említéssel szerepelnek a sokszínűség, a tanári kreativitás, a játékoság, az erőteljes szóbeliség, a törekvés a célnyelv kizárólagos használatára, a szándék, hogy a gyermek kedvét lelje a tanulásban és a félelemmentes légkör. Néhány érdekes megjegyzést idéznénk még: „a gyermekek figyelme és szorgalma”, „folyamatos visszajelzés gyerekektől, szülőktől”, „szülői és tanulói igény”.

5.3.7 Kezdés ideális időpontja

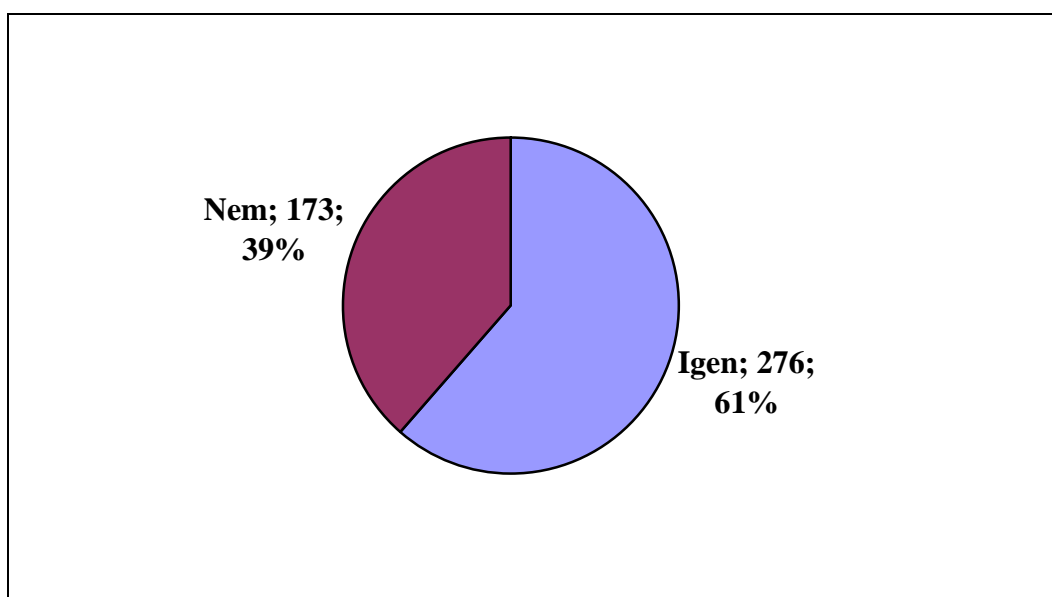
A **7. kérdés** azt kutatja, hogy a válaszadó nyelvtanárok mennyiben értenek egyet a kötelező nyelvoktatás előtti időszakban kezdődő nyelvoktatással. A válaszban lehetőségük volt megjelölni azt az évfolyamot, amelyen szerintük ideális a kezdés, a **8. kérdésben** pedig kifejtették véleményüket arra vonatkozóan, hogy ebbe szerintük minden tanulót be kell-e, illetve be lehet-e vonni, és ha igen, miért, vagy ha nem, miért nem.

A kapott válaszok, melyek százalékos megoszlása az 5.3.7.1 ábrán látható, azt mutatják, hogy a válaszadó nyelvtanárok jelentős hányada (57%) véli úgy, hogy az iskolai idegennyelvtanulás megkezdésének ideális időpontja az 1. évfolyam. 14% kezdene inkább a 2. évfolyamon, 23% a harmadikon és 6% azoknak az aránya, akik ennél későbbre, a 4. évfolyamra halasztanák a kezdés időpontját. A nyelvtanárok túlnyomó többsége tehát vélhetően könnyen azonosul a feladattal és meggyőződésből tanítja a kicsiket, és kevesebben vannak azok, akik – ha tehetnék – későbbre (4. évfolyam) halasztanák az idegen nyelv oktatásának kezdetét. Ugyanakkor a kérdésfeltevés nem ad módot arra, hogy a válaszadó jelezze, ha az 1-3. évfolyamon belül kell korábban kezdenie, mint ahogy ő azt helyesnek tartja.

5.3.7.1 ábra A nyelvtanulás megkezdésének ideális időpontja

A kapott képet árnyalják a 8. kérdésre adott válaszok. A kérdésfeltevés a következőképp hangzott: Amennyiben az 1-2-3. évfolyamok bármelyikét választotta az előző (7.) kérdésben, véleménye egységesen minden tanulóra vonatkozik-e? A kapott válaszok megoszlását az 5.3.7.2 ábra mutatja.

5.3.7.2 ábra A korai kezdés egységesen minden tanulóra vonatkozzon-e?

Azok közül, akik úgy vélik, hogy IGEN, azaz jó döntés az idegennyelv-tanulás megkezdése a kötelező nyelvtanulási időszak előtt, 61% (276 fő) gondolja azt, hogy a nyelvtanulásba egységesen minden tanulót be kell vonni. Indokaikat az 5.3.7.1 táblázat tartalmazza:

<i>Kategória</i>	<i>Említések száma</i>
Fogékony korszak	84
Megfelelő módszerrel minden gyermek képes elsajátítani a nyelvet	69
Esélyt mindenkinek	27
Sikerélmény, örömforrás, tartós motiváció	29
Pozitív hatás az iskolai teljesítményre	3
Egyéb	17

5.3.7.1 táblázat Nyelvtanulás az 1-3. évfolyamon mindenkinek - Érvek

Látható, hogy a legtöbben (84) azzal indokolják álláspontjukat, hogy ezekben az években a gyermekek különösen fogékonyak a nyelvtanulás iránt. Érvek között szerepel ebben az életkorban az anyanyelv elsajátításához hasonló tanulás képessége, a tökéletes kiejtés elsajátítására való képesség, az utánzás képessége, a szerepjátszáshoz való kedv, a kevés gátlás.

Ugyancsak sokan (69) vélekednek úgy, hogy a kisgyermekkorai sajátosságoknak megfelelő, játékos, differenciált módszerek mindenki számára lehetővé teszik az idegen nyelv alapjainak az elsajátítását. Fontos érv a minden gyermekre kiterjedő korai nyelvoktatás mellett az esélyegyenlőség (27), továbbá az, hogy a nyelv tanulása okozta örömtől senkit nem szabad megfosztani (29). Hárman említik azt, hogy a korai idegennyelv-tanulás pozitív hatással van a gyermekek kognitív fejlődésére. Az „Egyéb” érvek közt (17) szerepelnek például az alábbiak:

- az idegen nyelv elsajátítása kedvezően befolyásolja az anyanyelv elsajátításának folyamatát,
- a legtöbb gyerek már óvodában is tanul angolt és így nem szakad meg a folyamat,
- „nem vagyok híve a felmentéseknek”.

Az „igen” választ adók közül 49-en itt jegyezték meg, hogy az 1-2. évfolyamon még nem tartják ideálisnak a kezdést, mivel ebben az időszakban a tanulók elsődleges feladata a szilárd anyanyelvi alapok megszerzése.

Azok, akik úgy gondolják, hogy az 1-3. évfolyamon való kezdés alapvetően helyes, de azt „nem” terjesztenék ki minden tanulóra, az 5.3.7.2 ábrán látható érvekkel támasztják alá a véleményüket:

<i>Kategória</i>	<i>Említések száma</i>
Biztos anyanyelvi alapok hiánya	113
Eltérő képességek	72
Részképesség zavarok	34
Hátrányos helyzet	8

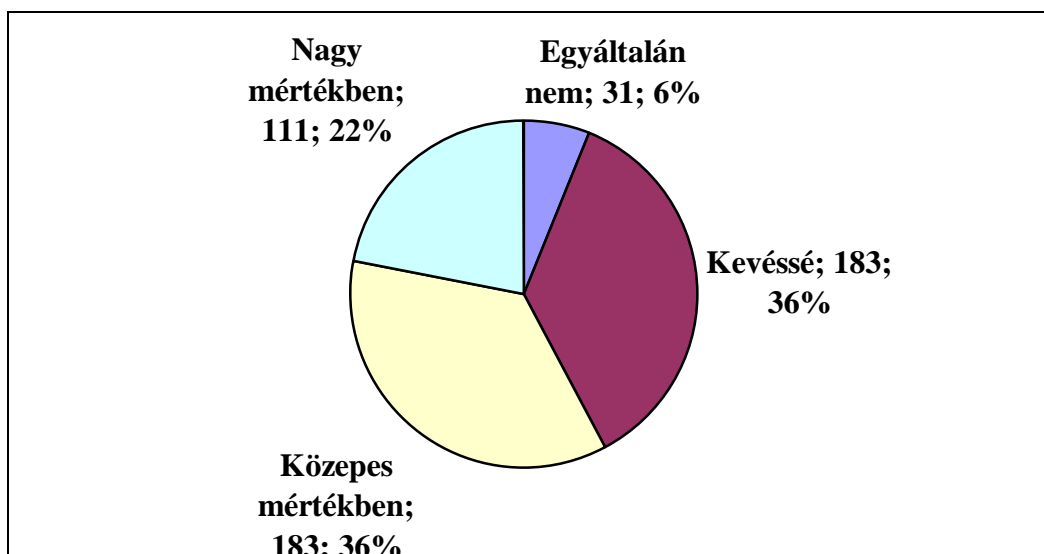
5.3.7.2 táblázat Nyelvtanulás az 1-3. évfolyamon mindenkinek - Ellenérvek

Két esetben említik, hogy a választást a gyerekekre kell bízni, csak az tanuljon idegen nyelvet, aki szeretne.

5.3.8 A nyelvtanulás folyamatossága

A 9. és 10. kérdés az 1-3. évfolyamon zajló nyelvoktatást megelőző, illetve az azt követő időszakokkal kapcsolatos. Mivel igen sok gyerek már az óvodában rendszeresen találkozik egy idegen nyelvvel, fontos kérdés, hogy a nyelvtanárok tapasztalata szerint az óvodai

nyelvtanulás milyen mértékben segíti a későbbi nyelvtanulást. Erre kérdez rá a **9. kérdés**. A válaszadóknak azt kellett eldönteniük, hogy tapasztalatuk szerint mennyiben segíti az óvodai nyelvtanulás a nyelvvel való későbbi foglalkozást. A válaszok az 5.3.8.1 ábráról olvashatók le.

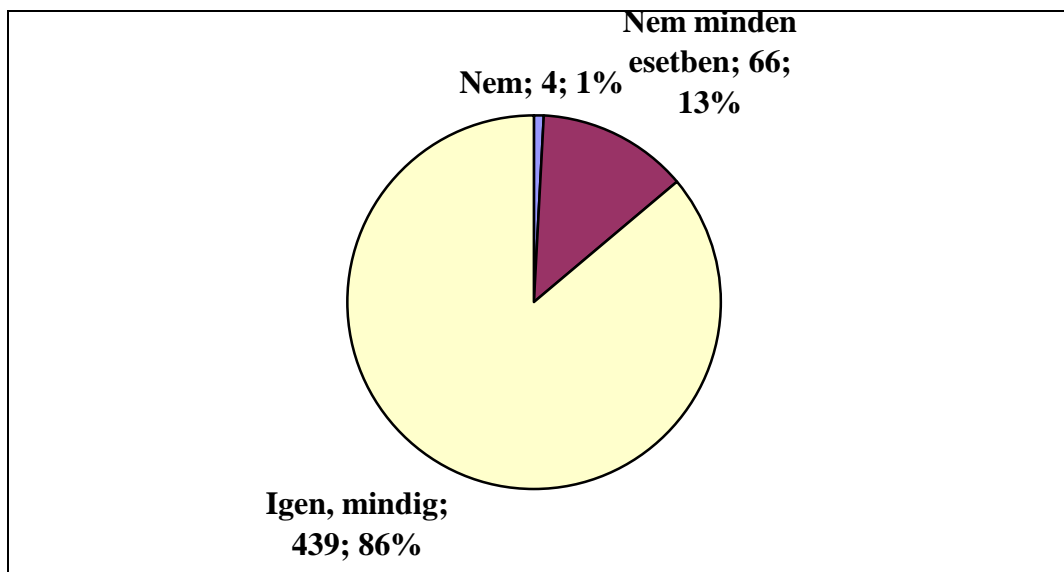
5.3.8.1 ábra Mennyiben segíti az óvodai nyelvtanulás a későbbiekben a nyelvvel való foglalkozást?

A válaszadóknak csak töredéke (6%) ítélte úgy, hogy az óvodai nyelvtanulás egyáltalán nem segíti a gyerekeket a későbbi nyelvtanulás során. 36-36% volt azoknak az aránya, összesen tehát a válaszadóknak majdnem a 3/4-e, akik úgy vélték, hogy az óvodai nyelvtanulás kis vagy közepes mértékben, de segíti a későbbi munkát. 22% látja úgy, hogy az óvodai nyelvtanulás nagymértékben segíti az iskolai nyelvtanulást.

Természetesen a kérdés alapos körüljárásához további kutatásokra van szükség, hiszen a jelenlegi kérdésfeltevés nem teszi lehetővé, hogy megtudjuk, milyen szempontból jelent az óvodai nyelvtanulás segítséget a gyermeknek, mi történik akkor, ha a gyermek az iskolában nem az óvodában megkezdett nyelvet tanulja tovább, hasznos-e az óvodai nyelvtanulás akkor is, ha a gyermek nem rögtön az első évfolyamon folytatja tovább a nyelvvel való foglalkozást. Ugyanakkor fontos látni, hogy az óvodai nyelvtanulásnak érezhetően pozitív hatása van a gyermekek későbbi nyelvtanulására, és amint az intézményi kérdőívből kiderül (lásd 5.1.5 fejezet, 7. kérdés), változó gyakorisággal ugyan, de kevés kivétellel minden iskolában vannak gyerekek, akik már nyelvtanulási tapasztalattal érkeznek az iskolába. .

Amint fontos az, hogy ha a gyermekek foglalkoztak az idegen nyelvvel az óvodában, akkor az iskola tudatosan építsen az ott szerzett tudásukra, tapasztalataikra, ugyanúgy lényeges, hogy a 4. évfolyam nyelvoktatása során is zökkenőmentes legyen az 1-3. évfolyamon megkezdett munka folytatása. A nyelvtanári kérdőív **10. kérdésének** az a célja, hogy megtudjuk, a válaszadók tapasztalata szerint iskolájukban a 4. évfolyamon építenek-e a gyermekek addig megszerzett nyelvtudására. A válaszok megoszlásáról az 5.3.8.2 ábra ad tájékoztatást.

5.3.8.2 ábra Mennyiben építenek a 4. évfolyamon a gyermekeknek az 1-3. évfolyamon megszerzett nyelvtudására?

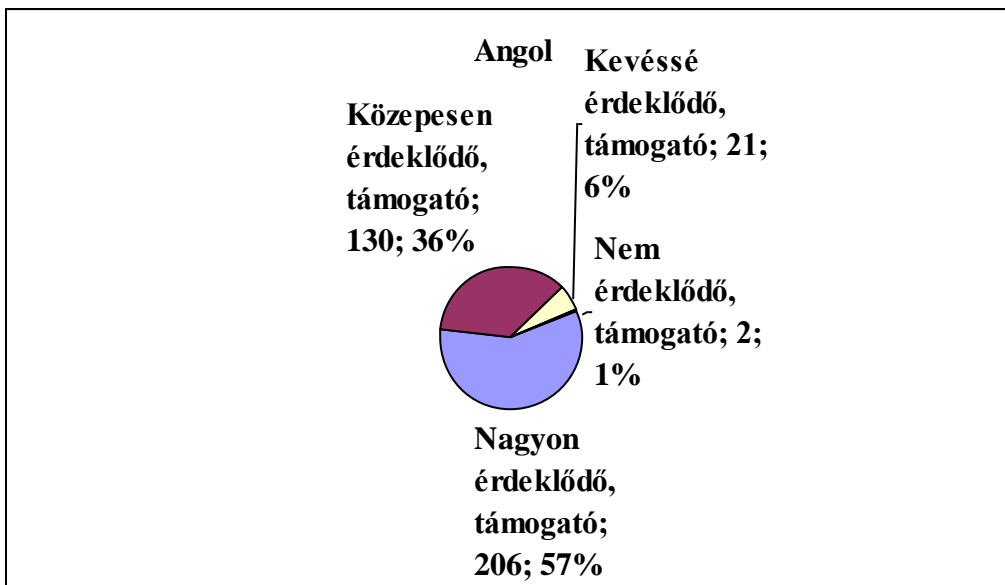
Arra a kérdésre, hogy tapasztalata szerint a 4. évfolyamtól folytatott nyelvitanítás során az adott intézményben építenek-e a tanulók 1-3. évfolyamon megszerzett nyelvtudására, a válaszadók 86%-a válaszolt igennel. 66 esetben (13%) érkezett az a válasz, hogy ez nem minden esetben történik meg és négyen jelezték (1%), hogy a 4. évfolyamon zajló nyelvoktatás nem szerves folytatása a megelőző évfolyamokon végzett munkának. Ezek az adatok egybe vágnak az intézményi kérdőív 8. és 9. kérdésére kapott válaszokkal (lásd 5.1.5 fejezet), miszerint az iskolák 5 százalékában nem biztosítják minden esetben azt, hogy a tanulók a megkezdett nyelv tanulását folytassák tovább, valamint az iskolák 14 százalékában a korábbi nyelvi csoportok nem feltétlenül maradnak egyben.

Természetesen itt is további kutatásokra van szükség a körülmények pontos feltárására. Látni kell, hogy a nyelvtanárok negatív visszajelzése milyen területen nyilvánul meg: más nyelvet tanulnak a gyerekek a 4. évfolyamtól, esetleg nulláról kezdik újra a nyelv tanulást, más módszerekkel folytatódik a tanulás stb. Önmagában azonban az, hogy nagyjából minden 7. iskolában nem történik meg vagy gondot jelent a nyelv tanulás folyamatosságának a biztosítása, figyelmeztető jel.

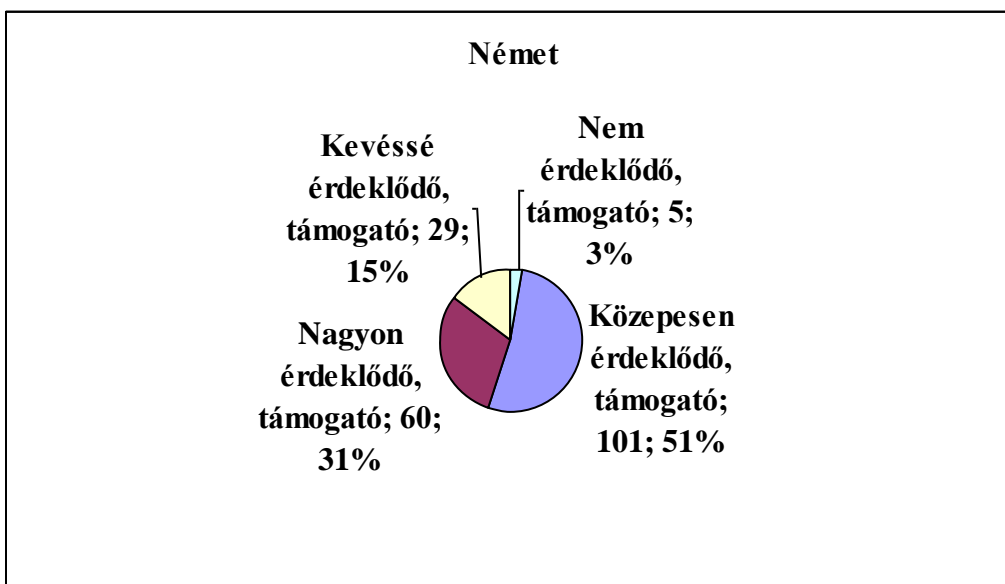
5.3.9 Az 1-3. évfolyamon zajló idegennyelv-oktatás támogatottsága

A 11. és 12. kérdésekkel arra kerestünk választ, hogy milyen az 1-3. évfolyamon zajló idegennyelv-oktatás támogatottsága a szülők körében (11. kérdés), valamint a nem nyelv szakos kollégák, az iskolavezetés és a fenntartó részéről (12. kérdés). A szülők esetében a kérdésre nyelvenként külön kértük a választ.

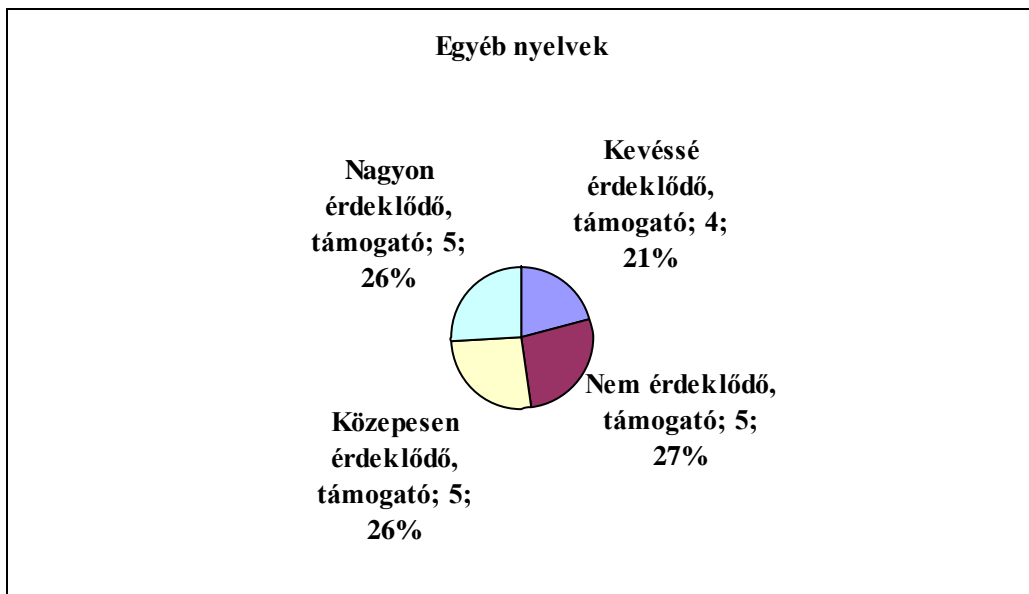
A kapott adatok alapján készített összeállításokat az 5.3.9.1-5.3.9.3 ábrák tartalmazzák.

5.3.9.1 ábra Angol nyelvet tanuló gyermekek szüleinek viszonyulása gyermekük nyelvtanulásához

5.3.9.2 ábra Német nyelvet tanuló gyermekek szüleinek viszonyulása gyermekük nyelvtanulásához

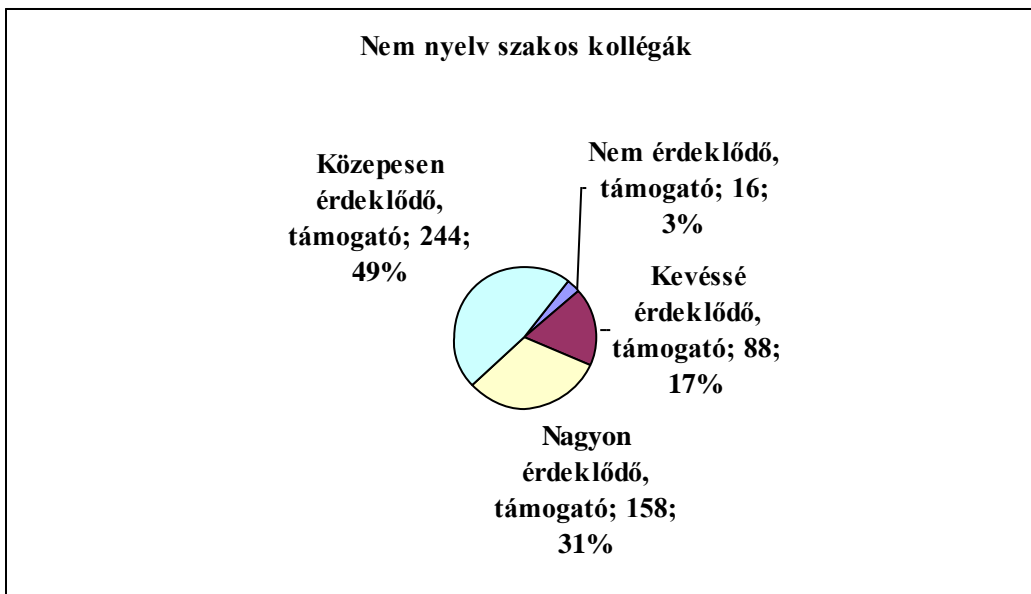

5.3.9.3 ábra Egyéb nyelve(ke)t tanuló gyermekek szüleinek viszonyulása gyermekük nyelvtanulásához

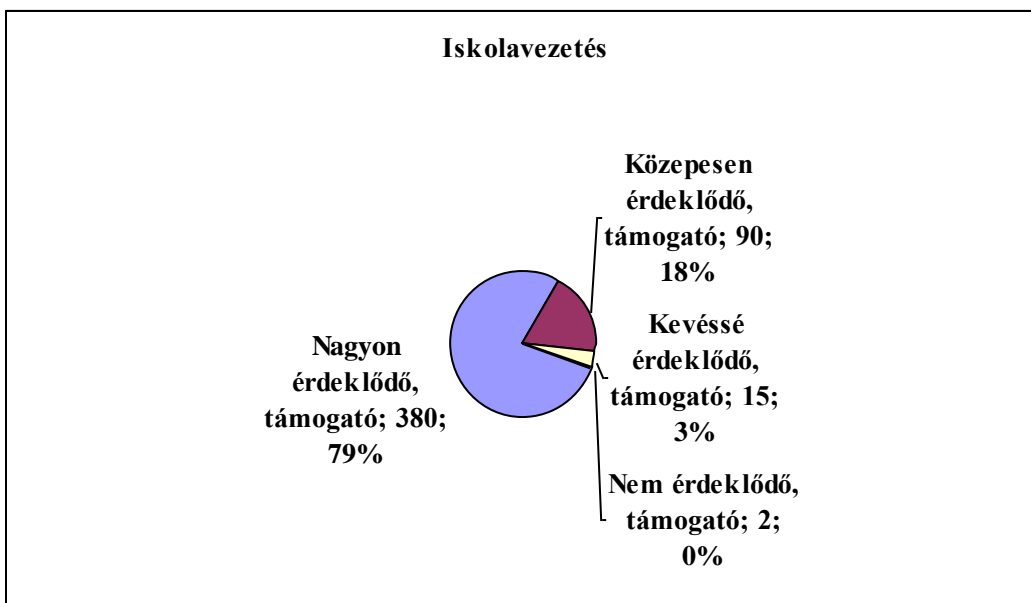
Mivel a gyermek ebben a korai életkorban nagyon igyekszik megfelelni a szülői elvárásoknak, az idegen nyelv(ek)hez, illetve nyelvtanuláshoz való viszonyulása szempontjából meghatározó a szülő hozzáállása. A válaszok alapján úgy tűnik, az egyes nyelveknél tapasztalható némi eltérés a szülőknek a gyermekük idegennyelv-tanulásáról való gondolkodásában. Míg az angol nyelvénél a válaszadók 57 százaléka ítélte úgy, hogy a szülők nagyon érdeklődők és támogatók, 36 százalék állítja azt, hogy közepesen azok, 6% szerint kevésbé és 1 százalék szerint egyáltalán nem érdeklődők vagy támogatók, addig a német nyelvénél ez az arány 30% (nagyon érdeklődő), 51% (közepesen érdeklődő), 15% (kevésbé érdeklődő) és 3% (nem érdeklődő). Az egyéb nyelvek esetében pedig a négy kategória közt nagyjából egyenlően oszlik meg az arány.

Az 1-3. évfolyamon zajló nyelvoktatás sikere egyaránt fontos az egyes tanuló és az iskola egészének szempontjából. Egyén és közösség a munkának ezen a területén is állandó kölcsönhatásban erősítik vagy gyengítik egymást, azaz járulnak hozzá az idegen nyelvi program sikeréhez vagy adott esetben annak kudarcához. Nagy a jelentősége tehát annak, hogy mennyire támogatja a korai idegennyelv-oktatást a tanári kar, az iskolavezetés és a fenntartó.

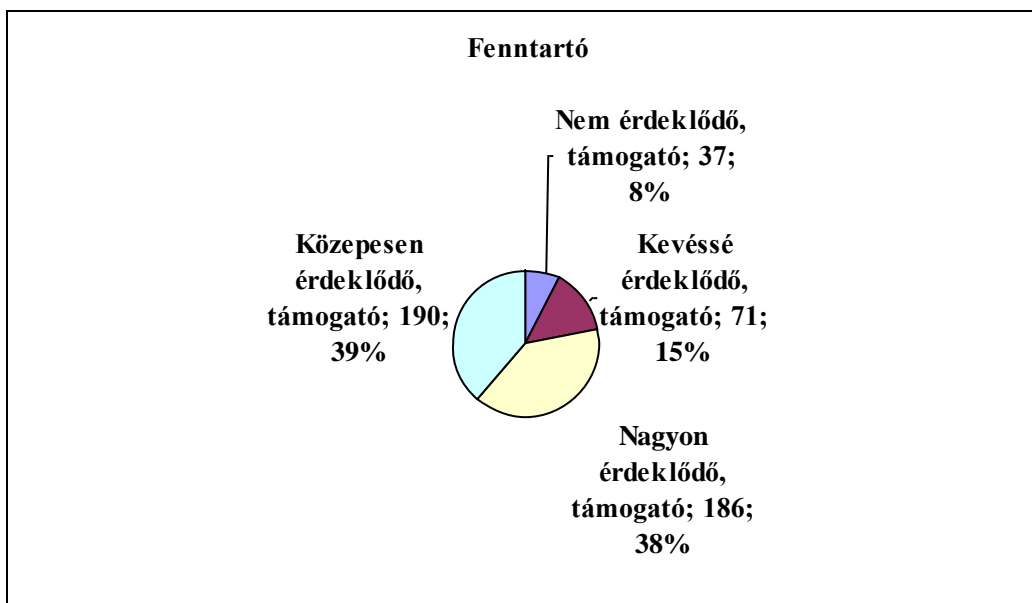
A kérdésre kapott válaszok alapján körvonalazódó képet az 5.3.9.4-5.3.9.6 ábrák szemléltetik.

5.3.9.4 ábra A nem nyelv szakos kollégák viszonyulása az 1-3. évfolyamon zajló idegennyelv-oktatáshoz

5.3.9.5 ábra Az iskolavezetés viszonyulása az 1-3. évfolyamon zajló idegennyelv-oktatáshoz

5.3.9.6 ábra A fenntartó viszonyulása az 1-3. évfolyamon zajló idegennyelv-oktatáshoz

Amint a diagramokról leolvasható, a nem nyelvszakos kollégák többségének viszonyulását a válaszadók többsége (244 fő) közepesnek ítéli, ami fontos, mert benne van a lehetőség, hogy adott esetben megnyerhető közös projektek, tantárgyi integrációt igénylő feladatok megoldásához. 158 iskolában a nem nyelvszakos tanárok kifejezetten érdeklődők és készek támogatni is a korai nyelvoktatást. 88-an vélték úgy, hogy nem nyelvszakos kollégáik kevésbé érdeklődnek az 1-3. évfolyamon zajló idegen nyelvi munka iránt és 16-an jelezték, hogy egyáltalán nem érdekli őket ez a terület

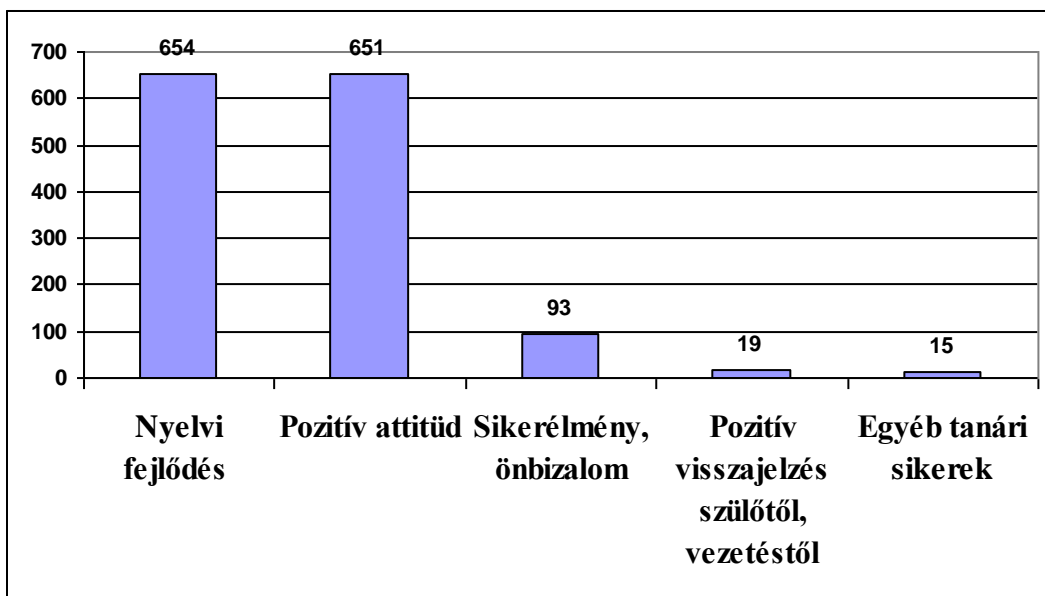
Örvendetes, hogy az iskolavezetés 487 esetből 380-ban nagyon érdeklődik a korai nyelvoktatási program iránt és támogatja azt. További 90 iskolában közepes az érdeklődés és a támogatottság, 15-ben kevés és 2-ben egyáltalán nem áll fenn.

A fenntartó viszonyulásával kapcsolatosan 484 válasz érkezett. Ebből 186-an illetve 190-en úgy ítélték meg, hogy a fenntartó nagyon vagy közepesen érdeklődik az iskolában zajló korai nyelvoktatási program iránt és támogatja azt, 71 esetben az érdeklődés és a támogatás kevés és 37 esetben egyáltalán nem áll fenn.

A 14. kérdésnél, amikor a válaszadók a problémákat sorolták fel, megjelent az iskolavezetés és a fenntartó részéről mutakozó érdektelenség és a támogatás hiánya (lásd 5.3.11 fejezet).

5.3.10 Az 1-3. évfolyamon zajló idegennyelv-oktatás során elért eredmények

A nyelvtanári kérdőív **13. kérdése** arra irányult, hogy megtudjuk, mit tartanak a válaszadó nyelvtanárok az 1-3. évfolyamokon végzett munkájuk során a legnagyobb eredménynek. A kérdés megválaszolásához nem adtunk lehetséges opciókat, hanem arra kértük a nyelvtanárokat, hogy a megadott szövegdobozba írják be az általuk legfontosabbnak tartott három eredményt. A válaszokat két szinten kategorizáltuk, az eredményeket pedig egy összefoglaló ábrába (5.3.10.1 ábra) és táblázatokba (5.3.10.1 és 5.3.10.2 táblázat) foglaltuk:

5.3.10.1 ábra Eredmények

A nyelvtanárok a válaszaik alapján egyformán nagy eredménynek könyvelik el a tanulók nyelvi fejlődését (654 említés) és az idegen nyelv és kultúra illetve a nyelvtanulás iránti pozitív attitűd kialakulását (651 említés). A nyelvi fejlődésen belül az alábbi alkategóriákat azonosítottuk:

<i>Kategória</i>	<i>Említések száma</i>
Nyelvi készségek fejlődése	411
Bátor nyelvhasználat	135
Biztos alapok	108

5.3.10.1 táblázat A nyelvi fejlődés elemei

A pozitív attitűd kategóriába az alábbi alkategóriákat foglaltuk:

<i>Kategória</i>	<i>Említések száma</i>
Nyelv szeretete	299
Nyelvtanulás öröme	191
Érdeklődés az idegen nyelv és kultúra iránt	161

5.3.10.2 táblázat A pozitív attitűd összetevői

A legfontosabb három eredmény között említik a nyelvtanárok közül 93-an a sikerélményt és az önbizalmat. 19-en érzik kiemelten fontosnak a szülőtől és másoktól (pl. iskolavezetés, fenntartó) érkező pozitív visszajelzést és 15-en emelik ki az egyéb tanári sikerek fontosságát. Ezek közül néhány példa:

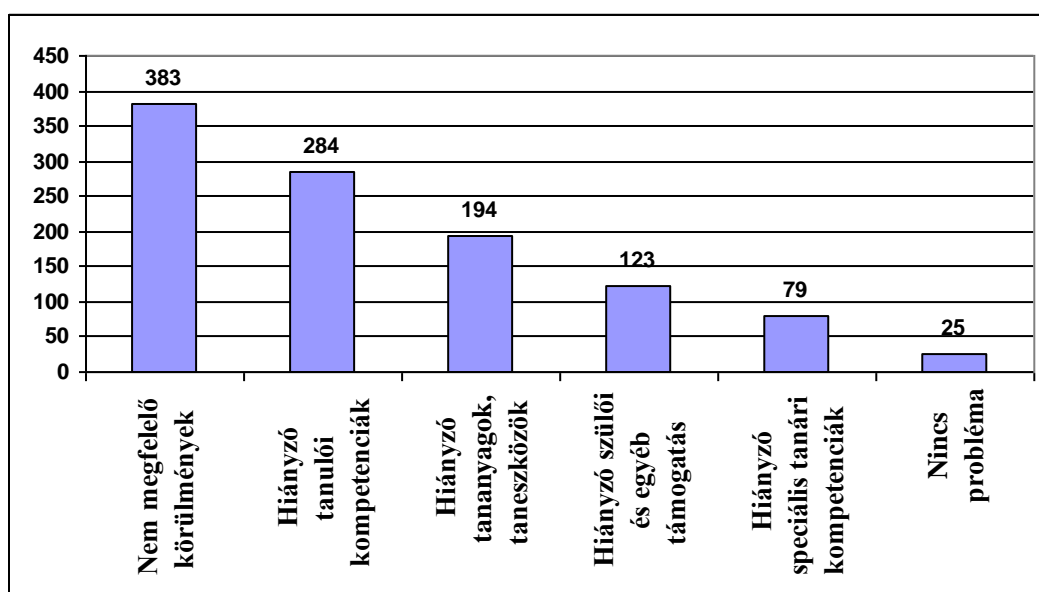
- „Iskolánkban kezdeményezésemre bevezetésre került első osztálytól a német nyelv oktatása.”
- „A csoportok nyelvi fejlődését figyelemmel kísérhetem.”
- „A harmadik évfolyamon a tagozat beindítása.”
- „Nincs szükség a szülő vagy magántanár segítségnyújtására a nyelvtanulás során.”
- „Akik első osztályban választják a német szakkört, ragaszkodnak a további évfolyamokon is hozzá.”
- „Élvezem a közös munkát.”

- „A tanulók nem tantárgyként kezelik a nyelvet.”
- „Olyan eredményes kapcsolat kialakítása a tanulókkal, amely segíti a további tanulásukat.”

5.3.11 Problémák és megoldások

A **14. kérdésben** arra kérdeztünk rá, hogy a válaszadó nyelvtanárok milyen problémákkal küzdenek az 1-3. évfolyamon végzett idegennyelv-tanítás során. A **15. kérdésben** arra voltunk kíváncsiak, hogy miben látják a probléma megoldását és kitől várják azt. Mindkét esetben nyitott kérdést kellett megválaszolni, a 14. kérdés esetében a három legnagyobb probléma felsorolásával, a 15. kérdésben pedig azok megoldására vonatkozó javaslatokkal. A korábbi nyitott kérdésekhez hasonlóan a válaszokat itt is kategóriákba soroltuk és azok arányait vetettük össze.

Az így kialakult összképet az 5.3.11.1 ábra és a hozzá tartozó 5.3.11.1 és 5.3.11.2 táblázatok szemléltetik.

5.3.11.1 ábra Problémák az 1-3. évfolyam idegennyelv-oktatása során

A problémák közül vezető helyen (383 említés) a nem megfelelő körülmények állnak. Ebbe a kategóriába az alábbi problémaköröket soroltuk:

Kategória	Említések száma
Óraszám, órarend	174
Tanulócsoportok létszáma, összetétele	149
Tanterem, taneszközök	60

5.3.11.1 táblázat A „Nem megfelelő körülmények” kategória részletezése

Az órászámmal, órarenddel kapcsolatosan a leggyakrabban említett problémák a következők:

- a 45 perc túl hosszú a kicsi gyerekeknek, nem tudnak ilyen hosszú ideig figyelni;
- kevés a heti egyszer 45 perc a nyelv tanulására;
- a nyelvórák gyakran a nap utolsó órái, amikor a gyerekek már elfáradnak;
- a szakkörök délután vannak, ilyenkor már nehezebb a gyerekekkel dolgozni;

- mivel az órák délután vannak, gyakran elmaradnak.

A tanulócsoporthoz tekintetében a legnagyobb gondot az okozza, hogy nincs lehetőség a csoportbontásra. Ez egyrészt azért gond, mert a gyerekeknek kevesebb lehetősége nyílik a gyakorlásra, másrészt azért, mert a tanárnak nehezebb figyelembe venni az egyéni igényeket, szükségleteket.

Tanterem gondokkal is sokan küzdenek. A legnagyobb probléma

- a nyelvi terem hiánya, ahol kéznél vannak a taneszközök, technikai berendezések,
- a helyszűke és a kedvezőtlen be-, illetve elrendezés, ami megnehezíti például a mozgásos feladatok megvalósítását.

Többen hiányolják továbbá a fénymásolási lehetőséget és a korszerű technikai felszereléseket.

284 esetben említik a válaszadók mint legfőbb probléma-forrást a hiányzó tanulói kompetenciákat. Ezek részletezését az alábbi táblázat tartalmazza:

<i>Kategória</i>	<i>Említések száma</i>
Még nem elég biztos nyelvi alapok	136
Még nem elég kitartó figyelem	49
Magatartászavar	37
Alacsony tanulási kedv	32
Részképesség zavar	27
Túlterheltség	3

5.3.11.2 táblázat „Hiányzó tanulói kompetenciák” kategória részletezése

A „Még nem elég biztos nyelvi alapok” kategóriába sorolt említések közül az alábbiakban kiemelünk néhányat, amelyek azt jelzik, hogy a nyelvtanárok közül sokan küzdenek még a gyakran felemlgetett tévhitel, mely szerint biztos anyanyelvi ismeretek szükségesek a sikeres idegennyelv-tanuláshoz ill. az idegen nyelv tanulása hátráltatja az anyanyelvi kompetenciák kialakulását :

- „nincsenek tisztában a magyar nyelv nyelvtani szabályaival”
- „magyar nyelvtanból még kevés az ismeret”
- „időbeli eltérés az idegen nyelv és az anyanyelv nyelvtanának tanulása között. Anyanyelven adott nyelvtani fogalmakat később sajátítanak el a diákok.”
- „kellő anyanyelvi nyelvtani ismeret hiánya”
- „Még nem tanulták magyar nyelvből az adott idegen nyelvi nyelvtani összefüggéseket.”
- „A magyar nyelvtani ismeretek nem alapozzák meg az idegen nyelv nyelvtanát.”
- „az idegen nyelv magyartól eltérő szabályai”
- „még magyarul sem tudnak”
- „az anyanyelvi szókincs hiánya, a megfelelő kommunikáció hiánya”
- „sokszor még magyarul is nehézkes az írás, olvasás”
- „Azoknak a gyerekeknek, akiknek a magyar nyelv területén is komoly lemaradásai vannak, nehezebben birkóznak meg az angol szavak helyesírásával.”

Sokan érzik úgy, hogy a hiányzó speciális kompetenciák erősen megnehezítik munkájukat. Ezt juttatják kifejezésre akkor, amikor 79 esetben a három legfontosabb probléma között említik ezt a tényt.

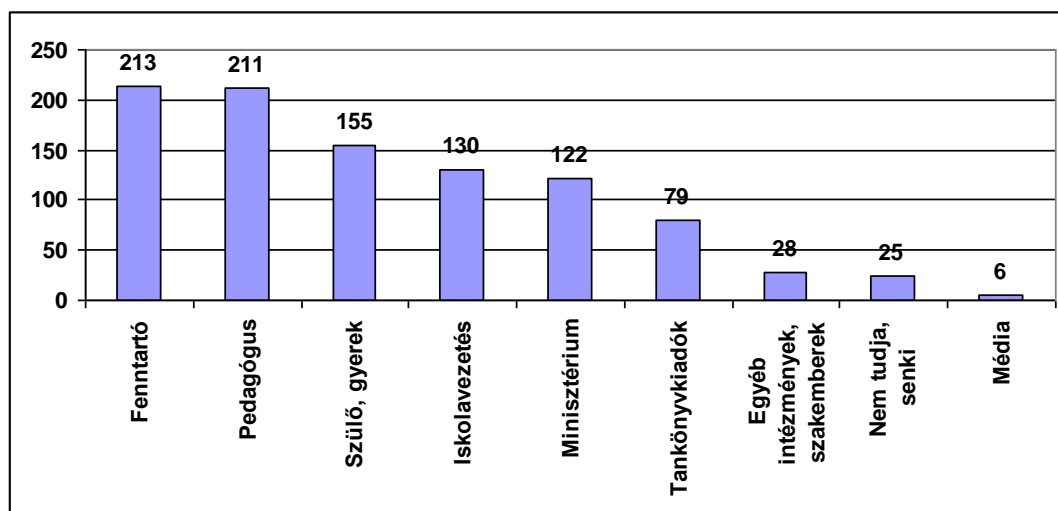

Komoly problémának bizonyul továbbá a megfelelő tananyag hiánya. Hiába tudják a tanárok, hogy milyen szempontok szerint kell az 1-3. évfolyam számára tananyagot választani (lásd 5.3.5 fejezet, 5.3.5.1 ábra), ha nem áll rendelkezésre olyan tananyag, amivel eredményesen tudnának dolgozni. A megfelelő tananyagok, taneszközök (leggyakrabban a megfelelő szemléltető eszközök) hiánya 194 esetben szerepel az eredményes munkát nehezítő három legsúlyosabb probléma között.

123-an várnának több segítséget a szülőktől, sok esetben a rendszeres otthoni készülés, a házi feladatok megoldása, a gyakorlás terén, illetve abban, hogy a gyermekeknek legyen felszerelése. Több támogatást várnak azonban néhányan az iskolavezetéstől és a fenntartótól is.

A válaszadók közül 25-en jelzik, hogy nincs megoldásra váró problémájuk.

Az 5.3.11.2 ábra azt mutatja, hogy kiktől várják a nyelvtanárok az 1-3.évfolyamon jelentkező problémáik megoldását, az 5.3.11.3 ábra pedig azokat a megoldási javaslatokat mutatja, amelyeket a nyelvtanárok említettek.

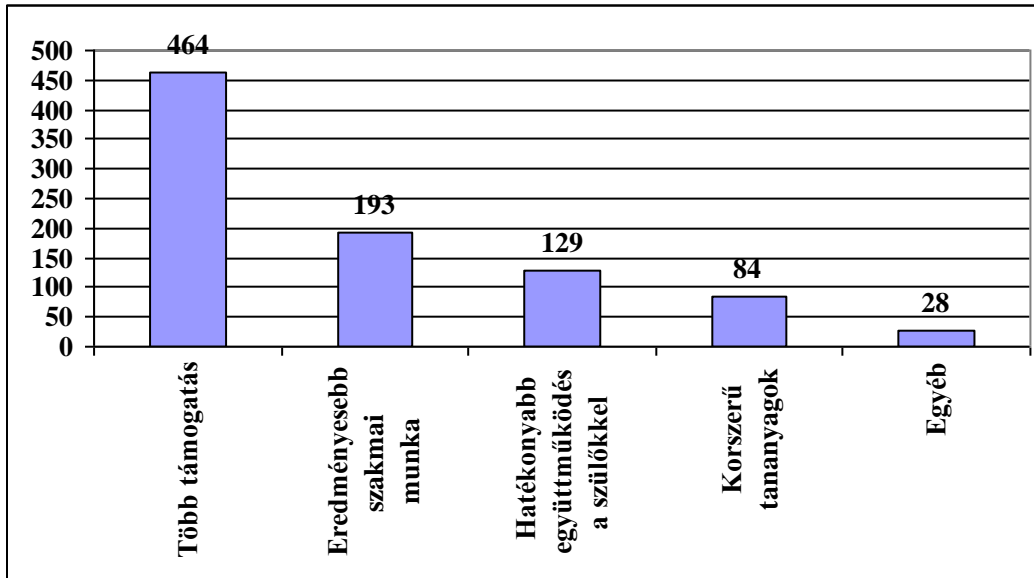
5.3.11.2 ábra Azon személyek és intézmények, akik a problémákat megoldhatják illetve segíthetnek azok megoldásában.

Jól látható, hogy a pedagógusok tisztában vannak saját felelősségükkel a problémák megoldása terén. A fenntartó után, akit első helyen neveznek meg, rögtön ők maguk következnek: a 211 említés közül 43-ban kifejezetten saját magukat jelölik meg mint a megoldás kulcsát, 25-en számítanak az osztálytanító segítségére, és többen számítanak a logopédus (8), a fejlesztő pedagógus (7) és az iskolapszichológus (1) segítségére.

155-en vélekednek úgy, hogy a problémák megoldásához nagymértékben hozzájárulhatnak a szülők. Segítséget várnak továbbá az iskolavezetéstől (130) és a minisztériumtól (122), valamint a tankönyvkiadóktól és rajtuk keresztül a tankönyvíróktól, tananyagfejlesztőktől (79).

A megoldást mindenekelőtt a hatékonyabb támogatásban (464), az eredményesebb szakmai munkában (193), a szülővel való hatékonyabb együttműködésben (129) és a korszerű tananyagokban (84) látják. Ezen belül a több támogatás kategória mögött olyan említések állnak mint például

- magasabb óraszám;
- rugalmasabb időkeret;
- alacsonyabb csoportlétszám;
- több pénz;
- egyértelmű szabályozás;
- pályázati lehetőségek;
- tanárok terheinek csökkentése.

5.3.11.3 Javaslatok a problémák megoldására

6 Összefoglalás

A felmérés 2008. december 2. és 2009. május 31. között valósult meg azzal a céllal, hogy empirikus adatokat gyűjtsünk az általános iskolák 1-3. évfolyamán zajló idegennyelv-oktatásról. Az adatgyűjtés két fordulóban történt internetes kérdőívek segítségével, amelyeket a válaszadók önként és névtelenül tölthettek ki. A felmérés feltáró jellegéből adódóan az első fordulóban minden érintett iskolát, a második fordulóban az IGEN kérdőívet kitöltők közül, az önként jelentkezők mindegyikét felkértük válaszadásra. A kapott eredmények nem reprezentatívak (ilyen minta kiválasztása az ehhez szükséges adatok hiányában, valamint az igen nagymértékű változatosság tükrében nem volt lehetséges), de mivel a válaszadók a populáció többségét lefedik, feltétlenül irányadó és informatív képet adnak.

Az első fordulóban az összes általános iskolai feladatellátási helyet, összesen 2415 intézményt kértünk fel a válaszadásra. Közülük 1286 intézmény küldte vissza a kitöltött kérdőívet, ami 53 százalékos válaszadási arányt jelent.

Az 1286 adatot szolgáltató intézmény 58 százalékában, azaz 740 intézményben folyik jelenleg az 1-3. évfolyamon idegennyelv-oktatás. 546 intézményben (42%) nem tanítanak idegen nyelvet ezeken az évfolyamokon, de megközelítőleg egy negyedük tervezi, hogy a jövő tanévtől (6%) vagy a későbbiek során (18%) bevezeti a kötelező nyelvtanulást megelőző időszakban a nyelvoktatást.

A felmérés második fordulójában 701 intézmény egy-egy olyan pedagógusát kértük fel a nyelvtanári kérdőív kitöltésére, aki jelenleg tanít idegen nyelvet az 1-3. évfolyamon. 512 kitöltött kérdőív érkezett vissza, ami 73 százalékos válaszadási arányt jelent.

A továbbiakban azokat az adatokat összegezzük, amelyeket azon 740 intézménytől és azok 512 pedagógusától kaptunk vissza, amelyekben a 2008/2009. tanévben van idegennyelv-oktatás a vizsgált évfolyamokon. A válaszok túlnyomó többségükben a normál nyelvoktatás viszonyait tükrözik, de a képet árnyalják azok a visszajelzések, amelyek két tanítási nyelvű iskolákból érkeztek.

Tanulói létszámok, tanult nyelvek

Amint fentebb már olvasható, a válaszadó iskolák 58 százalékában (740 iskola) tanítanak idegen nyelvet a kötelező nyelvoktatást megelőző időszakban. Az első évfolyamon idegen nyelvet tanulók aránya a 740 iskola összes tanulói létszámához viszonyítva 64 százalék, a második évfolyamon 67 százalék, a harmadik évfolyamon 86 százalék. Az iskolák 44 százalékában a korai nyelvoktatás mindhárom évfolyamra és minden tanulóra kiterjed, 52 százalék esetében az idegen nyelv tanulása a 2. vagy 3. évfolyamon kezdődik és/vagy nem feltétlenül részesül benne az egyes évfolyamok minden tanulója. Az 1-3. évfolyamokon idegen nyelvet tanító pedagógusok különbözőképp vélekednek erről a gyakorlatról: 57 százalékuk szerint az iskolai idegennyelv-oktatás megkezdésének ideális időpontja az 1. évfolyam, 14 százalékuk inkább a második, 23 százalékuk pedig a harmadik évfolyamon kezdené el. 6 százalék gondolja úgy, hogy elegendő az idegen nyelvvel való foglalkozást a 4. évfolyamon elkezdeni. Abban sincs egyetértés a nyelvtanárok között, hogy az 1-3. évfolyamon zajló nyelvoktatásnak minden tanulóra ki kell-e terjedni: 61 százalékuk véli úgy, hogy igen, 39 százalékuk csak a tanulók egy részének biztosítaná ezt a lehetőséget.

A korai kezdés ellenére a válaszadó iskoláknak csak 33 százalékában van a tanulóknak lehetősége egy második idegen nyelv tanulására és közülük csak 10 százalék azoknak az iskoláknak az aránya, amelyek ezt a lehetőséget minden tanuló számára biztosítják. A második idegen nyelv tanulásának kezdő időpontja változó és többnyire szakköri keretek közt zajlik.

A normál nyelvi képzésben az iskolák 98 százalékában angol és német nyelvet tanítanak az 1-3. évfolyamokon. A két nyelv közötti arány megközelítőleg két harmad - egy harmad az angol javára. A fennmaradó 2 százalék az egyéb nyelvek közt oszlik meg, melyek a francia, a spanyol, az olasz és az orosz. A két tanítási nyelvű iskolákban szintén angolul tanulnak a legtöbben, bár a német aránya itt valamivel nagyobb, az egyéb nyelvek pedig a francia, az orosz és a kínai.

A nyelvi kínálat kialakításakor az iskolák mindenekelőtt a szülői igényt igyekeznek kielégíteni. Természetesen szerepet játszanak még a tanári ellátottság, a helyi adottságok, az iskolai hagyományok és egyéb tényezők is, de döntő módon mégis a szülők elvárása határozza meg az egyes iskolákban tanulható nyelvek körét.

A nyelvoktatás körülményei

A nyelvi csoportok száma együtt mozog a tanulói létszámmal. A bontott csoportok aránya az egyes nyelveknél különböző, az angol esetében 55% - 45% a bontott és nem bontott csoportok aránya, a németnél 51% és 49%, az egyéb nyelveknél 29% és 71%. Ugyanakkor ez nem

mindig jelent magas csoportlétszámot. Az átlagos csoportlétszám minden nyelv esetében 11 és 15 fő között mozog. Az ettől felfelé való eltérés az angol nyelvi csoportoknál a leginkább jellemző. A legmagasabb létszámú nyelvi csoport is angolos: itt 35 fő tanul együtt, de vannak 29 fős német és egyéb nyelvi csoportok is. A csoportok magas létszáma és heterogén összetétele jellemző problémája az 1-3. évfolyamok nyelvtanításának, erről tanúskodik a nyelvtanárok visszajelzése, akik ezt a problémát nagyon sok esetben a három legsúlyosabb közé sorolták.

Óraszám tekintetében a normál nyelvi képzésben az első évfolyamon a heti egy alkalom csaknem háromszor olyan gyakran fordul elő mint a heti kétszeri nyelvvel való foglalkozás, a második évfolyamon ez az arány valamelyest javul, a harmadik évfolyamon pedig megközelítően egyforma gyakorisággal tartanak heti egy illetve két alkalommal nyelvórát a gyermekeknek. Ezen túl számos más gyakorlat is létezik: heti másfél, heti két és fél, heti három és annál több óra.

Változó az órák hossza is, van ahol (leginkább az 1-2. évfolyamon) kb. 25 percig tart egy foglalkozás, általánosan jellemzőnek azonban a kb. 45 perces órahossz tekinthető. Különböznek az egyes programok abban is, hogy az órákat az órarendbe integrálva tartják vagy szakkörként, a két forma aránya átlagosan 80-20% a tanórák javára.

A nyelvtanári kérdőív alapján az idegen nyelvi foglalkozások hosszának, gyakoriságának, órarendbe építésének kérdése illetve ennek a kérdéskörnek a szabályozatlansága nagyon sok probléma forrása.

A nyelvoktatás körülményeihez kapcsolódik a nyelvtanári kérdőívben a problémákkal kapcsolatos két további fontos visszajelzés. Véleményük szerint egyrészt a megfelelő méretű, kialakítású és felszereltségű tanterem hiánya akadályozza a korosztályi sajátosságoknak megfelelő módszerek alkalmazását, másrészt a tananyag- és taneszköz-hiány.

A nyelvtanulás folyamatossága

Az iskolákba megközelítőleg kétharmad / egyharmad arányban érkeznek olyan diákok, akik az óvodában már kapcsolatba kerültek egy idegen nyelvvel. A nyelvtanárok jelentős része (72%) véli úgy, hogy az óvodai nyelvtanulás kis vagy közepes mértékben segíti a későbbi munkát, 22% szerint az óvodai nyelvtanulás nagymértékben hozzájárul az iskolai nyelvtanulás eredményességéhez. A felmérés nem terjedt ki annak vizsgálatára, hogy az óvodai nyelvtanulóknak van-e lehetőségük az iskolában közvetlenül folytatni a megkezdett idegen nyelv tanulását, de ez mindenképpen kívánatos lenne.

Vizsgáltuk viszont azt, hogy a harmadik évfolyamot követően zökkenőmentesen folytatódik-e a diákok nyelvtanulási programja. Az intézményektől kapott visszajelzések alapján az esetek túlnyomó többségében a tanulók a 4. évfolyamon az addig tanult nyelvet folytatják tovább és a tanulócsoporthoz jelentős része is együtt marad. Azonban az iskolák 5 százalékában nem biztosítják minden esetben a megkezdett nyelv tanulásának folytatását és 14 százalékuknál a korábbi nyelvtanuló csoportok sem maradnak feltétlenül együtt. Megerősíti ezt a nyelvtanárok visszajelzése, akik közül 86% tapasztalja, hogy intézményében a 4. évfolyamtól építenek a korábbi nyelvtanulási tapasztalatokra. 13 százalék esetében azonban ez nincs mindig így, 1 százalékuk szerint pedig a 4. évfolyamon zajló nyelvoktatás nem szerves folytatása a megelőző évfolyamokon végzett munkának.

Idegen nyelvi programok, tananyagok, taneszközök

Az intézmények idegen nyelvi program alatt meglehetősen különböző dokumentumokat értenek. Arra a kérdésre, hogy milyen program alapján végzik az 1-3. évfolyamon az idegennyelv-oktatást, túlnyomórészt a helyi tantervet jelölték meg. További vizsgálatokra van szükség ahhoz, hogy feltérképezzük, milyen forrásokra támaszkodva, milyen tartalmakkal készültek ezek a tantervek és milyen mértékben adnak gyakorlati útmutatást az adott évfolyamokon idegen nyelvet tanítók számára. A válaszokból az is kitűnik, hogy nagyon sok esetben egyes kiadók tanmenetei vagy bizonyos tankönyvek szolgálnak idegen nyelvi program gyanánt, s úgy tűnik helyenként a helyi tanterv is ezek alapján készült. Van, ahonnan azt jelezték, hogy a kompetencia alapú programcsomagokat használják programként, s néhányan azt a választ adták, hogy nincs ilyen program az iskolában. A minisztérium honlapján található, a Világ – Nyelv program keretében kifejezetten az 1-3. évfolyamokon zajló nyelvoktatás támogatására készült ajánlásokat csupán hat esetben jelölték meg forrásként. Vélhetően a nyelvtanárok nem tulajdonítanak igazán nagy jelentőséget a jó idegen nyelvi programnak. Arra a kérdésre válaszolva, hogy melyek a vizsgált évfolyamokon az eredményes nyelvoktatás legfontosabb feltételei, a jó idegen nyelvi programot megelőzi egy sor más feltétel, többek között a jó tananyag is. A problémák között is csak néhány említés szól arról, hogy az idegen nyelvi program kialakítása során több támogatásra lenne szükségük.

Jóval hangsúlyosabban jelenik meg a megfelelő tananyagok, taneszközök hiányának problémája. A nyelvtanárok pontos elképzelésekkel rendelkeznek arról, hogy milyen tananyagokra és taneszközökre van szükségük az eredményes munkához, de a harmadik leggyakrabban említett probléma éppen ezeknek a hiánya.

Nyelvtanárok

Végzettség tekintetében ezeken az évfolyamokon a legnépesebb csoport az idegen nyelv szakos tanár, akiknek az aránya 60 százalék. Idegen nyelv műveltségi területen végzett tanító csak 28 százalékban tanítja idegen nyelvre a gyerekeket, a továbbiakban pedig 6% nyelvvizsgával rendelkező tanító, és 3-3% nemzetiségi tanító illetve megfelelő végzettséggel rendelkező anyanyelvi tanár foglalkozik velük.

A nyelvtanári kérdőívből, amely ugyanezeket az arányokat tükrözi, az derül ki, hogy a nyelvtanárok tisztában vannak a feladat és a rájuk háruló felelősség súlyával, tudják, hogy milyen területeken kell az eredményes munka érdekében kompetenciáikat fejleszteni illetve szinten tartani és ennek érdekében intenzíven tovább is képezik magukat. A munkájukat megnehezítő problémák felsorolásánál is jelzik, hogy azok részben megoldódnak, ha sikerül emelni a szakmai munka színvonalát. Ehhez természetesen további támogatásra van szükségük a szülők, az iskolavezetés, a fenntartó és a minisztérium részéről.

Eredmények

A nyelvtanárok az 1-3. évfolyamon elért legnagyobb eredményeiket két területen azonosították minden mást messze meghaladó mértékben: a tanulók idegen nyelvi kompetenciáinak megalapozásában és fejlesztésében, valamint az idegen nyelv és kultúra és a nyelvtanulás iránti pozitív attitűd kialakulásában.

Problémák és javaslatok

A nyelvtanárok az 1-3. évfolyamon végzett idegennyelv-oktatás során a következő legfontosabb problémákkal szembesülnek: nem megfelelő körülmények, hiányzó tananyagok és taneszközök, hiányzó szülői és egyéb támogatás, hiányzó tanulói és tanári kompetenciák. Véleményük szerint ezek orvoslásához szükség van mindenekelőtt:

- a csoportok létszámának és az órakeretnek a szabályozására;
- a minimális tárgyi feltételek meghatározására;
- a tanulók számára koherens nyelvtanulási programok kidolgozására és segítségnyújtásra a helyi programok kidolgozásához;
- korszerű és mindenki számára elérhető tananyagokra és taneszközökre;
- mindenki számára elérhető nyelvi, szakmai továbbképzésekre.

Segítséget a fenntartótól, a szülőktől, az iskolavezetéstől, a minisztériumtól és a kiadóktól várnak, továbbá attól, hogy önmagukat tovább képezve és pedagógus kollégáikkal együttműködve emelik az iskolában folyó szakmai munka színvonalát.